Falla
Plaça Sant Roc
Gómez Ferrer
i Voltants

Torrent, falles 2017

FALLES
DE TORRENT
2017

Falla Plaça Sant Roc
Gómez Ferrer i Voltants

Falles 2017

“

Som Patrimoni!

”

falles de torrent

Festa d'Interés Turístic Autonòmic de la Comunitat Valenciana, Bé d'Interés Cultural Immaterial i Patrimoni Immaterial de la Humanitat (UNESCO)

El present llibret ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat per a la promoció de l'ús del Valencià.

El present llibret ha participat al XL Concurs de Llibrets Fallers organitzat per l'OAM Junta Local Fallera de Torrent.

Este llibret participa en els Premis de les Lletres Falleres.

Edita:
A. C. Fallera Plaça Sant Roc Gómez Ferrer i voltants

Portada:
Sergio Alcañiz

Còmic:
Jose Valor i Martí

Imprimeix:
www.samarucsg.es

Coordinació:
Àrea de Cultura

Correció:
Ramón Estellés i Feliu

Explicació de les Falles:
Carles X. Puig

Fotografies representants:
Sofia Simó i Benavent

Maquetació:
www.samarucsg.es

Fotografies:
© Sofía Simó
© Juanjo Aviñó
© Jose Herráiz
© Aitor Sánchez
© Arxiu Falla Plaça Sant Roc Gómez Ferrer

© dels textos: els i les autors/es
© de les imatges: els i les autors/es i propietaris/es
© de la present edició: A. C. Fallera Plaça Sant Roc Gómez Ferrer i voltants

Depòsit legal:
V-206-2011

Sumari

Pròleg: 06

President: 08

Fallera major: 10

Explicació falla major: 25

Monogràfic falles municipals: 30

Recordant 2016: 152

Contingut infantil: 204

President infantil: 206

Fallera major infantil: 208

Explicació falla infantil: 224

Fallers brillants: 234

Programa d'actes: 237

Anunciants: 244

Pròleg

Pere Fuset i Tortosa

President executiu Junta Central Fallera de València

Des de fa anys, els fallers i les falleres de la comissió Sant Roc treballen el llibret de falla amb una dedicació intensa. Més enllà de les planes dedicades a arreplegar l'esbós i l'explicació de la falla, raó última del llibret, i d'aquelles altres que donen compte de la vida quotidiana de la comissió, esta falla torrentina ha optat per fer del seu anuari un espai dedicat també a construir la memòria de la festa.

És així com, en els últims exercicis, l'apropòsit faller, les polèmiques i l'anecdotari que acompanyen la festa, les falles a les comarques o els models artístics de falla, són alguns dels temes que han centrat i ocupat l'anuari de la comissió gràcies a les aportacions dels seus col·laboradors. El resultat és un conjunt de reflexions i investigacions que fan dels llibrets de la Falla Sant Roc un volum imprescindible en les prestatgeries dels amants de la festa fallera.

Enguany, seguint esta línia, el llibret que teniu a les mans està dedicat a les falles municipals. No sols a les de la ciutat de València, sinó també a les d'aquelles altres poblacions falleres que en tenen o n'han tingut. Eixe és, justament, un altre dels encerts dels llibrets de Sant Roc: ampliar el punt de vista al conjunt de la festa fallera, promoure la reflexió global sobre les Falles, compartir experiències i fets, vertebrar i cohesionar, que no debades és un dels valors que estan en la base de la declaració de la nostra festa com a patrimoni de la humanitat. Cohesió, però també, expressió creativa en la llengua dels valencians, un altre dels valors que identifiquen les Falles i que trobem en el llibret de Sant Roc.

No hi ha dubte que enguany és un any especial per a les Falles, amb una projecció major que mai, i això fa més oportuna encara la reflexió sobre la falla municipal que ens proposen els responsables del llibret de Sant Roc. Sobretot per a aquells que entenem que les falles municipals, pel fet d'estar sufragades per diners públics, tenen un caràcter singular, i que per això han de tindre vocació de projecció exterior, promovent la creativitat i la innovació. Això, de fet, és el que ens ha dut a impulsar un procés de selecció allunyat del tan criticat concurs d'esbossos, on no foren els polítics, sinó persones expertes en art i falles les que triaren a partir del currículum i les memòries dels projectes presentats, amb l'objectiu d'estimular la participació dels millors professionals. Un primer pas que ha d'anar consolidant-se en el futur, perquè, com en tantes altres coses, la innovació és la millor aliada de la tradició, adaptant-la als temps per garantir així la seua pervivència.

Espere que la reflexió i el debat que genere el llibret de Sant Roc ens ajude a llaurar nous camins en les Falles. Per això, vull felicitar els membres de la comissió per la seua iniciativa, i expressar-los el meu desig que continuen posant el seu talent i creativitat al servici del conjunt de la festa.

Bones Falles i feu bondat!

Pere Fuset i Tortosa
Regidor de Cultura Festiva de l'Ajuntament de València

Rafael Vilar i Frías

President 2017 falla plaça Sant Roc

Benvolguts fallers i falleres, infantils i majors; des d'aquesta oportunitat que em brinda el nostre llibret de poder dirigir-me a vosaltres com a president de la nostra comissió, vull abans que res agraïr-vos la confiança depositada en mi i en la meua junta directiva per poder dirigir la nostra falla. A ells i a elles, membres de la junta directiva, gràcies per eixa ajuda incondicional imprescindible per a mi, i, com no, a tots aquells fallers i falleres que han col. laborat activament en tot el transcurs de l'exercici.

Aquesta és una bona ocasió per poder "connectar" amb gran part de la falla. Els llibrets són l'emprempta d'un any faller, pels quals, si fem la vista enrere, podem adonar-nos del que han canviat les coses. Hui per hui, la gestió d'una comissió, des de fa uns dos o tres anys, és cada vegada mes difícil i complexa, tant económicament com burocràtica; per això hem de ser tots conscients que ja no podem tindre la idea del "tot val".

Però la festa ha de seguir amb tota la seua activitat festiva, cultural i tradicional.

Vull reconéixer el gran any de les Falles 2016, de la mà de Luis, Mamen, Aitor i Núria. A tots ens quedarà en la memòria un exercici d'èxits i bons moments.

Enguany compartisc la meua responsabilitat amb Teresa, Carla i Ricardo. Espere que gaudisquen d'un any inoblidable, que l'aprofiten al màxim i que sàpien transmetre l'esperit dels fallers i de les falleres de Sant Roc en cada acte i moment com a representants.

L'any que ve, la nostra comissió celebrarà el 50 aniversari. Serà un any molt especial, pel que haurem d'esforçar-nos una miqueta més col·laborant en el màxim de coses possible.

Sols em resta desitjar-vos a tots, fallers i falleres, amics i veïns, que gaudiu de la Setmana Fallera, sempre tenint present l'orgull que suposa pertanyer a la Falla Plaça Sant Roc de Torrent.

Bones Falles!

Teresa Moroder i Andreu

Fallera major 2017 falla plaça Sant Roc

Estimades falleres i estimats fallers, amigues i amics, família i veïnat de la plaça de Sant Roc: Ara sí! Enguany tinc el plaer i el privilegi de poder dirigir-me a vosaltres com a Fallera Major de la meua volguda comissió.

Comissió a la qual vaig arribar des de València per la meua família, només per a un parell d'anys, i que, després de 20, puc dir que s'ha convertit en la meua casa.

No diré que ser Fallera Major era la meua il·lusió des de menuda, perquè no seria cert, ja que veia la meua cosina pentinar-se, vestir-se i tindre tota la setmana plena d'actes, i jo li deia a ma mare que mai no aguantaria això, que li ho deixava a ella. Però, a mesura que he anat creixent i vivint la festa més a prop, el sentiment de poder representar la meua comissió ha anat transformant-se en un somni que per fi puc fer realitat.

Somni que compartiré amb tres magnífics companys de viatge, tres persones que porten la nostra festa al cor: Rafa, el meu president; Ricardo, el nostre President Infantil, que amb només 11 anys és tot un gentleman, i la princesa del conte, Carla, la nostra Fallera Major Infantil.

Des d'ací, vull donar les gràcies a la meua família per recolzar-me en aquesta decisió i per implicar-se com si fóra el seu propi somni; també als meus amics, per acompanyar-me en tot moment, i a tots els qui fan possible aquesta festa treballant dia a dia de manera desinteressada per a continuar fent gran la nostra comissió.

Només em queda convidar-vos a tots, fallers, amics, veïns i forasters, que gaudiu amb nosaltres d'aquesta gran festa fallera.

Visca la Falla Sant Roc!
Que visquen les Falles de 2017!

Una abraçada ben forta de la vostra Fallera Major.
Teresa Moroder i Andreu

Cens faller major

Begoña Aguado i Silla
Cort d'Honor
Felipe Alabajos i Chisbert
Vocal
Virginia Alabajos i Chisbert
Cort d'Honor
Rafael Alabarta i Cuevas
Vocal
Silvia Alejandro i Campos
Cort d'Honor
Juan Vicente Alejandro i Iborra
Vocal
Iván Alejos i Zomeño
Vocal
Alejandro Alfaro i Moratalla
Festejos
Ana Almerich i Chuliá
Cort d'Honor
Tamara Amador i Puga
Cort d'Honor
Elvira Anchel i Andreu
Cort d'Honor
Michel Anchel i Andreu
Vocal
María Anchel i García
Cort d'Honor
Carla Arenas i Mil
Cort d'Honor
Natalia Arenas i Mil
Cort d'Honor
José Arroyo i Arias
Vocal
Antonio Astorga i Galindo
Vocal
Arabia Aviñó i Sánchez
Infantils
Aitor Aviñó i Sánchez
Vocal
Mª José Baldovi i Orquin
Cort d'Honor
Maite Bañuls i Tárrega
Cort d'Honor
Salvador Barbera i Lahiguera
Vocal
Santiago Barbera i Lahiguera
Vocal
Merche Barea i Carrascosa
Cort d'Honor
Mª Ángeles Belenguer i Santos
Cort d'Honor
Teresa Beneyto i De Haedo
Cort d'Honor
Felipe Beso i Martinez
Vocal
Enrique Beso i Mendoza
Vocal
Nieves Blasco i Navarro
Cort d'Honor
David Bono i Lluch
Vocal
Mª Amparo Bono i Lluch
Cort d'Honor
Mª Jesús Bono i Lluch
Festejos
Mª Paz Cabanes i Vázquez
Cort d'Honor
Francisco Cabrera i Cabello
Vocal
Alicia Calabuig i Conejeros
Cort d'Honor
Amparo Calabuig i Conejeros
Cort d'Honor
Salvador Juan Calatayud i Porcuna
Vocal
Mª Vicenta Cañas i Muñoz
Cort d'Honor
Emilio Cardona i Caballero
Vocal
Alejandro Carrión i Domingo
Vocal
Begoña Casaban i Daries
Cort d'Honor
Mª Carmen Casaban i Daries
Cort d'Honor
Fernando Casaban i Tordera
Festejos
Mª Desamparados Castillo i Vila
Cort d'Honor

Laura Cerdán i Duque
Cort d'Honor
Juan Carlos Cervera i Carratala
Vocal
José Luis Chaparro i Martinez
Vocal
Toni Coy i Del Campo
Vocal
Mª Carmen Daries i Anchel
Cort d'Honor
Ainhoa Esquivel i Ochoa
Cort d'Honor
Silvia Esquivel i Ochoa
Cort d'Honor
Antonio Esquivel i Ramírez
Vocal
Pedro Expósito i López
Vocal
Ismael Fabia i Calatayud
Vocal
Amparo Faus i Sansó
Cort d'Honor
Daniel Fernández i Chaparro
Vocal
Mª José Fernández i Chaparro
Cort d'Honor
Mª Ángeles Ferris i Gil
Cort d'Honor
Sergio Fides i Duque
Vocal
Juan Manuel Flores i Solaz
Vocal
Luis Carlos Furió i López
Vicepresidència
Bárbara Gallardo i Sánchez
Cort d'Honor
Felipe García i Alpuente
Vocal
Sergio García i Anchel
Vocal
José Luis García i Benito
Vocal
Esther García i Espinos
Cort d'Honor
Natalia García i Ferris
Cort d'Honor
Oscar García i Ferris
Vocal
Emilio José García i González
Cultura
Gema García i Guerrero
Cort d'Honor
Raúl García-Moreno i Mora
Vocal
Javier Garrido i Ramírez
Vocal
Luis Manuel Giménez i Lara
Vocal
Andreia Aparecida Gomes
Cort d'Honor
Eva Gómez i Pedrós
Cort d'Honor
Laura Gómez i Pedrós
Cort d'Honor
Antonio González i Millan
Vocal
Blanca González i Peris
Cort d'Honor
Carmen González i Peris
Cort d'Honor
Rebeca González i Rodríguez
Cort d'Honor
Guillermo Gran i Miñana
Vocal
Paula Gran i Miñana
Cort d'Honor
Mª Azucena Guimerá i Palop
Cort d'Honor
José Herraiz i Rodríguez
Vocal
Miriam Herraiz i Rodríguez
Cort d'Honor
Laura Juan i Fortea
Cort d'Honor
Maite Juan i Fortea
Cort d'Honor
Juan Antonio Jumillas i Hernández
Vocal
Álvaro Llopez i Guerola
Vocal
Tomas Llopez i Vivo
Vocal
Daniel López i Vilar
Esports
José Luis Lopez-Garcia i Miguel
Vocal
Pablo Madramany i Nuñez
Vocal
Jesús Manjon i Osma
Vocal
Patricia Marques i Daries
Cort d'Honor
Miguel Ángel Marques i Reparaz
Vocal

Santiago Martinez i De Manuel
Vocal
Arnau Martinez i Mil
Vocal
Mª Carmen Martinez i Orti
Cort d'Honor
Rosa Mayorga i Ojeda
Cort d'Honor
Amparo Mil i Comes
Cort d'Honor
Esther Mil i Comes
Cort d'Honor
Juan Miñana i Fayos
Vocal
Salvador Miquel i Alabarta
Loteria
Salvador Miquel i Carratala
Vocal
Viki Miquel i Carratala
Infantils
José Molins i Benavent
Vocal
Cristian Monroy i Lizandra
Vocal
Amparo Montesa i Bono
Cort d'Honor
Javier Montesa i Bono
Vocal
Marivi Mora i Almerich
Secretaria
Verónica Mora i Almerich
Cort d'Honor
Daniel Morcillo i Hidalgo
Vocal
Teresa Moroder i Andreu
Fallera major 2017
Eva Muela i Chacón
Cort d'Honor
Paula Navarro i Barea
Cort d'Honor
Robert Navarro i Barea
Vocal
Silvia Navarro i Rodríguez
Cort d'Honor
Miguel Ángel Notario i López
Vocal
Toñi Ochoa i Fanega
Infantils
Jose Olmos i Gil
Vocal
Jose Ortega i Ferrandis
Vocal
Beatriz Orti i Estiguin
Cort d'Honor
Jesús Orti i Estiguin
Vocal
Laura Orti i Estiguin
Cort d'Honor
José Orti i Fenoll
Vocal
Mª Ángeles Orti i Mas
Cort d'Honor
Jose Manuel Orti i Muñoz
Vocal
José Orti i Pérez
Vocal
Xavi Orti i Piles
Vocal
Ana Ortiz i Bono
Festejos
Jorge Ortiz i Bono
Esports
Pedro Ortiz i Díaz
Vocal
Javier Ortiz i Muñoz
Vocal
Amparo Palazón i Bermell
Cort d'Honor
Salvador Palomares i Roig
Vocal
Ave Mª Palop i Casanova
Cort d'Honor
Javier Peralta i García
Vocal
Francisco Peris i Gutiérrez
Vocal
José Piles i Martí
Vocal
Amparo Piles i Orti
Cort d'Honor
Mª Jesús Piles i Orti
Cort d'Honor
Vicente Piles i Orti
Vocal
Nadine Prieto i Pagan
Cort d'Honor
Carlos Ramírez i Ribelles
Vocal
Macario Ramos i Lima
Vocal
Jesús Ramos i Rodríguez
Vocal
Silvia Ramos i Rodríguez
Cort d'Honor
Encarna Redon i Garrido
Vicepresidència
Sergio Rodríguez i Guevara
Vocal

Sheila Rodríguez i Guevara
Cort d'Honor
Dori Rodríguez i Torrecilla
Cort d'Honor
Milagros Rodríguez i Torrecilla
Cort d'Honor
Francisco Javier Royo i Giménez
Vocal
Inmaculada Royo i Giménez
Cort d'Honor
Pablo Royo i Martinez
Vocal
Lourdes Royo i Tordera
Cort d'Honor
Valentín Ruiz i Carratala
Vocal
Inmaculada Sánchez i Casaban
Cort d'Honor
Justo Sánchez i Martinez
Vocal
Maica Sánchez i Naranjo
Cort d'Honor
Víctor Sánchez i Naranjo
Vocal
África Sánchez i Salas
Cort d'Honor
Toñi Sánchez i Sánchez
Cort d'Honor
Fina Sena i Villarroya
Cort d'Honor
Vicente Sereix i Benito
Festejos
Josep Sereix i Mora
Vocal
Javier Serer i Sena
Vocal
José Serer i Sena
Vocal
María Serer i Sena
Cort d'Honor
Marisol Serrano i Juan
Cort d'Honor
Luis Vicente Serrano i Mansergas
Vocal
Mª Pilar Serrano i Mansergas
Cort d'Honor
Luis Serrano i Rodríguez
Vocal
Ana Mª Silla i Daries
Cort d'Honor
Mamen Silla i Garrido
Fallera major 2016
Noelia Silla i Garrido
Cort d'Honor
Julio Silla i Martinez
Vocal
Isabel Simarro i González
Cort d'Honor
Agustín Simarro i Vaya
Vocal
Javier Simo i Benavent
Vocal
Juan Simo i Benavent
Vocal
Sofía Simo i Benavent
Cort d'Honor
Vicente Simo i Benavent
Vocal
Miriam Simo i Esquivel
Cort d'Honor
Paula Simo i Lozano
Cort d'Honor
Laura Simo i Orti
Cort d'Honor
Meritxell Simo i Redon
Cort d'Honor
Manuel Suarez i Ruiz
Vocal
Alicia Tarazona i López
Cort d'Honor
Gemma Torrent i Medina
Cort d'Honor
Sabrina Torres i Serrano
Cort d'Honor
Jesús Triguero i Gabaldon
Vocal
José Valor i Martí
Vocal
Rubén Varela i López
Vocal
Raúl Vendrell i Ruiz
Vocal
Ángela Vigo i Vilar
Cort d'Honor
Pilar Vilar i Frías
Vicepresidència
Rafael Vilar i Frías
President
Eva Mª Vilar i Soriano
Cort d'Honor
Nacho Villanueva i Forcada
Vocal
Emilio José Zamorano i Castillo
Esports
Mª de los Desamparados Zamorano i Castillo
Junta Local Fallera
Francisco Zamorano i Santos
Vocal

Entrevista a Teresa Moroder i Andreu

Fallera major de la falla 2017

Teresa Moróder Andreu, la nostra Fallera Major de 2017, és una dona lluitadora que perseguix els seus somnis; amant, des de ben menuda, de la dansa, és diplomada en Treball Social i té un màster en Educació Especial. Enguany veu com es complix un dels seus majors somnis, ser Fallera Major de la seua Falla de Sant Roc. Anem a saber un poc d'ella:

P-Un color?
R-El taronja

P-Una cançó?
R-"Mediterraneo" de Joan Manuel Serrat

P-Un menjar?
R-El xocolate

P-Una pel·li?
R-Han de ser dos: *Grease* i *Moulin Rouge*

P-Una olor?
R-La de la pólvora

P-Una data en el calendari?
R-El 21 d'agost

P-Una part de la indumentària valenciana?
R-Tota, es impossible triar només una part, és un conjunt únic

P-Un acte Faller?
R-També han de ser dos: La Crida i l'Ofrena

P-Ara que les Falles són Patrimoni Immaterial de la Humanitat, què creus que els fallers hem de continuar fent perquè este reconeixement no es perda?
R-Crec que ara que, per fi, hem aconseguit el reconeixement, hem de continuar treballant i lliutant per la nostra festa i les seues tradicions

P-Un símbol que destacaríes de ser Fallera Major?
R-La banda!

P-Un referent en el món de les Falles?
R-Pilar Giménez Santamaría, Fallera Major de València de 2010, i Carmen Sancho de Rosa, Fallera Major de València de 2014

P-Monuments clàssics o moderns?
R-Clàssics

Les mil i una mentides

Artista: Carlos Donet

Falla major 2017

MIL I UNA MENTIDES I UNA CRISI D'UN DIBUIXANT

I ara què faig? A ningú no li interessen les històries antigues. A qui agraden? Estan passades de moda, conten successos massa llunyans, tenen personatges d'altres èpoques... I estos fallers volen contar una d'eixes en un monument? Això és el que m'han demanat, però corren perill de no triomfar en una secció tan renyida. Estem en l'època moderna, la tecnològica, la d'internet, el 3D, la realitat virtual, els drons, la hiperconnexió... és l'era del ací i ara. Tota mirada al passat no és *cool*.

I ací estic, amb la pàgina en blanc, sense saber per on començar a dibuixar, què expressar, què plasmar en imatges. Quina frustració per a un artista faller. Per on comence? Per quina època? Un ninot gran romà? Un troglodita? Un mosqueter? Ai! No sé què fer! Tot el que faça serà una mentida, perquè jo mateix no crec... en... espera... la mentida! Això és! Eureka! Per ací tenim per on començar. Anem a parlar de les mentides! Clar! És una de les claus de l'època actual: no dir les coses clares, les mitges veritats, enganyar, calumniar, les falsedats vestides de veritats. Perquè estem rodejats de mil i una mentides. Clar que sí! Les mil i una mentides! Quina gran idea! Així podré barrejar una història clàssica amb un missatge actual i universal. Se n'anem a l'època de les mil i una nits! Al desert!

Ràpid! Vaig a començar a dibuixar abans que les muses m'abandonen... Necessite, per a començar, una imatge potent... A vore com concretar-la. Primer... Mmmm... Com entre miratges, com un somni del llunyà orient, les coves de... Aladí? No, millor Alí Babà... I ha de ser un monument que es puga vore amb els cinc sentits! He de pintar-lo amb colors vius; com si poguérem olorar, dins seu, fragàncies exòtiques, escoltar sons moruns; com si arribara a la nostra plaça un misteriós i peculiar personatge... Això és! Este ha de ser el ninot principal! En les faccions de la seua cara, amb la seua planta, ha de vore's que és pretensiós i orgullós. I ha d'estar acompanyat de la seua

dama preferida, Morgiana. I del seu harem particular! Perquè el que ha de contar-nos és una història molt particular, centrada en els problemes de la nostra societat, una societat corrompuda, una societat injusta, intolerant i de vegades insolidària. Estes han de ser les seues escenes!

Però... Necessite un marc! Un context! Un pla general! Un oasi serà el lloc ideal per a poder vore les guerres polítiques de la seua època amb un gran paral·lelisme amb l'actual, que... menuda ratxeta tenim! Han de vore's reflectits entre els xeics, els nostres peculiars personatges polítics, amb tot el seu repertori de despropòsits i, tots, per a poder fer-se amb el poder d'un país, d'un imperi àrab, que ja no creu en ells. Cada escena serà un despropòsit, que tenim molts per a escollir.

Vaig a seguir dibuixant per ací, que no vull perdre el fil. Per exemple, diuen que la justícia és igual per a tots, però estes paraules sonen a conya després de vore la vara de mesurar que tenen molts jutges d'este país a l'hora de valorar alguns delictes. Això sí, a tots els vestirem amb luxoses vestimentes àrabs; qui visite el monument ha de saber vore en el passat del conte de les mil i una nits, eixa mentida actual.

Continue amb el llapis i el paper. Una altra escena, i tema molt peculiar i de tindre molt en compte, és l'escandalosa baixada de les reserves de les pensions. Els nostres polítics saquegen les reserves com el famós Alí Babà que presideix la falla i els quaranta lladres que saquejaven en el seu temps. Molt haurem d'ajustarnos el cinturó de la gel·laba, perquè, igual que ara amb la crisi, moltes persones majors ajuden els seus fills que arriben a final de mes; d'ací en uns quants anys esta possibilitat es vorà molt complicada.

Mmmm... Crec que m'està quedant molt bé el monument, amb un bon element central, uns colors vius i sumptuosos, línies corbes, sedoses, i eixes mil i una mentides al voltant com a escenes. Ara, una palmera per ací, un xeic per allà, ballarines, dàtils i camells. Quina bona pinta té! Pareix que estiguem al mitjà orient! Perquè baix l'ombra d'eixes palmeres està l'ombra del sospitós, de la ignorància, el meninfot... són les mil i una mentides!

Sort que m'he adonat a temps del meu error inicial. Quasi funciona millor una història del passat per a contar el present. Perquè només comprenent el passat podrem entendre el present i preparar-nos per al futur.

Les falles municipals

FALLES EN EL MÓN.
Apunts d'algunes falles plantades a la plaça principal de València[1]

Javier Mozas i Hernando

Associació d'Estudis Fallers

Delegat d'Arxiu i Documentació de la JCF

1 Les descripcions de les falles dels anys 1966, 1973, 1981, 1991 i 2014 foren publicades íntegrament en la web http//www.fallas.com en març de 2016.

L'any passat es compliren 75 falles plantades de manera ininterrompuda a l'actual plaça de l'Ajuntament de la ciutat de València, una trajectòria iniciada per les comissions falleres del So Quelo (1942-1949), del Foc (1950-1969) i dels Colosos (1970-1980), i des de 1981 s'encarrega l'Ajuntament.

Al llarg d'estos anys, s'han plantat falles que han reproduït —a escala— monuments, edificis i escultures de diferents països d'Europa: la Fontana di Trevi (1957), el Cavall de Troia (1963), la Torre Eiffel (1966), la Torre de Pisa (1969), el Colós de Rodes (1971), el Pensador de Rodin (1972), la Llibertat a Nova York (1973) —l'única de fora d'Europa—, Pàlax Atenea (1974), la columna de Trajà (1980), el Concorde (1981), el castell de Fantasia (1985), el David de Miquel Àngel (1991), la Carme de Marià Benlliure (1992), el Guerrer de Moixent (1997), la Victòria de Samotràcia (1998), el Moisés de Miquel Àngel (2014) i el Lleó de les Corts Espanyoles (2015). La intenció era que el públic, majoritàriament no valencià, poguera admirar l'art dels artistes reconeixent una figura que era coneguda fora de l'àmbit local.

I més recentment s'han construït falles que recopilaven eixes falles antigues reproduint a menor escala les falles plantades a esta plaça, com les de 1994, 2000 i la de 2016. Només l'última aglutinà alguns dels edificis i escultures coneguts a nivell internacional que anteriorment s'han citat. Amb esta excusa, farem uns breus apunts de les falles que es reproduïren als peus: la Torre Eiffel, l'Estàtua de la Llibertat, el Concorde, i el David i el Moisés com escultures conegudes de Miquel Àngel.

Torre Eiffel (1966)

La Torre Eiffel és una estructura de ferro dissenyada por Maurice Koechlin i Émile Nouguier, i construïda per l'enginyer Alexandre Gustave Eiffel per a l'Exposició Universal de París de l'any 1889. Fou durant anys l'estructura més elevada del món pels seus 324 metres d'altura.

Este principal monument francés ja havia sigut reproduït a escala menor però com a coronament en dos falles, en concret per a Plaça de Marià Benlliure (1929) i per a Conca-Gran Via Ferran el Catòlic (1964). En 1966, l'artista José Barea Sánchez tornà a prendre esta construcció com a element principal d'una falla, esta vegada per a la de la plaça del Cabdill.

Òbviament fou reproduïda a escala menor, sent una dècima part de l'original. I encara que inicialment s'anuncià en premsa que tindria una altura de 37 metres, al final es quedà en 32 —poc més del doble del que tindrà la de 2016—. El lema de la falla ja ho deia tot: *Ahí queda això*. I és que amb les xifres del material utilitzat en dos mesos de construcció, no fou per a menys: 24.000 quilos de fusta, 22.000 caragols i 350 taulers de fusta, que donaren com a resultat final una construcció de 25 tones de pes. Com a curiositat, es podia accedir per una escala lateral al primer pis on era habitual que hi haguera un bar públic.

Tota una obra d'enginyeria, que en la premsa de l'època fou considerada

com una falla "moderna", i en la qual participà un ampli equip de taller format per Ramón Navarro, Manuel Oliver, Antonio Martín, Juan Barea, Antonio Monforte, i els fusters Toni García, Germán Hernández i José Morató.

Per baix, les escenes representades per ninots, tractaven temes relacionats amb París: el típic ball del can-can, "si vas a París, papá", el ball dels apatxes, i els artistes avantguardistes del barri bohemi de la Ville Lumière.

Estàtua de la Llibertat (1973)

L'Estàtua de la Llibertat —el nom oficial és "La llibertat il·luminant el món"— és una escultura que fou regalada pels francesos als americans en 1886 per a commemorar la seua independència i com a símbol d'amistat entre les dos nacions. És obra de l'escultor francés Frédéric Auguste Bartholdi sobre una estructura interna de l'enginyer Alexandre Gustave Eiffel, i fou instal·lada sobre una illa a l'entrada del port de la ciutat de Nova York.

La falla que se plantà en l'any 1973 a la antiga plaça del Cabdill tenia per lema *La Llibertat* que, amb un pressupost de 1.100.000 pessetes, fou realitzada per l'artista faller Vicent Luna Cerveró i la gent que componia el seu taller en aquell moment. L'original neoyorquí només fou 16 metres més alt que la falla —aproximadament la mitat—, ja que, segons la premsa de la època, la figura de la Llibertat tenia 25 metres d'alçària que, recolzada en una base de 5 metres, donaren un altura total de la falla de 30 metres.

La magnitud del projecte començà amb la maqueta realitzada a escala, d'uns dos metres d'altura. La figura de l'estàtua hagué de ser realitzada en deu peces diferents que serien unides en la *plantà*. I en concret, per a la peça modelada del cap s'utilitzaren 7 tones de fang.

En la seua base, la falla comptà 30 ninots —alguns de fins quatre metres d'altura—, que es dividiren en escenes que representaven diferents maneres que tenia la falta de llibertat de manifestar-se en la nostra societat en forma de dependència, fins un possible estadi d'esclavitud: la dona respecte de la moda; el borratxo, a la beguda; el futbolista, al seu club de futbol; el jugador, al joc d'atzar; l'avió, al carburant i els pirates aeris; la quasi nul·la llibertat del Rei; els homes de negocis, al telèfon; l'amant dels animals —en concret, dels gossos— que viu fins i tot encadenat a ells; i el jou del matrimoni que unix l'home i la dona. En resum, la llibertat és una utopia per a tots.

Concorde (1981)

El Concorde era un avió supersònic que va ser producte del treball conjunt —d'on prové el seu nom com a concòrdia, entre països, pel desenrotllament— de les empreses Aérospatiale (francesa) i British Aircraft Corporation (britànica). Van estar volant 14 avions entre els anys 1976 i 2003. Este avió, considerat un prodigi de l'enginyeria, era capaç de tardar la mitat a fer un recorregut que un avió convencional.

FALLA CAUDILLO ANY 1953.
ARXIU GREMI ARTISTES FALLERS.

L'avió com a peça principal de la falla de la llavors plaça del País Valencià va ser triat per l'auge i èxit que va tindre l'avió i, amb l'excusa del seu nom, satiritzar les escenes d'enfrontaments i atacs entre camioners espanyols i agricultors francesos que van protagonitzar l'estiu de 1980 com a senyal de protesta contra la venda més barata de productes espanyols en mercats francesos. D'ací que el lema de la falla *Concorde... Concòrdia?* invitara a una possible concòrdia entre ambdós països, i en general entre els pobles i els països de tot el món

Amb un pressupost de 5 milions de pessetes, totes les escenes tractaven el concepte de la concòrdia: les autoritats espanyoles inviten a una paella el president francés perquè es comprometa que respectaran els nostres productes. Mentrestant, la crítica al vet francés es va representar per mitjà d'un bou que se n'ix del ramat i arremet contra un camell carregat de taronges valencianes. Tres espanyols —una fruitera, un pescador i un llaurador— fugen per a evitar ser atropellats. Un matrimoni divorciat es dóna l'esquena a l'espera d'una possible concòrdia. I en la sala d'espera de l'aeroport, esperen diversos projectes parats per a la ciutat de València.

David (1991)

El David és una escultura realitzada entre els anys 1501 i 1504 per l'artista italià Miquel Àngel Buonarroti. Esta obra, cim del Renaixement, representa el rei David en el moment d'enfrontar-se al gegant Goliat, i va ser concebuda per a la catedral —Duomo— de Santa Maria dei Fiore (Florència). Està construïda amb marbre blanc, amb un pes de 5.572 kg. i 5,17 metres d'altura —més baix que la reproducció com a escena en 2016—.

En la terreta de l'art fou el lema escollit per l'artista faller Josep Martínez Mollá per a la falla municipal plantada a la plaça de l'Ajuntament i que tingué un preu de 15 milions de pessetes. A diferència de les anteriors reproduccions comentades, esta ho va ser a una escala major, ja que la figura del David mesurava 20 metres d'altura, per la qual cosa va ser considerada en el seu moment la figura-coronament més gran plantada en falles. L'altura total de la falla va ser de 28 metres, ja que el David s'elevava sobre un gran pedestal.

La idea general del projecte va ser del mateix artista Josep Martínez Mollá, ja que este té gran admiració per l'obra de l'artista italià, i li serví com a eix central per a estendre el tema com un homenatge a l'art valencià. Tal és la devoció, que per a la reproducció a escala de la maqueta va estar sis mesos.

També va destacar la col·laboració de l'artista Manolo García en la planificació i dissecció de l'acabament en diferents peces de grans mides, i del pintor Daniel López, que va aconseguir que la figura lluïra en aconseguir reproduir amb enorme fidelitat la tonalitat marmòria de l'original.

FALLA CAUDILLO ANY 1981.
ARXIU GREMI ARTISTES FALLERS.

Les escenes reflectien diferents tipus de "l'art autòcton". En primer lloc, un homenatge al pintor valencià Sorolla; l'art comercial dels grans magatzems per a menjar-se el xicotet comerç; la disputa entre l'art clàssic i l'avantguardista, representada per la disputa dels polítics en l'elecció del model de falla municipal, o la boda en què es conjuga l'art clàssic (els nóvios eren Santa Caterina i el Miquelet) amb l'art avantguardista (els padrins eren la Pantera Rosa i l'IVAM); i finalment l'art dels polítics, amb les seues pràctiques per a aconseguir el vot en les eleccions municipals.

Moisés (2014)

El Moisés és una escultura realitzada entre els anys 1513 i 1515 per l'artista italià Miquel Àngel Buonarroti. Representà la figura bíblica de Moisés i està realitzada amb marbre blanc. Encara que originàriament es va encarregar per a la tomba del papa Juli II a la Basílica de Sant Pere (Vaticà) , al final es va col·locar a l'església de Sant Pietro in Vincoli (Roma).

La falla municipal de la plaça de l'Ajuntament de l'any 2014 portava per lema *El decàleg del valencià*, i en ella l'artista faller Manolo García reproduí fidelment l'escultura renaixentista de Miquel Àngel amb un cost de 170.000 €.

FALLA AJUNTAMENT DE VALÈNCIA ANY 1991.
ARXIU GREMI ARTISTES FALLERS.

DEL SO QUELO A VALÈNCIA, CA LA TRAVA: pròleg per a la Falla del Cap i Casal

Iván Esbrí Andrés i Alejandro Lagarda Pérez

Membres de l'Associació d'Estudis Fallers

Allò que hui coneixem com Falla Municipal de València va nàixer, en realitat, com el cadafal d'una comissió amb identitat pròpia: la Falla del Foc[1], també coneguda popularment com "del So Quelo", personatge d'hortolà cacic que, durant una primera etapa -anys 40-, va ser el protagonista de l'al·legoria principal del monument plantat a esta mediàtica plaça aleshores dita del Cabdill[2].

Sense entrar en cap concurs ni secció, tan privilegiat emplaçament la va validar com un referent festiu, associat a la imatge gràfica de les Falles durant la postguerra. Amb un contingut costumista en la majoria de les ocasions i no exempt de crítica -l'estraperlo, per exemple[3]-, a la plaça van plantar alguns dels grans noms de l'art efímer valencià del moment: Regino Más, Carles Cortina, Carles Tarazona, Enrique Baró i Octavio Vicent.

Moltes de les obres ací plantades han adquirit també el caràcter d'icòniques, per la seua polèmica o pels seus avatars. Destaquen, en aquest sentit, ja a la dècada dels 50, la falla d'Octavio Vicent i de Salvador Dalí, *Correguda de bous surrealista*, de 1954; com, en el futur immediat, seran *Els que es posen les botes*, de José Barea Sánchez, el 1967, i *Embotellaments*, dels germans Fontelles, el 1968.

És en aquests anys 50 quan es planten les primeres falles amb una tendència a la reproducció monumental d'obres arquitectòniques, algunes conegudes mundialment: *La Font del Desig* (Fontana di Trevi), del torrentí Vicent Pallardó Latorre[4], el 1957, i *Ajuda a València* (arquitectura blava), de Juan Huerta, el 1958; o ja a la dècada dels 60, *Ací queda això* (Torre Eiffel), de José Barea Sánchez, el 1966, i *Intentant posar-la a plom* (Torre de Pisa), dels germans Fontelles, el 1969. Són, a més, cadafals que van promoure, des dels vessants artístic i turístic nacional, la Festa de les Falles, i van obrir portades de diaris com l'*ABC* i el noticiari *NO-DO*.

En els anys 60, d'una altra banda, destaca la participació de Ricard Rubert, en el context del "desarrollismo" franquista i amb una plaça del Cabdill urbanísticament renovada, com un autèntic innovador (Borrego i Hernández, 2013: 72-101), i un antecessor d'un gènere que eclosionarà dècades més tard en el que hui coneixem com falla experimental (Esbrí, 2016: 65-73): *Nou Cavall de Troia*, el 1963, i *Malgrat tants*, el 1964. Igualment, paga la pena citar l'única incursió d'un constructor de fogueres a la plaça gran del Cap i Casal en aquesta dècada dels 60: Ramón Marco amb *A la Lluna de València*, el 1960.

1. Formada per empresaris, militars, alts funcionaris i gent de la crema social valenciana.
2. La primera falla a la plaça del Cabdill es va plantar el 1942. Si bé hi ha precedents de falles a la demarcació: 1899 (plaça de Sant Francesc-Contanda) i 1901, 1909, 1925 i 1934 (plaça d'Emilio Castelar).
3. També va ser objecte de crítica el cinturó ferroviari que encotillava València: *Pensat, fet i fum*, dels germans Fontelles, el 1953; *Plus Ultra*, de Vicent Pallardó Latorre, el 1956, i *Ni metro ni vara... ací pam a pam*, de Modesto González, el 1961.
4. Aquest 2017, en concret el dèsset de març en plenes Falles, esdevé el centenari del naixement de Pallardó Latorre, un artista de notòria transcendència en la història de l'art-falla.

So Quelo, rei de l'Horta, Regino Más, plaça del Cabdill, 1942.
Arxiu Iván Esbrí.

Ací queda això, José Barea, plaça del Cabdill, 1966.
Arxiu Joan Castelló-Iván Esbrí.

Nou Cavall de Troia, Ricardo Rubert, plaça del Cabdill, 1963.
Arxiu Iván Esbrí.

Després de dos fallides recreacions del Colós de Rodes, el 1970 i el 1971[5], i d'*El pensador valencià* (Pensador de Rodin), tots d'Octavio Vicent, s'inicia una etapa daurada amb Vicent Luna, un artista referent i membre de la Generació d'Or -Julián Puche, Juan Huerta, Salvador Debón i Luna-, el qual ja encarrilava la seua retirada però que encara va fer demostració de les seues capacitats artístiques i de direcció d'un dels primers tallers professionals[6] en generar falles que, amb una figura central referencial, el van convertir en un autèntic clàssic modern: *La Llibertat*, el 1973; *La serp de mar*, el 1975; *La Nova Torre de Babel*, el 1977; *La pol·lució*, el 1979; *Concorde... concòrdia?*, el 1981; etc. A més, té el rècord de dotze falles a la plaça del Cabdill, després del País Valencià: 1965 i de 1973 a 1983.

L'any 1980 la Falla del Foc es va dissoldre i traspassà pel preu simbòlic d'una pesseta la titularitat de la demarcació a l'Ajuntament de València de cara a les Falles de 1981, naixent la Falla Municipal. En principi, Vicent Luna continuà fent la falla fins el 1983, amb *Aquest país*. Jubilat aquell, es concovocà un concurs de projectes per al monument de 1984 que guanyà Mario Lleonart amb *Visita d'altre món*.

5. El de 1970 va caure a terra en plena plantà. El de 1971 va ser testimoni mut de la desgraciada Nit del Foc, on es lamentaren ferits i una defunció a causa de la detonació de les carcasses al nivell de terra perquè la pólvora estava banyada per la pluja.

6. El dibuixant José Soriano Izquierdo, l'escultor Fulgencio García "Garcieta", el fuster Antonio García "Tonín", Vicent Pallardó Latorre, Carmelo Castellano, Daniel López, etc.

La Llibertat, Vicent Luna, plaça del Cabdill, 1973.
Arxiu Iván Esbrí.

Visita d'altre món, Mario Lleonart, plaça del País Valencià, 1984.
Arxiu Iván Esbrí.

El resultat final de la falla no agradà i l'Ajuntament va retornar a la fórmula de la designació directa, apostant per Manolo Martín. Així, als anys 80, la Falla Municipal es nodreix dels moviments plàstics de la València de "la Moguda", especialment de la gent de la Nova Escola de Còmic (Sento Llobell) o de la moda (Francis Montesinos). Tres són els projectes de referència d'aquest fet: *Una estoreta velleta...,* el 1986*; Perquè el foc només siga un espill*, el 1987, i *Ho tenim tot davall, però...*, el 1988, amb esbós d'Ortifus.

Perquè el foc només siga un espill va generar rius de tinta des de la seua plantà (Esbrí, 2010: 20-27). Va ser el cant de cigne d'un intent des de la municipalitat per a fer un pas més enllà en el contingut i l'estètica de la falla. Camí que es veurà interromput arran de la controvèrsia d'aquestes falles i el retorn al concurs a partir de l'any 1989, que guanyà *Benvolguts Reis... d'Occident*, de Miguel Santaeulalia.

Però, sobretot, quedà ja descartada la citada línia en la dècada dels 90, amb les falles plantades per Josep Martínez Mollà, amb incursions de Josep Pasqual "Pepet" i dels germans Ferrer. Unes falles en connexió amb el tipus d'obra plantada per José Barea, els Fontelles o Vicent Luna, quant a l'ús de referents icònics artístics: *En la terra de l'art* (David de Miguel Ángel), el 1991; *Carme* (Carmen de Benlliure), el 1992, o *Cultura '98* (Victòria de Samotràcia), de Mollà; *Homenatge a Sorolla* (bust), de Pepet, el 1995, o *Nostra història* (Guerrer de Moixent), dels Ferrer, el 1997[7].

Aquests projectes, van obrir portades i van gaudir de gran popularitat, sent encara hui molt recordats com dels millors plantats a la plaça perquè van seguir aquella línia referencial, amb artistes de renom en plena maduresa professional, no exempts, novament, de crítica en el contingut, com en *De València i dolces*, de Pepet, el 1996, al voltant dels aranzels als productes agrícoles valencians.

A partir de l'any 1999, assistim a un discret comiat de Vicente Agulleiro qui, malauradament per al seu recorregut professional, inicia el període de major ostracisme de la història de la Falla Municipal amb *València cap al segle XXI*, en una sèrie de monuments molt irregulars lligats als grans esdeveniments i inauguracions del període, que han passat sense pena ni glòria a la història de les Falles, amb ínfules de semblar-se a una falla de Secció Especial en ocasions.

Malgrat el renom d'alguns dels artistes -Ramón Espinosa, Pere Baenas, Latorre i Sanz amb Ramón Pla, Vicent Llácer, Pedro i Alejandro Santaeulalia-, es tracta d'uns projectes reiteratius, desgastats i blancs quant a la seua temàtica. No obstant, *Bandes*, d'Alejandro Santaeulalia, Jordi Ballester i Agustín Villanueva, el 2003, per l'absència de figuració i composta a partir dels instruments musicals, i en homenatge -com *50 Aniversari*, de Martínez Mollà, de 1994- a una institució local i transcendent, es converteix en l'excepció a una tònica general, que tindrà la seua culminació en 2013 amb *La millor del món*, de Santaeulalia i Vicent Llácer -en el context del primer intent de declarar les Falles Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat-, amb la culminació de la falla blanca, pseudoapologètica i

7. Col·laboren en les escenes d'aquesta falla Vicent Agulleiro, José Azpeitia, Vicente Lorenzo, Josep Puche, Miguel Santaeulalia i Alfredo Ruiz.

Carme, Martínez Mollà, plaça de l'Ajuntament, 1992.
Arxiu Iván Esbrí.

La millor del món, Alejandro Santaeulalia i Vicent Llácer, plaça de l'Ajuntament, 2013. Foto Iván Esbrí.

sense contingut o escena[8]. Ni tan sols era possible rodar-les.

El canvi d'aquesta tendència es produeix en dates recents, amb les falles de Manolo García, amb la seua característica fusteria, els recursos luminotècnics per fer de la falla un espectacle viu i l'ús com a figura central de referents artístics o escultòrics: *El decàleg del valencià* (Moisés de Miguel Ángel), *La força* (lleó Daoíz), *Falles al món* (l'artesà emblema del Gremi d'Artistes Fallers). Línia que es culminarà aquest 2017 amb *València, Ca la Trava*, i una esperada plantà al tomb que representa la *non nata* torre de telecomunicacions del polèmic arquitecte Santiago Calatrava. Al seu torn, Manolo García s'envolta de José Aguilar (esbós) i de companys artistes com Marisa Falcó-Paco Pellicer de "Fet d'Encàrrec", Julio Monterrubio, Manuel Algarra i Manuel Martín Huguet per realitzar les escenes.

En aquesta nova etapa, les falles han tornat al seu contingut crític a la plaça central de la ciutat, malgrat que en dos anys, 2014 i 2015[9], no va ser possible accedir al contingut de les escenes per la distància de les tanques. El 2016, justament, el projecte executat per l'equip de García era un homenatge a les falles plantades en aquest emplaçament i qualificades com les millors o més recordades de la seua història. Una falla dins de la promoció del ja assumit reconeixement de les Falles com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat.

No podem oblidar, finalment, la Falla Municipal Infantil, la qual, nascuda el 1987 amb *I Love Gremis*, d'Armando Serra, igual que la seua germana major, ha tingut períodes en els quals s'han tractat esdeveniments o efemèrides -Tirant lo Blanc, Olimpíades de Barcelona '92- o s'ha pretés equiparar-la a una falla de secció capdavantera amb artistes assaonats en les elits com Juan Carlos Molés, Moisés Alarcón, Francisco Ribes Calvet o Bernardo Estela; però sempre eclipsada per la Falla Municipal gran.

No obstant açò, les falles plantades a partir de 2005, primer per Joan Blanch i després pel binomi Ceballos & Sanabria, amb un rècord de nou falles infantils consecutives a la plaça de l'Ajuntament, s'han convertit en autèntic referent d'un model acceptat de falla municipal i didàctica, dirigida als xiquets, amb tractament de temes amb els quals poden connectar, i vinculats a temes culturals o efemèrides de la ciutat: els esports, les festes, l'Exposició Regional de 1909, el Tribunal de les Aigües, el Renaixement, la Constitució de 1812, els museus, la pintura valenciana, l'Ajuntament o els barris.

Aquest 2017, igual que ocorre amb el projecte *València, Ca La Trava*, la infantil ha creat una gran expectació per la seua línia innovadora, que trenca amb la tendència de l'última dècada, a càrrec d'Anna Ruiz i Giovanni Nardin, amb la seua particular revisió dels contes infantils en *Descobrir i redescobrir*.

8.<<http://unnouparot.hol.es/2013/06/la-falla-de-lajuntament-o-la-culminacio-de-la-falla-blanca-i/><<http://unnouparot.hol.es/2013/06/la-falla-de-lajuntament-o-la-culminacio-de-la-falla-blanca-ii/>>

9. *La força* estava preparada per ser rodada pel seu interior, però les autoritats municipals no donaren permís alegant el risc per a la seguretat dels visitants.

Falles al món, Manolo García, plaça de l'Ajuntament, 2016.
Foto Iván Esbrí.

De barri en barri, Ceballos & Sanabria, plaça de l'Ajuntament, 2016.
Foto Iván Esbrí.

Consultes

-ARIÑO VILLARROYA, A. (dir.) (1990): Historia de las Fallas, València, Levante-EMV, 490 p.

-BORREGO PITARCH, V. (2006): "El vessant estètic", dins DD.AA., La Festa de les Falles, València, Consell Valencià de Cultura, pp. 91-124.

-BORREGO PITARCH, V.; HERNÁNDEZ MARTÍ, G. M. (2013): "Les coses que sols un artista pot fer o les atrevides propostes i les humorístiques accions falleres de Ricardo Rubert", dins Vicent Borrego (coord.), *Odissea. Llibret Na Jordana 2013*, València, Associació Cultural Fallera Na Jordana, pp. 72-101.

-ESBRÍ ANDRÉS, I. (2010): "Perquè el foc fou un espill. Article dedicat a una falla", *Revista d'Estudis Fallers*, 15, pp. 20-27. ---(2016): "Falles experimentals, sí... però memòria històrica també", dins *Llibret Sant Roc '16*, Torrent, Associació Cultural Falla Plaça de Sant Roc-Gómez Ferrer i adjacents, pp. 65-73.
-DD.AA. (1999): *Regino Más. Historia de una época*, València, Albatros, 143 p.
-DD.AA. (2001): *Manolo Martín, artesà faller*, València, Associació Cultural Fallera Na Jordana, 101 p.

-DD.AA. (2007): *Vicent Luna: L'art de fer falles*, València, Associació d'Estudis Fallers i Junta Central Fallera, 276 p.
<<http://unnouparot.hol.es/2013/06/la-falla-de-lajuntament-o-la-culminacio-de-la-falla-blanca-i/> <<http://unnouparot.hol.es/2013/06/la-falla-de-lajuntament-o-la-culminacio-de-la-falla-blanca-ii/>>

"La Falla de l'Ajuntament o la culminació de la falla blanca", dos capítols, *Un Nou Parot*, consulta de desembre de 2016.
<<https://unnouparot.com/2015/09/23/ceballos-i-sanabria-el-somriure-de-les-falles-i/> <<https://unnouparot.com/2015/10/03/ceballos-i-sanabria-el-somriure-de-les-falles-ii/>>

"Ceballos i Sanabria, el somriure de les falles", dos capítols, Un Nou Parot, consulta de desembre de 2016.

LA HISTÒRIA DE LES FALLES MUNICIPALS DE TORRENT (2001-2012): La falla de tots els torrentins?

Aitor Sànchez i Collado

Membre de la Comissió d'Estudis Fallers de Torrent

Dotze anys, 24 monuments i nou artistes han plasmat en forma de ninot la vida de tots els torrentins en el que podríem considerar una crònica il·lustrada de l'espectre polític, social i cultural de la capital de l'Horta Sud durant més d'una dècada de bonança econòmica. Una realitat de cartró pedra i suro modelada amb cisell apologètic i envernissada amb la crítica blanca que se li pressuposa a la falla del consistori; igual que passa a València, on el cadafal és desproveït de la seua mordaç raó de ser per convertir-se en aparador, ací, d'un Torrent real o imaginat. Aquest reflex també s'ha projectat en les falles infantils de l'Ajuntament, que han travessat diferents percepcions, des de la falla tradicional i "refregida", típica d'altres temps, a projectes més actuals, innovadors, amb clara finalitat pedagògica. Al llarg de les següents línies, farem un viatge en el temps (2001-2012) per aturar-nos a la cruïlla del carrer de Ramón y Cajal amb la plaça del Bisbe Benlloch, on hi va haver una època en la qual cada 19 de març els torrentins celebraren el solstici de primavera als peus del consistori... Una història inacabada de les seues falles municipals.

Origen de la falla de tots els torrentins

Torrent va marcar tota una fita en el món faller en ser el consistori més potent en plantar un cadafal de titularitat municipal després del cap i casal. Cal recordar que la població alacantina de Dénia va ser la primera a plantar un monument de la Junta Local Fallera, a partir dels anys 70 i amb intermitències, però que no era considerat de l'Ajuntament a efectes reals, sinó de l'entitat fallera. La falla d'aquesta JLF alacantina es va recuperar fa uns anys en el seu vessant major i infantil, fruit del treball d'artistes *amateurs*, que trenquen mà al taller amb aquests monuments de xicotetes dimensions.

Així doncs, l'origen de la primera falla de l'Ajuntament de Torrent cal situar-la al març de 2001; però, per entendre la seua creació, cal viatjar un parell d'anys enrere, en un moment de bonança econòmica nacional impulsat per la bombolla immobiliària, on les arques municipals gaudien de bona salut per la venda de sòl. En aquest context socioeconòmic, la vida fallera de Torrent travessa un canvi executiu, en produir-se l'elecció d'un nou vicepresident primer per a l'exercici 1999-2000, sent Ricardo Messeguer l'opció més votada. Durant les falles de l'any 2000 ja és produeixen canvis en la JLFT, fruit de la nova executiva que pretenia ampliar el programa de festes oficial i renovar la festa. Així doncs, la primera iniciativa va ser el canvi d'ubicació del nou parador de l'entitat, que es va situar a la plaça de la Llibertat (anys enrere, la JLF ja gaudia d'un parador en les instal·lacions del col·legi del carrer de Marc). Després d'aquest xicotet canvi, passades les falles de 2000, comença un nou cicle faller amb la creació de les comissions Parc de Trénor i Reina Sofia, en dos barriades diferents de la ciutat, mentre que la Junta Local Fallera comença a plantejar els nous reptes organitzatius.

Des de fa anys, en l'ambient faller es pressentia la idea de crear una falla municipal, davant el suggeriment d'algunes Falleres Majors de Torrent,

que ja demanaven a l'Ajuntament un monument plantat a les portes de la casa consistorial, a imitació del del cap i casal. Aquesta queixa reiterada de les màximes representants de la festa de Torrent va ser una de les claus que va motivar la contractació de la primera falla municipal, ja que cada any les Falleres Majors de Torrent i les seues Corts havien d'assistir -per separat- a la *cremà* del Primer premi de la secció Especial, robant-li -segons elles i el sentir popular- protagonisme a la Fallera Major de la comissió vencedora.

Tant és així que en una visita de les Corts d'Honor i FFMMT de 2000 a l'Ajuntament, en la sala de plens van proposar a l'alcalde, Jesús Ros, la creació del monument municipal. L'alcalde va acceptar, però tot el món pensava que era una broma, ja que era una reivindicació recurrent. Només va començar l'exercici següent, l'alcalde va encomanar a Ricardo Messeguer, vicepresident 1r de la JLFT, la recerca d'un artista faller, davant la incredulitat de tots els membres. Després de tres o quatre propostes, tal com recorda Demetrio Prieto, membre de l'ens, finalment van acceptar la proposta de Vicente Agulleiro per ser la més espectacular.

La idea d'una falla pròpia per a les Falleres Majors de la ciutat havia calat profundament en l'imaginari col·lectiu faller, i així es mantindria els anys posteriors. La Fallera Major de la ciutat de 2001, Victoria López, la primera que va tindre monument municipal, assegurava en ser preguntada sobre el tema: "Crec que serà impressionant tenir la teua pròpia falla, poder tenir la teua *plantà*. Va a tindre més protagonisme perquè és la primera i se li va a donar més prestigi. A més, ho podem viure més intensament perquè és un monument per a la Fallera i per la seua Cort; no s'ha de compartir. D'aquesta manera, supose que no et prives d'altres coses que no podries fer si la falla no fos només teua, vull dir, del poble."[1] Mentre que la Fallera Major Infantil de Torrent de 2001, Laura Maroto, comentava: "Vaig a gaudir un poc més que altres Falleres Majors, perquè, sobretot, anem a poder cremar la nostra pròpia falla, i no com fins ara que calia anar de prestat."[2]

L'any 2002, Maria Rosa Almerich, comentaria en la mateixa línia en el *BIM*: "I pareix que no, però Torrent ha crescut molt, cada vegada es fan les coses millor i és molt significatiu, així la Fallera Major que guanya el Primer premi de secció Especial no ha de compartir el protagonisme amb la Fallera Major de Torrent el dia de la *cremà;* que vaig plorar no ho saps tu bé, com també la meua Cort."[3] En el *Bim* de 2003, la Fallera Major de Torrent, Sílvia Poveda, comentava davant la pregunta de si hauria viscut les falles de la mateixa manera sense monument faller: "Hauríem anat a la majoria d'actes igual, però hi ha coses concretes com el dia de la *plantà*, el sopar que fem tots junts, la *cremà*, i que hem anat a veure com es feia la falla des del principi, que no haguera sigut igual. Les falleres han de tindre el seu monument. [...] Ha sigut sincerament

1. Martínez, S. (2001). *BIM*. Societat. Pàg. 23. Ajuntament de Torrent. Tardor 2000-Hivern 2001.
2. Martínez, S. (2001). *BIM*. Societat. Pàg. 22. Ajuntament de Torrent. Tardor 2000-Hivern 2001.
3. Cassaban, M. (2002). *BIM*. Abril-Maig, num. 131. Ajuntament de Torrent. 2002.

espectacular. Jo vinc d'una falla on el monument és molt modest i arribar a ser Fallera Major de Torrent i tindre aquest monument... Ha sigut l'any que més alt ha estat."[4] Com veiem, la idea persistia any rere any, però amb l'arribada de la crisi i la poca atenció que el públic faller prestava als monuments municipals, la seua curta vida tindria data de caducitat. Repassem les 24 falles municipals.

2001: primeres falles municipals i calendari pirotècnic

Amb l'arribada del nou segle, l'Ajuntament tira endavant la contractació per plantar falla municipal, com hem vist anteriorment, i trien entre les propostes la del consagrat artista Vicente Agulleiro. Cal destacar que les Falleres Majors que van signar aquest contracte simulat van ser les de l'exercici anterior al que començava, Mila Olivares Aracil i Amparo Carratalà Almerich, les últimes en no poder gaudir d'una falla del consistori. Agulleiro venia de plantar, al març, *Tercer mil·leni*, a la plaça de l'Ajuntament de València; però a la seua esquena portava anys d'experiència, il·lusió i reconeixement. Al *Granerer* d'aquest any es presentava de la següent manera:

> "Vaig debutar com a artista faller, ja que de molt curta edat ja m'apassionaven les falles i en les estones lliures ja feia els meus primers passos. Comencí amb el gran mestre Regino Mas. Per aquell temps el mestre estava retirat del món de les falles, però realitzava treballs de decorats de pel·lícules com va ser *55 dies a Pequín*, *La caiguda de l'Imperi Romà* i altres tantes més. Aquells anys vaig conéixer Vicente Luna, Salvador Debón, Juan Huertas i Vicente Pallardó, tots ells grans artistes fallers. Especialment guarde un grat record d'En Vicent Pallardó, gran escultor i amic. I a poc a poc, graó a graó, i no va ser un camí de roses, vaig arribar al cim en els anys huitanta."[5]

Concretament, es refereix al seu cicle d'èxits en places com el Pilar -de 1983 a 1991- o Na Jordana, alçant-se amb el Primer premi de la màxima categoria en cinc ocasions -1980, 1983, 1984, 1985, 1987-, sis primers premis d'Enginy i Gràcia i 6 Ninots Indultats, a més de tres primers premis de la secció 1ªA. Amb aquest historial, Agulleiro es llançava a la piscina de plantar la primera falla municipal de Torrent, tot un honor per a ell, tal i com contava:

> "Enguany debute en la molt noble ciutat de Torrent, per primera vegada, ja que l'Excel·lentíssim Ajuntament de Torrent va convocar el primer concurs de la Falla municipal, i vaig tindre la gran sort de ser l'escollit amb el meu projecte titulat *La Supervivència*. Durant este exercici faller he anat coneixent a molts components de l'Excel·lentíssim Ajuntament i la Junta Local Fallera de Torrent, demostrant un gran interés pel desenvolupament de la falla i facilitant-me en cada moment tot el suport necessari. Sembla que va ser ahir, i ja som als llindars de la *plantà*. Esperem que enguany ens faça un temps propici perquè "marzo, marcero... carasero". Voldria agrair a tots els components d'aquesta

4. Martínez, S. (2003). *BIM*. Societat. Pàg. 26. Núm. 136. Ajuntament de Torrent. Juny 2003.

5. Agulleiro, Vicent (2001): "Se preguntan quién es Vicente Agulleiro." *El Granerer* 2001. Ajuntament de Torrent. Març, 2001.

La lluita per la supervivència, Vicent Agulleiro, 2001.

> Junta Local el seu inestimable suport i col·laboració. També al vostre Ajuntament, que no deixa de preocupar-se per l'estabilitat del món faller i de la vostra ciutat. Desitge a la vostra Fallera Major i a la vostra Fallera Major Infantil, un any inoblidable ple d'alegria i felicitat. Gràcies a tots per aquesta oportunitat i que la història de les Falles de Torrent seguisca tan gloriosa com fins a hui."[6]

La falla, d'entre 14 o 17 metres d'alçada (segons diversos mitjans) i amb una composició vertical dividida en dues, representava un Tiranosaurus Rex i un Triceratops en plena lluita mentre un home primitiu s'interposava entre els dos com a al·legoria del raciocini, però també com a símbol de les més baixes passions de l'home a l'hora de sobreviure. En clau d'humor i amb gran crítica local, els curiosos podien trobar el primer xalet (una cova) al Vedat, la primera granera de Torrent (tòtem de pedra) o un Torrent Park, que a imitació de la pel·lícula de Spielberg feia sortir l'alcalde del moment, Jesús Ros, a sobre del llom d'un hipopòtam.

La força icònica dels dinosaures en plena lluita es va quedar gravada en la retina dels torrentins i passà a la història. De fet, el diari local *La Opinión de Torrent* va llançar el seu primer número amb la seua foto de portada i el titular "Torrent serà la segunda Ciudad que plante falla municipal", i en el text comentava que el monument tindria "un cost de quasi set milions de pessetes i no entrarà en concurs. La seua col·locació en la plaça del Bisbe Benlloch obligarà a tallar el carrer de Ramón y Cajal."[7] El preu oficial va ser de 5 milions de pessetes la major i d'un la infantil.

De la mà d'Agulleiro, Jesús Sánchez, home del mateix taller, signava *Els somnis* per al monument infantil. Una base circular emulava l'habitació d'un xiquet que des del seu llit contemplava com cobrava vida. Ninots, fantasmes, les pors de la infància, personatges de contes i fantasies irreals prenien cos i al voltant d'una finestra se succeïen les diverses escenes d'aquest projecte amb esbós original de Miguel Santaeulalia.

Les dos falles municipals vindrien de la mà d'un parador obert al públic, ja instaurat i que el 2001 va ser batejat com "Casal Municipal". Sols faltava un programa pirotècnic, que es va concretar amb la disparada de mascletades cada dia de la setmana fallera. La primera *mascletà* de la història va ser disparada per la Pirotècnica Turis, el 16 de març de 2001, a les 14:30 h. Firma valenciana que també va ser la primera i l'última en disparar la primera Nit del Foc el 18 de març (22:00 h.), ja que aquest acte no es va tornar a repetir la resta d'anys, imaginem que per la falta d'espectadors en l'última nit de falles que el públic faller aprofita per gaudir al seu casal; i la resta de no fallers, per a visitar falles al cap i casal i viure l'autèntica nit del foc. El castell es va disparar en el Parc Central (junt a l'autovia Torrent-València). El 17 i el 19 de març la disparada va ser a càrrec de la Pirotècnia Caballer, encarregada també de la *cremà* dels dos primers monuments municipals.

6. Agulleiro, Vicent (2001): "Se preguntan quién es Vicente Agulleiro." *El Granerer* 2001. Ajuntament de Torrent. Març, 2001.

7. *La Opinion de Torrent.* Núm. 1.

Els somnis, Jesús Sánchez, 2001.

Salvem el planeta, Javier Martínez, 2002.

2002: Classicisme de cartró per repetir èxit

Després de la bona acceptació i l'èxit aconseguit amb la primera falla, Agulleiro signa el seu segon esbós municipal, a proposta de la JLFT, tal com recull la premsa local: "Després dels bons resultats i acolliment tant de la falla, com dels castells i mascletaes i el casal, la regidoria de Falles aposta per la seua continuïtat.[8]" I mesos després (el 26 de setembre) es feia pública la firma oficial del contracte, on el primer tinent d'alcalde de la ciutat, Josep Bresó, comentava la satisfacció per "haver donat un pas en la consolidació de les falles municipals de Torrent, que estem segurs que serà una iniciativa que imitaran molts pobles en el futur."[9] Agulleiro canvia de temàtica i composició i investiga sobre les festes de la ciutat, fins i tot inclou en les bases una reproducció molt aconseguida de la façana principal de l'església de la Nostra Senyora de l'Assumpció i a l'altre costat, una reproducció de la Torre. L'objectiu era plasmar *Torrent en festes*, un monument dissenyat a mida per a la plaça, eminentment horitzontal, amb el qual pretenia omplir el triangle format per la desembocadura del carrer de Ramón i Cajal a la plaça del Bisbe Benlloch. Els dos monuments pujaven de pressupost fins arribar als 42.070, 85 euros. El *BIM* sols recollia que "La falla municipal homenatjava les diferents festes celebrades a Torrent", mentre que *La Opinión de Torrent* comentava que l'artista havia investigat sobre les festes per a "plasmar el millor possible la intensa activitat festera."

Seguint el seu estil tradicional, Agulleiro opta per una falla clàssica, on l'escenografia animal i de l'edat primitiva passa a un concepte més barroc, ple de motius valencians i etnogràfics torrentins, coronada per un Adam nu (*La Creació*, plaça del Pilar de 1987, 1r premi secció Especial) reconvertit en llaurador valencià, qui, postrat sobre un carruatge, intenta dur a bon port les festes torrentines que són arrossegades per dos caragols alats. Una crítica blanca, més donada a difondre el caràcter apologètic de les festes de la ciutat que a fer crítica, només censurava certs comportaments incívics. Així doncs, l'artista fa repàs al calendari festiu de Torrent, de la següent manera:

"La Setmana Santa torrentina hi ha qui no l'estima", on es feia referència al poc respecte dels amos dels gossos que deixaven els excrements dels animals a la mercè dels peus descalços dels penitents.
"Per dur la festa endavant, sols són quatre treballant" ens mostra una escena de tir i arrossegament, on dos valencians arrosseguen una gran pedra com a símbol del pes de la festa que recau sobre uns pocs.

"A les mogudes de Torrent vénen dels quatre vents". Sota una gran lluna de València que servia de contracoronament drets apareixien uns *punks* com a símbol de la modernitat i de la fama de les nostres festes.

"A la festa de Sant Blai amb les pilotes vés d'espai." En aquesta escena s'il·lustra com ha canviat la tradició de pegar a les xiques amb una

8. *La Opinión de Torrent*. Veïnat. Pàg. 14. Setembre 2001.
9. *La Opinión de Torrent*. "La Junta Local firma el contrato de la falla municipal." Octubre de 2001.

Torrent en festes, Vicent Agulleiro, 2002.

pilota de cuir al cul durant aquesta festivitat. De manera que un xic s'ha quedat "en pilotes" com a venjança d'una d'elles.

"Eixos moros i cristians que acaben tots desbarrats." L'escena ens mostra com el creixement i la popularitat d'aquesta festa vénen motivats per les ganes de divertir-se, el que fa que a tothom li faça igual ser moro o cristià per tal de passar-ho bé i conéixer xiques guapes.

L'escàs èxit de la falla municipal infantil fa que es confie la construcció de la de 2002 a un jove artista del taller d' Agulleiro, Javi Igualada, qui debuta amb una gran falla dedicada al medi ambient.

Salvem el planeta representa una gran arca de Noé plena d'animals animats amb trets de caricatura; la missió és difondre un missatge de respecte. Les dues muses del bon i mal temps acullen aquesta arca que navega entre personatges que aconsellen no pescar peixos xicotets, la cura de l'aigua i dels animals en perill d'extinció, com la balena. El recorregut l'acaba una tribu indígena que pretén ensenyar a una família valenciana a viure sense contaminar ni maltractar el medi ambient. Com a curiositat, l'artista destaca que, a causa de les pluges del dia de la *plantà*, dit monument faller es va plantar dins de l'Ajuntament i, posteriorment, va ser tret en bloc a la seua destinació definitiva al carrer.

2003: Consolidació d'altura

El matrimoni Agulleiro-Ajuntament ja pren estabilitat i en aquest any torna a plantar un monument dedicat al soroll que guanya en alçada i en contingut de crítica política. Amb una estructura més vertical, l'artista planta un gran cavaller desubicat pels sorolls metafòrics i reals que envolten la societat actual i la ciutat de Torrent. Així doncs, el cavaller lluita sense rumb sobre una gran botzina regnant, símbol del caos i del soroll dominant als nostres dies. Al marge dret apareix un contracoronament en forma de fum (que ja va gastar en la falla plaça del Pilar el 1986 amb el lema *La supervivència*): es tracta d'un gran cap que crida i contempla la vida de Torrent i que incloïa la cita:

> Com vénen les eleccions
> i tots les volen guanyar
> bramen per fer-se escoltar
> cridant les seues raons.

Als baixos, els torrentins podien contemplar el cas omís del Ministeri a les veus dels ciutadans, sense especificar el tema (però amb la senyalística de la H d'Hospital col·locada enfront de la façana del Congrés dels Diputats) i amb referències a les antenes de mòbil, ubicades en terrats de finques de la ciutat i al seu possible perill per a la salut dels torrentins. Les molèsties causades pels mòbils al teatre, cinema o treball ja col·lapsaven el Torrent de principis de segle XXI:

> L'ajuda ministerial
> a totes les reclamacions
> donen llargues i raons
> i el soroll seguix igual.

Un altre tipus de soroll és la contaminació acústica produïda per les obres al carrer (amb contingut eròtic i metàfores sexuals al·lusives a la perforadora i l'obrer), així com

Nit de carnestoltes, Javier Igualada i Fernández, 2003.

Vacances a la mar, Vicent Agulleiro, 2004.

l'intent desesperat d'un guàrdia en controlar el trànsit i l'escàndol produït pels cotxes. A la part del darrere, el visitant podia delectar-se amb una reproducció d'un carrer antic de Torrent en contraposició amb un gran gratacels i el soroll generat pels veïns irrespectuosos. Finalment, la part del darrere la completava una banda de música i un pirotècnic amb la seua mascletà (amb regal especial dedicat a la Junta Local, que prenia forma de masclet en il·lustrar sobre ell les cares dels seus membres). D'una altra banda, trobem escenes de bona gestió municipal, com la posada en marxa del Pregoner, el mini cotxe que informava a la ciutat:

> En este cotxe oficial
> que informa a la població
> complix la seua funció
> donant-nos un recital.

Amb esta escena es tancava una falla municipal de difícil lectura visual i carregada de metàfores i símbols agafats al vol, però amb més càrrega política que altres anys. La falla gran va tindre un pressupost de 42.070, 85 euros i 9.015,18 euros la falla infantil, tal com arreplega *La Opinión de Torrent*.[10]

La bona acollida de la falla infantil del jove Javier Igualada fa que aquest any l'artista repetisca amb un monument titulat *Nit de Carnestoltes;* en realitat es tractava de la reproducció de la falla infantil d'Espartero-GV de Ramón y Cajal, guanyadora del Primer premi en secció Especial en 1991, obra de Julio Monterrubio. Una reina del carnaval arriba amb la seua gran carrossa al centre de la festa. El cotxer i el rei fan acte de presència amb una escenografia de carnestoltes venecià. La segona escena se centra en el de Rio de Janeiro on la barreja de música i màgia fa que s'obliden de les misèries. Tota l'obra la contempla un mussol sobre un fanal, que amb grans ulls i il·lusió se situa al costat de la lluna amb un gran cavall. Una de les millors falles infantils de l'Ajuntament pel que fa a acabat i modelatge fresc. Tot això sense eixir-se'n del classicisme de la temàtica veneciana perfectament executada pel mestre Monterrubio i reproduïda per Igualada.

2004: Una de calç i una d'arena

El 2004 la falla municipal segueix el seu ritme i la confiança amb Agulleiro és tal que, per primera vegada, signarà ell les dos falles del consistori, el 16 de juliol de 2003. Agulleiro va presentar els esbossos amb un pressupost la major de 48.080,97 i 9.465,94 euros la infantil. El *BIM* de tardor de 2003 arreplegava: "També presenta la falla gran, que du per lema *Retorn al futur* i que tractarà de l'eixida de l'ésser humà de la nostra galàxia, representada per Torrent, per a explorar-ne d'altres noves i finalment tornar a la pròpia, ja que en el seu viatge no ha conegut altra Galàxia com la seua. Una falla que tindrà una alçària aproximada de 13 metres." [11]

Es tractava d'un intent per mostrar una temàtica i una estètica diferent, amb una composició lineal que connectara el coronament amb la base i oferira una visió longitudinal del monument, però la dificultat de la plaça i la marca de la casa Agulleiro

10. "Junta Local renueva a los artistas falleros de este año para plantar falla municipal del 2003." *La Opinión de Torrent*. Veïnat. Juliol de 2002.

11. Coronado. A. (2003). *BIM*. Societat. Pàg. 14. Núm. 138. Ajuntament de Torrent. Tardor de 2003.

Regreso al futuro, Vicent Agulleiro, 2004.

El soroll, Vicent Agulleiro, 2003.

acaben per plantar una falla massa estàtica, on un gran dimoni apujat en una torre representa l'energia nuclear. *Retorn del futur* ens presenta un llenç impressionista del Torrent actual vist pels ulls del futur. Així doncs, se'ns presenta el Vedat amb un gran ventilador que proporciona aire fresc del camp:

> Este gran ventilador
> és per a millorar l'oratge
> i refrescar el paisatge
> quan pega la calor

Una desfilada de cavalls muntats pels polítics de torn que només pensen en el poder:

> Els cavallets van dansant
> cadascú en el seu programa
> puix segons el panorama
> volem el que anem votant.
>
> Són cavallets de cartó
> muntats per uns aspirants
> eixos llocs de governant
> fent promeses a muntó.

Les bases anuncien també l'arribada del nou metro a la ciutat, parlen de la parada de Torrent Avinguda, amb una inversió de 21 milions d'euros més 6 milions del cost de l'estació (encara que no va entrar en funcionament fins mesos després):

> El metro ja té estació
> com ja era procedent
> en la ciutat de Torrent
> pel bé de la població.

També es critica el nou centre comercial projectat en un terreny gegantí.

> El Gran Centre Comercial
> projectat en alegria
> d'afonat quasi hui en dia
> en un Titànic terrenal

En aquest sentit, es fa repàs del conegut top manta, de la crisi del comerç de tota la vida. Tot això vist pels ulls atents del futur, que després del viatge sideral a Torrent es queda impressionat.

Per la seua banda, la falla infantil ens porta cap a un món marí. *Vacances al mar* està rematat per un gran cap de la deessa de la mar, on naden els famosos *teletubies*, que realitzen diverses activitats aquàtiques. Un total de set escenes contemplen una de les falles municipals més fluixes en què es pot observar una parella de gats que mengen sardines contaminades per la brutícia del mar. Uns aneguets, perles aquàtiques dins d'ostres, pirates, una granota que canta sota la pluja, per finalitzar amb un déu Neptú preocupat per la brutícia del medi ambient.

2005: Regeneració política a lloms de dinosaures

Arribem a l'equador de la dècada de la mà d'Agulleiro, que signa per segon any consecutiu les dues falles municipals. *El teatre de la vida* ens va fer reflexionar sobre la falsedat de la societat actual, les dues cares, les llums i les ombres, i és precisament una gran torxa de foc la que pretén donar llum a unes bases en què se'ns mostren diferents formes de veure la vida. La falla estava coronada per personatges de la "comèdia de l'art", Pierrot i Colombina, coronaments originals d'Agulleiro per a la plaça del Pilar en 1990, *Llum i acció*, mereixedora del Segon premi de la secció Especial.

Pierrot toca perquè ella balle, però Colombina, amb cara trista, observa

el que passa diàriament en el món en què vivim. Aquest coronament femení, molt lloat en la falla del Pilar, també va visitar Torrent anys després en la falla Ramón y Cajal l'any 1998 (*Polvos màgicos*, d'Alberto Ribera, 1r premi de la secció Especial de Torrent), però en aquesta ocasió amb una pintura excessivament pastel, que contrastava amb l'acabat cromàtic de les bases i la seua escenografia barroca. Bon exemple d'ells és la tonalitat de dos dinosaures que continuen la direccionalitat de l'arlequí obrint la falla cap a l'esquerra. S'hi podia observar una aplaudida crítica local en la qual l'alcalde anterior, Jesús Ros, dimiteix només guanyar les eleccions i dóna el relleu al nou alcalde, José Bresó, a lloms d'aquests animals. Es tracta d'una altra escena amb forta càrrega política que es mostra condescendent amb el poder, però a la vegada critica la falta de regeneració política, representada per la immobilitat i l'antiguitat dels dinosaures on van muntants. La memòria de la falla deia el següent:

> Pel mànec de la torxa baixa un personatge famós
> muntat en un dinosaure, ens diu adéu.
> En la part baixa, sobre un monticle puja un altre
> personatge famós muntat en un altre dinosaure.

Les escenes les continuaven un teatre de varietés, on els cànons de bellesa han canviat i les antigues artistes han de fer "molt de teatre" perquè ja no són tan joves. La peça que es va dur a l'exposició va ser un ceramista que treballava a la manera tradicional, que també és una joia mítica de l'art efímer, ja que l'original va ser Ninot Indultat a València el 1984 (l'alfarer i el seu aprenent, dins del monument *La fam... a* de la plaça del Pilar).

En una altra escena, un carreter ple de projectes rellisca i no pot avançar sense l'ajuda de la seua companyia. Una altra de les escenes més aplaudides aquest any va ser un carreró costumista on es jugava a la pilota valenciana, on destaca la sensació de profunditat d'aquest i la interacció dels personatges. Per acabar, uns nans (d'esquerres i de dretes) baixen per una gran escala amb al·lusives càrregues polítiques, amb el qual s'ens pretén fer entendre que "En el teatre de la vida no sempre tot és veritat o mentida. Tot depén del coloret del vidre amb què és mira." La falla municipal complia un lustre amb una tendència clara de grans coronaments de cartró, nascuts dels motles dels 80 en una època on deixen de crear-se noves figures en motle en substitució de la indústria del suro blanc. Aquest fet determinarà les creacions municipals futures, ja que Agulleiro es veu amb la complicació de trobar grans coronaments de cartró i, en el millor dels casos, encaixar peces –molt a sovint inconnexes- i dotar-les d'un mínim guió. *La Opinión de Torrent* va titular aquell any "La falla municipal compleix el seu quint aniversari amb menys grandària que la de 2001."[12]

Les dos falles municipals van tindre un pressupost de 66.000 euros. Per la seua banda, *Açò és música* és el lema de la falla infantil. Una desafortunada elecció en el monument, ja que l'any 1996 Ramon y Cajal havia plantat la mateixa falla, però amb un altre artista, J. Fernández, i sota el lema

12. *La Opinión de Torrent*. Pàg. 15. El veïnat. Abril de 2005.

Açò és música, Vicent Agulleiro, 2005.

El teatre de la vida, Vicent Agulleiro, 2005.

La música. Un gran orgue presideix aquest monument circular, en què un jove concertista repassa la seua vida acompanyat per uns àngels i uns dimonis. La falla parlava dels diferents tipus de música que acompanyen els xiquets i joves. En total nou escenes en què es podia observar el faune amb el seu instrument mitològic, representant la música infantil. Els moros i cristians representen la música folklòrica, els grills acompanyen un embús de trànsit per animar-los amb música urbana, l'himne de València és interpretat per una banda que baixa sobre un gran violí amb el qual la composició de la falla trencava la seua circumval·lació. Els fallerets canten per acompanyar la seua fallereta Major a l'hora de signar el contracte amb l'artista. Els *punks* ballen al so de la nova música, els mexicans animen a la gent i finalment un directe, fora de la base, intenta donar coherència amb alegres compassos a músiques tan diferents.

2006: Decadència bròfega

La Prima-Vera arriba a Torrent amb la signatura del contracte per part de l'alcalde Bresó i Agulleiro el 30 de juny "per regularitzar les característiques dels monuments, els preus dels mateixos, el seu lloc de construcció, les dimensions i qualitats, els terminis d'instal·lació i altres detalls relacionats amb la falla infantil i la major", indica el *BIM* d'estiu de 2005, que, a continuació afegeix que "a la signatura del contracte van assistir l'alcalde, José Bresó; M.ª Cruz Nieto, regidora delegada de Falles; M.ª Carmen Lizondo, regidora d'Urbanisme; Vicent Agulleiro, artista faller; les falleres majors de Torrent, Inma Naranjo i Isabel Amador, i el president de la Junta Local Fallera, Ricardo Meseguer. El contracte subscrit compromet l'artista a realitzar les falles segons l'esbós i la maqueta acceptats, i al fet que els monuments queden degudament instal·lats abans de les huit del matí del 16 de març de l'any. Vicent Agulleiro ha presentat l'esbós del que serà el monument de la falla infantil, titulada *El Quixot* sobre l'obra de Cervantes. També ha presentat la falla gran, que té per lema *La Prima-Vera.* L'artista ha destacat que tots dos monuments tenen una concepció molt innovadora i que els materials que s'utilitzen també seran més moderns."[13]

El preu real de les dos falles va ser finalment de 68.000 euros i aquest cop Agulleiro opta per una composició en múltiples altures amb la col·locació de quatre cossos diferenciats amb formes de fades que envoltaven una carrossa. Aquest coronament imitaria el que el mateix artista va dissenyar per a les papallones de la falla *Les quatre estacions*, de la plaça del Pilar en 1988 (Segon premi). Dins del carruatge apareix l'alcalde, José Bresó; el vicepresident primer de Junta Local, Ricardo Messeguer, i una fallera. Sota la carrossa, la vida pren forma de ninot i mostra les alteracions dels cossos i les ments quan arriba aquesta nova estació.

Amb esta falla Agulleiro fa de banda la crítica local per deixar-se portar pel bròfec i l'alta càrrega sexual, plena de clixés i referents propis de les falles del "destape", en plena Transició. Així és com veiem Adam i Eva expulsats del paradís, ja que les seues hormones han alterat l'ordre diví. Per la seua banda, un jardiner

13. Diranzo, R. (2005). *BIM*. Societat. Pàg. 45. Núm 146. Ajuntament de Torrent. Estiu 2005.

La Prima-Vera, Vicent Agulleiro, 2006.

despistat talla els braços a una Venus de Milo, mentre uns iaios esperen a un costat del jardí a decidir si es casen o no. L'ambientació floral i enjardinada envolta tot un moment ambientat en aquest escenari. Una representació del quadre *El naixement de Venus* estira la composició per la dreta, acompanyada per un gran Pinotxo que es veu obligat a mentir en aquesta època de l'any. La part del darrere l'ocupa un gran harem moro i un maharahà que porta a les espatlles unes quantes primaveres i no es veu capaç de complir les seues tasques matrimonials. La falla la completa una escena molt coneguda en el món faller, es tracta d'una senyora gronxant relaxadament sobre el seu balancí, com a al·legoria de la Democràcia Espanyola que gaudeix de total assentament en la societat. Cal recordar que aquest ninot va ser indultat a València en les falles de 1982 (formava part de la falla de Sapadors-Vicent Lleó) i representava una dona del segle XIX que tenia moviment real gràcies a un mecanisme. La reproducció d'esta figura per a Torrent no era un cas aïllat, ja que a Carcaixent es va tornar a indultar en 1987 amb algunes variacions.

Com a curiositat, podem dir que un dels coronaments de les fades va sofrir un accident en el transport: "Un dels ninots va quedar atrapat per una fila de banderes al carrer de Gómez Ferrer. L'altura d'un ninot va fer que el dit es malograra i haguera de desencaixar un braç. Durant la nit les mesures de vigilància s'han intensificat amb policia que guarda les peces"[14], en record a allò que dies abans havia passat amb la falla municipal de València. Més de dos mil persones, segons el diari *La Opinión de Torrent*, van presenciar la *cremà* d'aquest monument.

Pel que fa a la falla infantil, s'aposta per un disseny més didàctic i Agulleiro s'atreveix aquest cop amb el clàssic universal de la literatura espanyola: El Quixot. Per a això, l'artista animalitza les figures de Sancho i Quixot en els coneguts personatges de Disney Mickey Mouse i Goofy, que viatgen a la recerca d'aventura a lloms del seu ruc i el seu cavall, passejant sobre d'un gran molí de vent. En les bases, l'artista desglossa alguns dels capítols més cèlebres d'aquesta novel·la, com la lluita del Quixot contra els molins, perquè en ells veu monstres, o la seua lluita contra uns ramats d'ovelles. Una altra de les escenes representa Miney, caracteritzada com Dulcinea del Toboso, que espera pacientment el seu estimat cavaller, mentre aquest ataca a la venda del Toboso unes pells de vi, perquè creu que també són enemics. En l'última escena, l'ànec Donald representa Cervantes que observa la falla realitzada per Agulleiro.

2007: L'adéu d'Agulleiro

Arriba el final d'un mestre. Agulleiro signa la seua última falla i ho fa precisament a Torrent. L'artista de Burjassot arrossegava des de feia mesos una greu malaltia i el monument municipal de 2007 va ser acabat, pràcticament, per la seua família i personal del seu taller. El *BIM* arreplega detalls de la signatura del contracte: "El Pressupost dels 2 monuments, licitació a 68.000 euros. A la signatura del contracte van assistir l'alcalde, José Bresó; Mª Cruz

14. *La Opinión de Torrent*. El Veïnat. Pàg. 12. Núm. 85. Març de 2006

Torrent està de moda, Vicent Agulleiro, 2007.

Nieto, delegada de Falles; Vicent Agulleiro, artista faller; les falleres majors de Torrent, Marta Giménez Ortí (infantil) i Marián Garrigues Inarejos (major), i el president de la Junta Local Fallera, Ricardo Meseguer. Vicent Agulleiro presenta a l'alcalde, a la regidora i a les autoritats falleres els esbossos dels monuments fallers. La falla infantil, titulada *Homenatge a Mozart*, versarà sobre l'obra del genial compositor austríac. La falla gran tindrà per lema *Torrent està de moda*. L'artista va destacar que els 2 monuments tindrien una concepció i uns materials molt innovadors. Des de 2001, l'Ajuntament planta cada any falles municipals al carrer de Ramón i Cajal, fet que converteix la capital de l'Horta Sud en la pionera, exceptuant València."[15]

Com si d'una premonició es tractara, Agulleiro reflecteix en l'esbós d'aquest monument un missatge de comiat que s'adorna amb l'argument frívol de la moda. *Torrent està de moda* està coronada per dos grans mans obertes al món, com a simbologia d'una ciutat hospitalària i treballadora que sosté un globus terraqüi a imatge del món actual que és vigilat sempre per l'ull de Déu. L'artista presenta una cúpula esqueixada i oberta que apunta cap al cel en un monument que serveix de connexió entre la vida terrenal de Torrent i el més enllà. Sota els braços, un espill com a al·legoria a la imatge serveix perquè els ciutadans es miren en ell i projecten la seua visió de les coses, mentre que el cap d'una esfinx faraònica representa el passat de la ciutat i les seues grans construccions: L'AVE arriba a Torrent a gran velocitat, mentre una bunyolera fa bunyols que menja un polític. També es té en compte el xocolate típic torrentí i les seues famoses graneres. Al lateral dret, apareix un gran maniquí que serveix per vestir la dona valenciana, i sobre el vestit apareixen estampats els escuts de les falles de la ciutat. Aquest monument, eminentment vertical, conclou amb una escena en la qual s'escenifica una passarel·la de moda on es veuen desfilar diferents personatges: la fallera especial, la xica granera i una parella de fallers.

La nit de la *plantà* -com a sorpresa- les Falleres Majors van poder plasmar les seues palmes en uns quadres en terra, a imitació dels artistes de Hollywood al passeig de la fama. Amb aquest senyal es va posar el punt i final a una etapa de set anys en què Vicente Agulleiro va donar color i vernís a la societat torrentina, la majoria de vegades massa condescendent amb el poder.

En aquest sentit, la falla municipal s'erigeix com una gran plataforma de comunicació i "màrqueting" per a donar una determinada visió de la ciutat, uns missatges elaborats pels artistes per tal d'agradar a qui paga i fugir de la crítica política, encara que esta opció seria també polèmica per l'efecte contrari, quan la representació d'alcaldes va suscitar controvèrsies, com el cas, el mateix any, d'un ninot amb gran semblança a l'alcalde Bresó, que anava disfressat de Superman, i del qual finalment va haver de ser ocultada la identitat amb un gran antifaç blanc. Pocs mesos després se celebrarien les eleccions municipals que arravatarien el poder a anys de socialisme a la ciutat.

15. Diranzo, R. (2006). "Les falles municipals de 2007." *BIM*. Pàg, 23. Núm. 151. Ajuntament de Torrent. Tardor de 2006.

El Quixot, Vicent Agulleiro, 2006.

Homenatge a Mozart, Vicent Agulleiro, 2007.

Al cap i casal trobem el màxim exponent de falles municipals aparadors, fins i tot al punt de traspassar la feble línia entre homenatge i propaganda. Des del punt de vista comunicatiu parlaríem de la teoria hipodèrmica de Lasswell[16], per mitjà de la qual el missatge del poder s'infiltra en la pell de "la massa" i permet aconseguir l'adhesió dels ciutadans a uns plans polítics determinats. Si apliquem esta teoria a les falles municipals, podem contemplar com al seu interior es lliura una batalla on el continent (l'espectacularitat i l'alçària dels ninots) li guanyen la batalla al contingut i s'elimina qualsevol tipus de missatge negatiu. En aquests casos, ens trobem amb les denominades "falles blanques" o, portat a un extrem, aquelles que difonen una imatge apologètica i d'exaltació d'una ciutat somiada. En comptades ocasions la sàtira i la crítica s'agafen de la mà en una conjura perfecta per a fer de la falla la seua raó de ser.

Per la seua banda, Mozart protagonitzaria la falla infantil, l'any en el qual se celebrava el seu 250 aniversari. L'artista presenta un homenatge al músic i el representa jove, al costat d'un gran rellotge de cucut. Al voltant d'ell, una parella de gats espera casar-se mentre sona l'òpera de les *Noces de Fígaro*, la música celestial arriba per part d'un àngel a les portes del cel. Una nena interpreta música de Mozart al piano i una altra xiqueta canta una cançó de bressol a la seua nina. Per l'òpera de la Scala de Milà s'escapen les notes musicals, i un vaixell grec navega a la recerca de la música del gran mestre.

16. Méndez Rubio, A. *Perspectives sobre comunicació i Societat*. Universitat de València. 2004.

2008: Nova era, nous dissenys

Comencem una nova era fallera. L'Ajuntament havia canviat l'any anterior de signe polític i en 2008 el nou equip de govern escull un nou artista, que obté el pressupost més alt de la història de les falles municipals, amb 50.000 euros destinats a la falla gran i 11.000 a la infantil. Ens acostem als últims anys de la dècada. Amb la mort del gran Agulleiro, les falles municipals de Torrent es queden òrfenes, i el nou consistori decideix donar un canvi de rumb a l'estètica dels monuments i apostar per una línia més fresca. És en aquest moment quan apareix en escena Vicente Llácer, un jove artista amb taller situat entre Torrent i Aldaia, guanyador de premis en Primera A i artista, aquell mateix any, d'una falla mítica com Na Jordana. Al *BIM* de tardor de 2007 es recull que:

> "L'alcaldessa, M. José Català, va firmar el 18 de setembre un contracte per a la realització del monument faller de l'Ajuntament per a les pròximes festes falleres. Vicente Llácer serà l'encarregat de crear i plantar un monument de dotze metres d'alçada en la figura principal. La falla, titulada *Hamelín*, tindrà dos figures de grans dimensions: la principal de dotze metres i la secundària de huit. El tema del monument ha sigut triat per l'autor i ha explicat d'ell que "a través del conte d'Hamelín es representen els desitjos i els enganys que pateix la societat de hui per mitjà de l'encantament en què es veu submergida la societat en tots els àmbits". Vicente Llácer, que inicià la seua trajectòria quan només tenia 16 anys, és un artista faller de prestigi. El reconeixement li arribà amb els sis premis consecutius que obtingué

en les falles de Picassent, la qual cosa li va facilitar el salt a València. Actualment, a més de la falla de l'Ajuntament i de l'Ermita, és l'artista de la falla de secció Especial Na Jordana i de Mestre Gozalvo."

L'artista decidia presentar Hamelín i la història coneguda del seu flautista, on ens mostra un gran rei que demana al músic que faça desaparéixer totes les plagues, com en el conte, i que el poble torne a la calma. Aquest disseny va guanyar l'any anterior el Primer premi de la secció Primera al districte Bola d'Or de les Fogueres de Sant Joan d'Alacant.

La falla tractava el tema de totes aquelles tares que han de desaparéixer del món. Com ara la desigualtat de sexes, les drogues, les malalties i una altra llarga llista de tares que, segons l'artista, assolen el món en el segle XXI. En les escenes, els torrentins podien observar la problemàtica de la classe treballadora, dels artistes fallers, les noves xarxes socials i urbanes, el problema del camp, dels desordres alimentaris, i dels valencians, que no tenen diners però que volen anar-se'n de vacances. Així doncs, l'artista plantejava al visitant, en clau d'humor, si el nostre flautista aconseguiria allò que li proposava el rei o, pel contrari, hauria de posar-se en mans de vidents o d'altre tipus de savis que l'ajudaren. Finalment, plantejava el dubte si el voluntariós flautista ho aconseguirà o desistirà.

Quant a la falla de tots els xiquets de Torrent, l'Ajuntament decidí contractar un artista de la ciutat, Alberto Ribera, que havia plantat a la capital, però també en comissions com Saragossa-Parc Central o Sant Valerià, entre altres. "El 25 de setembre es firmava el contracte, al que assistiren l'alcaldessa, el delegat de Falles Miguel Monterde i la Fallera Major Infantil Paula Gran. El monument infantil, amb el lema *Somnis d'una fallera major infantil*, se centra en la figura d'una xiqueta que des del seu dormitori imagina l'any del seu regnat. Així, apareixen la banda de músics, joguets, animals, les representants de les altres festes de la Comunitat (Falles, Fogueres i Magdalena). Des de fa catorze anys ha treballat en la Falla Saragossa, amb la qual ha guanyat diversos premis en la secció Primera, ha aconseguit dos premis de la secció Especial amb la Comissió Ramón y Cajal i diversos Ninots Indultats. A València també ha assolit diversos Ninots Indultats pel Gremi d'Artistes Fallers, a més de plantar falla per a Sant Vicent-Periodista Azatti. En 2008 plantarà a València els monuments major i infantil de la comissió Félix Pizcueta-Ciril Amorós."[17] La falla va costar 9.000 euros, i tractava de la il·lusió d'una fallera major del poble. Així doncs, a la manera d'una història, l'artista planteja un monument dividit en dos vistes: la frontal i la de darrere, que evoca l'habitació d'una xiqueta. Després de ser fallera major de la seua falla, la xiqueta no té més il·lusió que representar el seu poble amb aquest guardó. A l'habitació, es mira a i es rodeja d'animalets i d'alguns amiguets. Els sastres fan els vestits, i amb molta imaginació les fades vigilen perquè tot isca molt bé. Una lluna i uns angelets vetlen per la seua passió i li donen l'aprovació les tres representants de la Comunitat Valenciana (una alacantina, una

17. "El flautista d'Hamelín serà la figura principal de la Falla Municipal." *BIM* (2007). Pàg. 13. Núm. 156. Ajuntament de Torrent. Tardor. 2007.

Torrent a l'edat mitjana, Latorre i Sanz, 2009.

fallera i una de la Magdalena de Castelló). Elles li donen suport en esta gran ocasió. Per a acabar, els músics no podien faltar en aquest monument, perquè la Fallera Major Infantil de Torrent acaba d'aplegar: "Un somni únic fet realitat/amb el caliu d'un poble faller/la nostra fallera és plena de felicitat/per captivar les mirades del món sencer".

2009: Torrent medieval i festiu. *Ninot d'Or* per a la JLFT

En 2009, Llácer aposta per competir en categoria Especial, mentre que el consistori confia en el president del Gremi d'Artistes Fallers i el seu soci, Pepe Latorre i Gabriel Sanz. Tàndem d'or per a Torrent, que fou recompensat amb l'entrega del distintiu Ninot d'Or a la Junta Local Fallera de Torrent, que atorga el gremi a persones o entitats que lluiten pel seu ofici. El *BIM* arreplegava: "El 31 d'octubre l'Ajuntament firmà el contracte amb aquests artistes fallers, acte en què van estar presents les falleres majors de Torrent, Carla Cuñat i Sandra Fas, i el regidor delegat de Falles, Miguel Monterde. El monument infantil serà realitzat per l'artista torrentí Salva Fenoll, amb el lema *Tant dins de casa com a les festes del carrer, per a Torrent els xiquets són el primer*. El monument arreplega diferents estampes i tradicions de la ciutat, com són la Torre, la festivitat de Sant Blai o els Moros i Cristians. L'artista, que al mateix temps plantarà altres falles infantils de la ciutat, també realitzarà en 2009 una de les fogueres de secció Especial d'Alacant. *Torrent medieval* és el lema del monument major, que mostra diverses escenes d'un poblat medieval, com la taverna o el llavador. José Latorre i Gabriel Sanz són dos artistes de llarga trajectòria professional, en la qual destaquen diversos Ninots Indultats a València i nombrosos premis en la secció Especial de València i diverses falles de la plaça de l'Ajuntament, també a la capital."[18]

Latorre í Sanz portaren Torrent a l'Edat Mitjana amb una falla temàtica, ben organitzada i ambientada, amb una reducció de 10.000 euros de pressupost. En total s'hi invertiren 50.000 euros. Latorre i Sanz plantaren un monument de majors característiques en Na Jordana i, al 2009, projecten a la capital de l'Horta Sud una versió que manté el poblat de cases i carrers que doten de màgia i frescor el monument municipal. Amb un cavaller, però diferent al d'Agulleiro, al coronament de la falla, els artistes representen la vida de l'època, tornejos i la vida de palau (representada pel contracoronament d'una princesa i la seua ama). Amb una composició piramidal, els artistes oferixen en el plànol esquerre una bruixa caricaturitzada que sobrevola el poblat d'una de les millors falles municipals. Amb línies rectes, disseny de còmic i la mestria de Ramon Pla com a dissenyador, la falla municipal trenca motles i es construïx quasi totalment amb suro. En les escenes, el punt d'humor el posava una tenda de campanya un tant eròtica, amb cavalls i guerrers inclosos; un monjo i una bruixa es passegen pel poblat, i una princesa demana un desig a un pou encantant. El recaptador municipal hi fa acte de presència, però com no hi ha diners li paguen en espècies. Per la seua banda, la Torre, amb cara de iaia, està

18. "Salva Fenoll i Latorre i Sanz seran els artífexs de les pròximes falles municipals (2008)." Societat. Pàg. 20. Núm. 160. Ajuntament de Torrent. Hivern-2008-2009.

restaurant-se amb un arqueòleg. La nit de la *plantà* fou de sorpresa per a les falleres majors de Torrent, ja que, per primera vegada, les màximes protagonistes de la festa es convertiren en ninots (princeses que contemplen un torneig) del seu propi monument. Aquestes tres escenes són les úniques amb contingut local, d'un monument excel·lent en disseny, però excessivament blanc en crítica.

Tant dins de casa com a les festes de carrer, per a Torrent, els xiquets són el primer. Amb aquest quilomètric lema ens sorprenia l'artista Salva Fenoll en el seu debut en la falla municipal. Amb un pressupost d'11.000 euros (2.000 euros més que l'any anterior), l'artista de Torrent plantava una falla de grans dimensions envoltada per les festes típiques de Torrent i que mostrava des de Sant Blai, amb una iaia que portava la cassola de rossejat, fins a Pasqua, amb xiquets que feien volar el catxerulo, passant per les festes de Moros i Cristians. Tot vist pels ulls de la Torre omnipresent, que presidia una falla didàctica destinada a mostrar la riquesa del patrimoni festiu de la ciutat. La sorpresa es descobrí la nit de la *plantà*, quan l'artista presentà la part davantera de la falla, que fins al moment havia mantingut en secret. Aquella nit es descobrí una escena reial frontal on a una princeseta li oferixen dolços i llepolies, mentre reposa sobre el tron: era obra original de Javi Igualada per a Na Jordana 2007 (*Els Reis de la Casa, sense corona i sense espasa*, 4t premi de la secció Especial). Aquesta gran escena estava pintada en tons suaus i amb gran quantitat de detall, i això xocava amb la part de darrere tant en temàtica com en línia cromàtica.

2010: Folklore a pes i viatge estel·lar

En aquesta ocasió, l'Ajuntament ha confiat a l'artista Salva Fenoll la construcció de les dos falles, valorades les dos en 50.000 euros (més d'11.000 euros de retallada, a causa de la crisi i de la política de despesa continguda del Consistori). El 6 de novembre es firmà el contracte entre l'artista faller i l'alcaldessa, Mª José Català. En l'acte, en el qual també van estar el regidor de Falles, Miguel Monterde, i el vicepresident primer de la Junta Local Fallera, Pascual Piles, les Falleres Majors de 2010, María Fernández Chust i Cristina García Ánchel, van veure els esbossos. La gran, amb el lema *Costums i tradicions*, mostrava asseguda sobre un gran pont una família de torrentins, disposada a ensenyar a tot aquell que s'acostara al nostre poble els costums i les tradicions. A peu del pont i com a contracoronament de la falla, un llaurador somriu en sentir-se tan orgullós de pertànyer a Torrent. De la mà del mestratge del disseny de la nissaga Santaeulalia (falla plantada a Nou Campanar en 2007, sota el lema *America's Cup*, 1r premi de la secció Especial), Salva Fenoll feu un repàs de les festes de Torrent. Com veiem, un tema ja tractat en la falla de 2002 per Agulleiro; com a novetat, en aquesta ocasió, es va produir la presentació del monument en la nit de la *plantà*, amb música i efectes de fum i llum des de dins del cadafal, que acabà amb un espectacle pirotècnic. Així doncs, al voltant de la falla van veure representats l'*Entrà* de la Flor, la *poalà*, la tradició musical del nostre poble, la reina de l'Encontre, Sant Blai i l'arròs rossejat, o la coneguda frase: "Va acabar com el ball de Torrent". La falla va patir

Costums i tradicions, Salva Fenoll, 2010.

Tant dins de casa com a les festes de carrer, per a Torrent, els xiquets són el primer, Salva Fenoll, 2009.

un canvi de composició respecte de l'esbós, ja que d'una estructura piramidal canvià a una organització lineal de les figueres del coronament amb les quals l'artista volia omplir l'encreuament de Ramón y Cajal amb Bisbe Benlloch.

D'altra banda, Fenoll plantà per a tots els xiquets una falla de base circular amb el lema *Esteu ahí?* Es tractava d'un monument amb una visió futurista i un missatge de respecte a la natura i a les persones. En un futur no molt llunyà podrem veure Blai, el millor dels xiquets astronautes exploradors de la Terra, que solca el cosmos per a poder complir una tasca ben interessant: trobar vida en altres planetes. Per això utilitza una nau exploradora, *La Torrentina*. Entre tots els amics nous que ha fet Blai, podem trobar: el rei nadó del planeta dels GUGU-TATA, els Bobots, un planeta liderat per ens mecànics i androides que no saben fer res més que càlculs matemàtics; els HACDOS-0, uns éssers que es componen i viuen gràcies a l'aigua i que ens ensenyen que no cal contaminar-la de cap manera ni malgastar-la; els Gamusins, que amb vestits extravagants repartixen amor a tot el qui arriba, i també apareixien els Natures, uns éssers marrons de coll llarg que estimen tota forma de vida natural i t'ensenyen a valorar la naturalesa. La base de la falla portava efectes de llum per donar sensació de nau voladora.

2011: Interactivitat i didactisme

Amb la bona acceptació per part del públic, Llácer renova i planta de nou la falla gran, amb retallada de pressupost, i, des de la Junta Local, naix la idea de fer la primera falla municipal interactiva, on els ciutadans, a través de *Facebook* i d'un blog (PintantTorrent), podien mostrar les seues idees per a plasmar-les. El guió del cadafal mostrava un pintor que intentava representar amb el pinzell allò que hui és Torrent, tot el que ha canviat, i allò que continua igual. El coronament era una reproducció del que Alejandro Santaeulalia havia plantat el 2005 per a la plaça de l'Ajuntament: *I tú, què pintes?*

> Pintar Torrent intenta el pintor
> Vorem si allò que pinta li ix del cor
> Pintar Torrent és la seua gran il·lusió
> Vore'm si als problemes fica solució.

Intentarà pintar un quadre hiperrealista, sense molts matisos, perquè la gent l'entenga, perquè faça seu el quadre que immortalitza la imatge del poble convertit ja en ciutat. Pintarà les festes, els edificis i la gent del carrer, els pintarà a tots i tots faran el quadre, o almenys eixiran tots en algun quadre. Una escena mostra la Torrent *painting week*: hi seran Las Meninas, el tabalet i la dolçaina, que es van escapar de la falla de Julián Puche, i molts altres.

Per primera vegada en la història, es crea una falla municipal interactiva on els ciutadans podien suggerir idees per a crear les bases, les escenes i els ninots en la primera falla 2.0. La interactivitat no es quedà només en això, ja que pintors *amateurs* i artistes de la ciutat van tindre l'oportunitat de transmetre el seu art als llenços durant un dia de la setmana de Falles; es va fer una matinal de pintura, i, posteriorment, els quadres van quedar exposats en

la part de darrere del monument. La notícia d'aquesta falla interactiva va tindre molta repercussió en els mitjans de comunicació: diaris com *Las Provincias*, *Levante*, locals i especialitzats en noves tecnologies van arreplegar aquesta fita. L'atenció dels mitjans va arribar fins a la nit de la *cremà*, ja que per primera vegada es va retransmetre en directe la d'un monument de la ciutat per l'extinta Canal 9 (dins del programa especial de la *Nit de la cremà*): un últim acte faller accidentat, ja que el fum negre, les fortes ratxes de vent i l'aigua dels bombers van fer que les màximes representants i el públic acabaren banyats per una pluja negra de cendres.

Per la seua banda, la falla infantil portava per lema *Torrent en verd*, i el guió va estar dissenyat expressament pels artistes, Marisa Falcó i Paco Pellicer, que es van documentar sobre el patrimoni mediambiental del terme de Torrent i van fer excursions per conéixer cada racó protegit. El guió deia així:

> La Perenxisa m'encisa... i cap al seu cim ens encaminem amb la motxilla ben plena per a poder esmorzar al mig justet del camí. Serà a l'arribar a la presa, la del barranc de Gallec, però primer cal travessar urbanitzacions, vore plantacions de pins, descobrir alguns conills i des del mirador de la serra albirar la resta del paisatge. I com saber quan has arribat al cim? T'ho diran les grans torres de telecomunicacions que coronen la muntanya, és molt senzill. Això sí, cal seguir les indicacions i no inventar nous camins. No canvieu senda vella per novella... Pel camí hem travessat un gran bosc ple de velles carrasques, hem vist perdius i figueres paleres, hem creuat un camí per a les bicicletes i a poc a poc, per la senda que s'allarga vora riu, arribem a la presa... és hora de descansar.
> A la presa, pescadors.
> Per la ribera molts caragols amagats entre el canyar. També hi ha roses silvestres i móres que pots menjar. Eixim a la carretera i arribem a la font de Calicanto, embassament entre roques, cascada i el pantà del Poio.
> Un lloc espectacular.
> Continua la caminada passant per la font de la Teula, i pel barranc de Cortitxelles, travessem el Clot de Bailon, tot ple d'aigua, i arribem fins el corral de Manyet. I ja hem recorregut el camí que desitjàvem i tornem al punt de partida que es diu Monte Levante. Descobrir el teu entorn pot resultar-te especial si t'ho prens de manera natural.
> Pots fer molts recorreguts, en grup, a peu o amb bicicleta.
> Però fins a la primavera
> que millorarà l'oratge,
> si vols et recomanem,
> que gaudisques del paisatge
> sense moure't de Torrent,
> rodant la teua falleta.
> I després... ja en parlarem.

2012: Passeig per la Perenxisa i fi de festa

Torrent de festa, de l'artista Pere Baenas, intentava posar al mal temps bona cara. Aquest és el missatge d'esperança i positivitat que mostrava com els torrentins feien front a la crisi amb un gran Carnestoltes de color i bon humor, al costat dels diferents tipus de festes que serviren d'argument per a satiritzar sobre el món d'internet o l'arribada de turistes. Tot i la crisi, l'enginy guanyà la batalla a la foscor i això aparegué representat amb la llum i la vivacitat d'una gran regina de les festes que pretenia contagiar de felicitat a tot Torrent, un gran coronament central

Torrent en verd, Fet d'encàrrec, 2011.

Torrent de festa, Pere Baenas, 2012.

que Baenas ja va utilitzar en 2009 en la falla Exposició (*Anem de festa*, 4t premi de la secció Especial), la parella de la qual (una regina mora) va coronar Àngel de l'Alcasser en 2011 (*Torrent: mora o cristiana?*, 1r premi de la secció Especial).

El guió comentava com aquesta regina desplegava els seus encants i també tota una partitura musical amb la qual ballaven tres ballarines de ballet. Elles seran les muses de la música de les nostres agrupacions musicals i interpretaran el fil musical contra la crisi i transmetran felicitat als torrentins. Atrets per aquestes belles melodies, arriba a Torrent una parella de turistes amb un gran cotxe. A ells els guiarà un policia municipal que tractarà de controlar l'arribada de gent al nostre poble, i els mostrarà tots els encants de la ciutat, tots els indrets, monuments, gastronomia, i la calidesa i amabilitat dels torrentins.

La festa d'internet traspassa fronteres i la festa fallera de Torrent és cada vegada més coneguda al món gràcies a la xarxes socials, a les pàgines web i a la globalització de la festa. Però, per contra, la part negativa de la festa d'internet la patixen dos personatges decebuts i poc agraciats que utilitzen aquest mitjà per a trobar l'amor amb males arts: intentaran buscar parella a través d'un xat on la mentida i les màscares d'aquest fals Carnestoltes provocaran enganys i escenes divertides.

Però la festa continua i, tot i la crisi, les falles i les festivitats de Torrent continuen avant, roden i roden. Roda la festa de Sant Blai, roda la festa de Sant Antoni, roda la Setmana Santa, roden els Moros i Cristians, roda l'Entrada de la Flor, el Roser... roden totes les festes com a boles gegants que van xafant al seu pas tot el que és roí, i només deixen alegria, color i llum per a fer que els torrentins s'obliden dels seus problemes i preocupacions; perquè Torrent sempre està de festa!

La infantil, a càrrec de Fet d'Encàrrec, portava per lema *Contes de paper*. Tot i que els contes contes són, de vegades les seues històries es confonen amb la realitat; per això el binomi Fet d'Encàrrec proposà una fantàstica aventura plena d'emocions: plantar una falla. Els versos deien així:

> Tu pots escriure la història.
> Jo faré la il·lustració.
> Entre tots farem un conte
> amb molta imaginació.
>
> Necessitarem paraules...
> Unes quantes... més de mil!
> Primer plantarem llavors
> en un hort extraordinari...
>
> Conte faller i de festa,
> fet amb més de mil paraules...
> Conte del bosc encantat
> on la màgia és la que impera...
>
> Amb alegria i molta il·lusió viurem
> una festa que és comparable a la
> millor celebració de qualsevol dels
> contes de prínceps i princeses..., on
> seràs protagonista!
>
> I conte contat... conte acabat!

Crisi, intermitències i desaparició de falles municipals

Prompte Torrent es va convertir en un exemple a seguir: a comarques de tota la Comunitat es van començar a plantar falles de la ciutat o de cada Junta Local Fallera i amb la

mateixa rapidesa van desaparèixer per contagi i com a mesura anticrisi.

A part de la tradició de la Junta Local de Dénia, a la Costera, la primera vegada que es va plantar la falla municipal va ser a **Xàtiva** el 2007, amb motiu del 75 aniversari de la seua Junta Local Fallera; però en 2009 van deixar de plantar a causa de la crisi, tal com recull el diari *Las Provincias* del 4 de desembre de 2009. Segons manifestava el president de la Junta Local Fallera xativí, Javier García: "Ens hauria agradat que haguera continuat, però això no ens competeix. El pressupost ix de l'Ajuntament."[19]

Per la seua banda, en aquesta mateixa època la retallada econòmica més important de les falles de la Ribera Alta es trobava a **Benifaió**, amb la supressió dels monuments municipals, que es van plantar per primera vegada el 2006. Els veïns de Benifaió es mostraren d'acord amb la mesura plantejada per l'Ajuntament, tot i que adduïen algunes objeccions com que "Si no hi ha falla municipal, per què volem que hi haja fallera major de la nostra localitat. No té sentit", segons va explicar una veïna anomenada Pilar al diari *Las Provincias*.

El municipi de **Torís** també va comptar amb falla municipal durant una breu temporada, i el 2008 ja comptava amb una xicoteta falla. Tot i les dificultats, l'Ajuntament va seguir apostant per fomentar la festa i els seus monuments municipals fins a l'última, plantada, el 2012, per l'artista Vicente Espeleta.

En el cas de **Paterna**, va ser l'any 2008 quan a la plaça de l'Enginyer Castells es van situar els primers monuments fallers municipals de la seua història, i va suscitar un gran interés per part dels veïns, que, per a la *cremà*, van haver de patir retards de més de 20 minuts en la falla infantil i de 45 en la major, pel que fa al programa d'actes que l'Ajuntament va facilitar el 16 de març; segons indica el diari online *Paterna.biz.*, que destaca que, a la *cremà* infantil, pràcticament no van assistir fallers "a l'estar en les seues respectives comissions realitzant els seus actes fallers"[20], motiu idèntic pel qual a Torrent els fallers no prestaven atenció a aquestes falles consistorials. Els monuments major i infantil van anar a càrrec de Vicente Agulleiro i J. Manuel Felip, respectivament, i van tenir un pressupost conjunt proper als 30.000 euros, tot i que des de la regidoria de Cultura i Festes de l'Ajuntament s'informava que s'estaven desenvolupant gestions per aconseguir patrocinadors i estalviar-li el cost a les arques municipals. Aquesta situació s'estendria fins el 2012, quan l'Ajuntament va fer pública la seua negativa a fer-se càrrec del monument i no va trobar patrocinadors. Com a curiositat, cal destacar, tal com recull *Levante*[21], que van utilitzar les ajudes dels espònsors per a subvencionar els vestits de les falleres majors i les seues corts d'honor. Per aquest motiu, des de la Junta Local es va proposar que cada comissió aportara un ninot per a finalment poder plantar els monuments de la JL d'aquest exercici. En 2013, el ninot central de la major i el de la infantil van anar

19. http://www.lasprovincias.es/20091204/ribera-costera/xativa-benifaio-renuncian-plantar-20091204.html

20. http://www.paterna.biz/MundoFallero/200708/MundoFallero0708.htm

21. http://www.levante-emv.com/comarcas/2011/10/04/paterna-elimina-falla-municipal-ayudas-jlf-comparsas/845155.html

a càrrec de Falles Martínez Bellvís i també hi hagué les aportacions de les comissions, així continuaran apropant-se en el seu estil a les falles de col·legi. El 2015 i 2016, s'ofereixen Paco Cuadros i David Zahonero voluntàriament per a plantar els seus xicotets monuments com a falla de la JL.

Aquest mateix exemple prendran a **Manises.** Les falles de la Junta Local no se sufraguen amb els diners de les arques públiques, sinó amb el d'empreses que s'ofereixen a pagar-les, segons fonts municipals. En 2016 van plantar *Amunt la primavera* i *Homenatge a Walt Disney* al bulevard del metro, al costat de l'estació de Manises.

A **Torrent** la decisió es va fer pública el 12 de juliol, dies abans de l'elecció de les falleres majors de la ciutat, com una mesura de retallades dins el Pla d'Austeritat. Així ho explicava al diari *Las Provincias*, amb el següent titular: "Torrent suprimeix les falles municipals de 2013 per estalviar 50.000 euros". Eren per destinar-los a altres partides més importants, com serveis socials, tal com va explicar l'alcaldessa, Amparo Folgado, acabant amb una tradició que s'havia mantingut durant deu anys. El diari arreplegava les declaracions de la màxima edil:

> "Sabem que aquesta mesura suposa un gran esforç per a les falleres d'enguany, però l'ajuntament no podia assumir aquesta despesa en la situació actual", justifica la primera edil. Folgado adverteix que les candidates a falleres majors "compten amb tot el respecte i suport de l'ajuntament i saben que aquesta decisió ha estat per motius econòmics". De fet, "l'estalvi no anirà al pressupost de la Junta Local Fallera, sinó a altres partides on és més necessari", ha puntualitzat l'alcaldessa. Així, les candidates a fallera major i fallera major infantil de la ciutat de Torrent saben per endavant que no podran gaudir com les seues antecessores en el càrrec del seu propi monument faller. "Hem volgut que ho saberen abans de l'elecció», apunta Folgado."[22]

Per la seua banda, el diari *Levante* arreplegava, en la mateixa línia, que la supressió de la falla municipal era:

> "Per a "donar exemple" i per "responsabilitat" davant el dur moment que viu Torrent, la Comunitat Valenciana i Espanya per la greu situació econòmica. [...] L'alcaldessa ha revelat aquesta mesura en la presentació del balanç del Pla d'Austeritat que va començar fa un any amb un paquet de 34 mesures per contenir les despeses i reduir el deute fins a aconseguir el dèficit zero al final del mandat. "És una mesura molt difícil d'adoptar, però realista i necessària pel bé dels ciutadans", va exposar amb dolor Folgado, ja que les falles municipals porten deu anys a Torrent i eren un símbol de la Junta Local."[23]

No obstant això, aquesta no era la primera vegada que el consistori retallava en les festes de Sant Josep. En les falles de 2012, l'Ajuntament de Torrent va reduir el pressupost destinat als monuments municipals i al programa pirotècnic, amb una *mascletà* menys, i retallades d'un 60% en protocol, vins d'honor i sopars.

22.http://www.lasprovincias.es/v/20120713/fallas/torrent-suprime-fallas-municipales-20120713.html

23. http://www.levante-emv.com/comarcas/2012/07/13/torrent-suprime-falla-municipal-destina-50000--gastos-necesarios/920358.html

Aquestes retallades -en plena crisi- han sigut constants en tots els pobles on se celebraven falles, independent del color polític. Per contra, a València, el pressupost de les falles de 2015, 2016 i 2017 es va mantindre en 170.000 euros per a la gran i 25.000 per a la infantil (impostos, muntatge, transport, entre altres despeses). Tot i la crisi, al cap i casal el monument municipal s'ha mantingut amb el mateix pressupost, a causa del seu valor real, ser aparador i centre del focus de totes les càmeres nacionals i internacionals com a representant de la festa. Un tiró mediàtic i de referent de la festa que no comparteixen altres falles municipals o de Juntes Locals, on a soles preval el pes de ser la falla de les falleres majors de cada poble o ciutat.

El binomi falles municipals i Ajuntament respon al difícil equilibri de dotar a la ciutat d'un atractiu de representació institucional i recolzament a la festa amb una ferramenta política capaç de donar contingut interessat o propagandístic al cadafal o utilitzar-lo com a arma de doble fil, ja siga per la seua supressió o pel canvi de sistema triat per a elegir el projecte municipal.

A Torrent, les últimes espurnes de la falla de tots els torrentins van solcar el cel la nit de la *cremà* de 2012, una crònica concentrada en una dècada que potser es quede com a testimoni d'una època de bonança econòmica, o tan sols com un punt i a part d'una història que continuarà en el futur, on la falla municipal hauria de connectar realment amb el seu poble, sorgir d'ell mateix, amb propostes que el facen partícip d'allò que volen cremar en la nit del 19 de març. A soles així els ciutadans sentirien la falla de l'ajuntament com la falla de tots els torrentins.

Artistes fallers municipals

Vicente Agulleiro Aguilella

1945-2008. Va estudiar en l'Escola d'Arts i Oficis de Burjassot i més tard en la de Sant Carles de València. Tingué de mestres Regino Mas i Vicente Luna, en els tallers dels quals va aprendre d'ofici allò que no s'aprén en les classes teòriques. Va plantar la seua primera falla en Visitació-Oriola l'any 1968, treball que li va servir d'examen. 5 primers premis en la secció Especial, 10 més en distintes categories, 6 Ninots Indultats i 6 primers premis de Ninot, 32 d'Enginy i Gràcia i un total de 81 falles avalen la qualificació de mestre. Vicente Agulleiro ha marcat una època i les seues tres llargues dècades en actiu han constituït un rècord de creativitat i progressió, i això explica les nombroses recompenses, els treballs indultats i un nivell màxim en el pòdium.

Javier Igualada Fernández

Va nàixer a València en 1979. Format en el taller faller des de l'any 1994, firma la seua primera falla l'any 2001 per a la comissió de Cristóbal Sorní, de Burjassot. En aquesta època, compagina el taller propi amb col·laboracions amb diversos mestres fallers, Vicente Agulleiro entre ells. L'any 2002 planta la falla per a l'Ajuntament de Torrent, hi repeteix l'any 2003 i aquell any firma la falla Plaça del Mercat Central. Debuta en les falles de 2004 en la secció Especial Infantil de València. En el 2007 firma amb una històrica com és Na Jordana per a fer-hi la falla infantil en la màxima categoria. Actualment, ja ha passat a fer falles grans; enguany, competirà en la

secció 1B amb les falles Bisbe Amigó-Conca i Pare Santonja-Cardenal Benlloch de Mislata.

Vicente Llàcer Rodrigo

Paiporta,1971. Es va iniciar en les falles quan tenia 14 anys, i compaginava el treball al matí com a aprenent en el sector del moble amb les classes, de vesprada, del mestre Josep Martínez Moyá, durant 2 anys. En aquella època va plantar la seua primera falla per a la comissió Xenillet. Una vegada acabat el servici militar, ja decideix instal·lar-se per compte seu i obrir un taller, i plantarà principalment a pobles de la comarca de l'Horta. L'any 2001 va tindre l'oportunitat de plantar al cap i casal en la falla Arxiduc Carles-Xiva en la secció Especial, la qual cosa li va permetre ser conegut entre el gran públic. Va repetir el següent exercici en la mateixa comissió. L'any 2005 planta en les tres màximes categories (Especial, Primera A i Primera B) i va obtindre premi en les tres falles, fet que féu que Na Jordana es fixara en ell. Des que el fitxara la mítica comissió del Carme fins als nostres dies formen un tàndem perfecte, ja que el segell de la casa és la sàtira, l'enginy i la gràcia, tan característics dels de Na Jordana, units a un treball perfecte quant a acabaments i execució.

Alberto Ribera Fernández

València, 1971. A Alberto, li ve d'herència el treball d'artista faller, ja que s'inicia en el taller de son pare en 1991. Dos anys més tard es responsabilitza en solitari del taller i comença a plantar principalment en comissions de poblacions de l'Horta. L'any 2001 marca una cita important per al seu treball, ja que és quan planta per a la falla Sant Vicent-Periodista Azzati una falla de la secció Primera A, però al mateix temps decideix deixar de plantar falles grans, centrar-se únicament en les falles infantils i fer treballs en altres tallers. Retornarà a les falles grans en les de 2006. Cal destacar alguns Ninots Infantils Indultats a Torrent i pel mateix Gremi d'Artistes Fallers, i el Primer premi de secció Especial Infantil per a la Falla Ramón y Cajal de Torrent. En les falles 2010 podrem veure el seu treball a Torrent en la falla Saragossa-Parc Central, en les comissions de Félix Pizcueta-Ciril Amorós en Segona A i Joaquim Costa-Comte d'Altea, de Tercera A, a més de la col·laboració en la falla Na Jordana.

Latorre i Sanz
José Latorre Lleó

Va nàixer a València l'any 1962. Va cursar estudis de publicitat en una acadèmia de València i en 1977 va començar l'aprenentatge en el taller dels germans Sánchez, on prompte es va especialitzar en la pintura. L'any 1981 planta la seua primera falla infantil per a la comissió Sevilla-Dénia. En 1985 planta la primera falla gran per a la comissió Literat Azorín, de Benetússer. Va ser en 1987 quan José Latorre i Gabriel Sanz van decidir crear la societat Latorre i Sanz.

Gabriel Sanz Fernández

Va nàixer a Masegosa (Conca) l'any 1959. Quan tenia 15 anys va començar a treballar en el taller dels germans Sánchez, on va estar 10 anys. Més tard, va col·laborar durant 5 anys com a fuster amb Manuel Martínez Moyá. Prompte començaria amb la construcció de falles infantils,

entre les quals destaquen Marià Benlliure, de Paterna, o En Plom-Guillem de Castro, a València. Des de 1987 forma societat amb José Latorre (Latorre i Sanz). Són els degans de la secció Especial en l'actualitat, ja que el present exercici plantaran la seua falla número 11 en la màxima categoria de València, a més també tenen el rècord de Ninots Indultats, ja que n'han aconseguit 5. Comissions com ara Plaça de la Mercé, Regne de València-Duc de Calàbria, Exposició-Misser Mascó, Na Jordana, Pizarro-Ciril Amorós, o l'Ajuntament de València han sigut les últimes demarcacions on s'han pogut veure els seus treballs. El present exercici plantaran en la secció Especial de València en la falla Cuba-Literat Azorín.

Salva Fenoll Peris

Torrent,1973. S'inicia per casualitat en el món de la producció de falles pel fet que la dona és filla de l'artista faller Federico Contreras. Es va iniciar en el taller de Vicente Sancho i també va passar pel taller de Pepe Espinosa i Julio Fabra; però qui el va marcar realment va ser el taller de Javier Igualada, que li va permetre treballar en projectes de la màxima categoria infantil com els de Na Jordana i Bola d'Or a Alacant. Prompte va decidir anar en solitari i plantar la falla de la seua pròpia comissió, la falla Poble Nou. Però va ser l'exercici passat el que va fer que el seu nom es lligara encara més a les falles de Torrent, ja que, a més de plantar la falla infantil municipal, va obtindre el Ninot Indultat Infantil i els primers premis de les falles infantils de totes les seccions on va participar. Actualment, ja no es dedica laboralment a fer falles.

Pere Baenas

Gandia, 1967. Baenas es va formar com a aprenent al taller de Vicente Blasco, on des de l'edat de 10 anys anava els estius a ajudar. La seua primera falla la planta en 1982, fora de concurs, per a la Falla Corea de Gandia, en categoria infantil. En 1987 obté el Primer premi amb la falla infantil de Plaça del Mercat, també a Gandia. En 2010 va plantar per a Nou Campanar, la dominadora del moment. Tanmateix, va fer un Segon premi, quedant per darrere de Convent de Jerusalem. En 2012 planta *Floreal* a Cuba-Literat Azorín, falla que esdevindria icònica i que obtindria un Segon premi per a la comissió de Russafa, el màxim aconseguit fins aleshores. En 2014, Baenas fa història en ser el primer artista que guanya el Primer premi d'Especial a les Falles (*Escándalo*, amb Plaça del Pilar) i tres mesos després fa el doblet amb el Primer premi a les Fogueres d'Alacant (*Superstición*, amb Carolines Altes). En 2015 ho torna a fer amb la mateixa falla i la seua proposta *Pantomima*.

Fet d'Encàrrec
Marisa Falcó

Va accedir el 2010 a ser la primera dona secretària general del Gremi. Fa més de 20 anys va obrir al Carme juntament amb el seu marit, Paco Pellicer, el seu taller, Fet d'Encàrrec, l'únic testimoni que hui queda d'un barri amb tradició de tallers fallers. Amb formació ella en Belles Arts i ell en Arquitectura Tècnica, van començar a modelar figures infantils inspirades en el còmic i l'animació prenent com a referents a Mortadel·lo i Filemó

i Daniel l'Entremaliat, una aposta allunyada del preciosisme de la falla clàssica. Marisa va compaginar l'art faller amb la docència com a professora de dibuix de Secundària en el Col·legi Jesús i Maria.

Paco Pellicer

A banda de ser llicenciat en Belles Arts, compta amb la llicenciatura en Art Dramàtic, i, en la seua faceta com a actor, ha participat en nombroses obres de teatre, a més de papers en televisió i ràdio com en la sèrie *A flor de pell*, emesa per Canal 9 el 1997.

Tots dos formen el taller Fet d'Encàrrec, fundat el 1989. L'any 1996 construeixen per a la comissió de la plaça del Pilar la seua primera falla Infantil Especial. Amb la comissió de Na Jordana porten 11 anys plantant monument infantil i participant en la creació i l'elaboració de falles grans. Han treballat a demarcacions com Plaça de l'Àngel, Doctor J.J. Dómine-Avinguda del Port i Alt-Sant Tomàs; però, a més, han realitzat una bona quantitat de decorats per a teatre. L'any 2008 van ser nominats a la millor escenografia en els premis de les Arts Escèniques de la Generalitat.

LA HISTÒRIA DE LES FALLES OFICIALS DE XÀTIVA: huit propostes sense pena ni glòria.

Rafa Tortosa i Garcia

Director d'El Verí del Foc

Fa tres anys, les falles de Xàtiva celebraven el 150 aniversari de l'arribada de les falles a la capital de la Costera. *La peixca de l'Aladroc* era el lema de la falla plantada a la plaça de la Trinitat aquell 1865, la qual donava inici a una trilogia fallera encapçalada i ideada pel burgés Blai Bellver, a més de convertir Xàtiva com la primera ciutat, després de València, en celebrar la festa de la vespra de sant Josep. Estos tres anys donaren pas a una llarga època sense que la festa del foc apareguera pels indrets de la ciutat socarrada, fins que el 1932 aparegué una falla a la plaça de la Bassa. I fins l'actualitat, la festa fallera xativina ha anat farcint el seu programa de festejos amb actes que acompanyen les primitives, i imprescindibles, plantà i cremà de la falla. Encara que la peculiaritat de les falles de Xàtiva es concentra en la Romeria a l'Ermita de sant Josep, la qual se celebra cada 19 de març i respon a una antiga tradició dels fusters de la ciutat[1], que fou assumida, després de la contesa bèl·lica, pel col·lectiu faller; la majoria dels actes fallers, així com de moltes particularitats de la festa, han estat importats i adaptats per les falles de Xàtiva: cavalcades, Ofrena de Flors, la figura de la Fallera Major, la Crida, insígnies... i la plantà d'una falla oficial.

Passaren molts anys sense que les falles de Xàtiva assumiren este modern costum de plantar falles oficials —molt contrari a l'origen de les festa, on les falles són erigides pels veïns de forma pràcticament anònima—, i, com volem recalcar en esta introducció, és un altre exercici de calcar un aspecte de les falles de València, amb una falla (de la plaça) de l'Ajuntament, la qual ja conté una readaptació durant els seus 74 anys d'existència[2].

2007

La falla oficial de Xàtiva —de l'ajuntament[3], de la Junta Local Fallera o la municipal, segons criteris econòmics o d'interpretació— va estar creada l'any 2007, amb la plantà d'una falla gran i una falla infantil. Este projecte, molts anys present en la ment dels dirigents fallers, va veure la llum com a colofó d'un any on les falles xativines celebraven els 75 anys de la creació de la Junta Local Fallera i on esdevingueren molts actes extraordinaris. De fet, este aniversari junt al de la commemoració dels 300 anys de la cremà de Xàtiva, va aparéixer com a principal reclam de la crítica del cadafal que duia per lema *Ciutat fantàstica*, amb esbós signat per Xavier Herrero, qui fou elegit per un jurat compost per membres de la junta executiva de la JLF[4].

1. Cal recordar, com a curiositat, que el Gremi de Fusters va cremar l'any 1922 una falla al Bellveret, junt a l'ermita de sant Josep, la vespra del 19 de març amb motiu de la celebració de la seua diada patronal.

2. La falla de la plaça de l'Ajuntament de València —del País Valencià i del Cabdill en altres temps— fou assumida per l'Ajuntament l'any 1980. Dècades enrere, la falla fou promoguda, des de 1942, per un col·lectiu de persones, les quals pretenien el foment turístic de la ciutat amb la plantà d'una falla peculiar. Vegeu ANDRÉS FERREIRA, M. (2008): *Plaza Mayor 1942-1983. Fallas en el corazón de la ciudad*, Junta Central Fallera, València.

3. Cal advertir que a la història de les falles de Xàtiva hi ha una falla amb la denominació de Falla de l'Ajuntament i que es correspon a la plantada davant de l'antic convent de sant Agustí, edifici que va albergar durant dècades l'ajuntament de la ciutat. Per això podem trobar referències amb el nom de Falla de l'Ajuntament o amb carrer de sant Agustí. Es tenen documentades 4 falles grans (1934, 1936, 1953 i 1963) i 3 infantils (1945, 1952 i 1962). Per a més informació, consulteu la referència: SÁNCHEZ PÉREZ, J. (2015): *Quadern de falles. Xàtiva 1865-2015*, Junta Local Fallera, Xàtiva.

4. *Levante-EMV*, 30 de maig de 2006, edició la Costera, la Vall d'Albaida i la Canal de Navarrés.

La novetat d'esta nova empresa per part de la Junta Local Fallera comportava distints aspectes a resoldre. El lloc de la plantà n'era el més important. Cal indicar que el 15 de febrer d'aquell 2007 la seua ubicació havia estat resolta, i les falles es plantarien junt a la Font del Lleó, davant dels locals de la Creu Roja[5]. La decisió d'elegir este lloc va comportar una sèrie d'entrebancs lligats a la proximitat de l'antiga benzinera de la Font del Lleó. *Levante-EMV* mostrava un titular, a tres columnes, que ens advertia que «*Industria analizará si es peligroso quemar la falla junto a la gasolinera de la Font del Lleó*»[6], encara que, en el cos de la notícia, Juan Carlos Crespo, en aquell moment regidor d'Indústria, assegurava que es realitzarien les anàlisis pertinents, però que pensava que no hi hauria cap problema per plantar la falla en aquell lloc, atés que els dipòsits estaven buits i en desús des de feia molts anys. A la fi, quan semblava este lloc el definitiu, les falles es plantaren junt a l'Ajuntament, a l'Albereda d'En Jaume I. Rosa M. Esteban, en aquell moment regidora de Fira i Festes, explicava que el canvi d'última hora va ser perquè es va valorar que junt a l'ajuntament «*lucirán más los monumentos y se facilitará la visita a los ciudadanos [...]. No se debe que la anterior ubicación propuesta presentase peligro alguno [...], sino que tenía el inconveniente de que se tenían que colocar vallas metálicas para separar el monumento de la zona de paso de los vehículos, lo que suponía un inconveniente para la visita de los ciudadanos...*»[7].

Respecte de la falla *Ciutat fantàstica*, esta responia a un argument iniciat per una dona, que quan rentava el carrer, se li obria un registre del clavegueram i apareixia, entre flors i estreles, un cap d'unicorn, símbol de puresa. Malgrat els problemes dels xativins, l'ànima de la ciutat és pura i plena d'esperança, amb un futur magnífic. Com hem avançat, la falla recollia la commemoració de dues fites: el 75 aniversari de la JLF i els 300 anys de ser socarrats, materialitzat al cadafal com l'invent de la primera falla. També tenia cabuda el marató d'inauguracions previstes per a 2007 per part de l'alcalde. Va tindre un pressupost de 18.000 euros.

El col·lectiu artístic Ingeni i Gràcia va estar l'encarregat de realitzar la falla infantil d'aquell 2007, la qual va estar ubicada al centre del jardí de la Glorieta i comptava amb un pressupost de 5.000 euros. Duia per lema *Demana'm un regal* i mostrava el moment en què uns xiquets descobreixen el pare Noel la nit de Nadal, i este els explica el procés de fabricació dels regals així com la tasca de repartir-los per tot el món. Els artistes van pretendre representar la il·lusió dels xiquets, la seua innocència i l'encís que els regals de Nadal tenen per a ells.

5. *Levante-EMV*, 15 de febrer de 2007, edició la Costera, la Vall d'Albaida i la Canal de Navarrés.
6. *Levante-EMV*, 17 de febrer de 2007, edició la Costera, la Vall d'Albaida i la Canal de Navarrés.
7. *Las Provincias*, 8 de març de 2007, edició la Costera–la Ribera.

Ciutat Fantàstica, Xavier Herrero, 2007.
Foto-estudio Federico

Demana'm un regal, Ingeni i Gràcia, 2007.
Foto-estudio Federico

2008

Esta iniciativa excepcional, inicialment, sembla que no anava a tindre continuïtat atés que estes falles no responien a una partida pressupostària municipal ni havien estat impulsades per l'ajuntament sinó que havien estat finançades per patrocinadors. Començat l'exercici 2007/2008, l'ajuntament va assumir econòmicament este projecte de falla oficial —amb l'augment del pressupost assignat a la JLF (de 90.000 euros a 114.000)[8]—, la qual va passar a denominar-se falla municipal. Amb un pressupost semblant a l'any anterior, Xavier Herrero era l'artista elegit per realitzar la falla que tenia per lema *Nit i Dia* en el món faller, on el sol i la lluna descrivien gràficament este títol, deixant per al mig del cadafal la representació de la ciutat en forma de cases. L'artista xativí tractava les falles de la ciutat i ens deia que esta festa «igual és meravella... que merder». La marxa dels monuments n'era una de les escenes, els quals eren representats per una tortuga, símbol de la lentitud del seu futur que «es veu negre». També tenien cabuda les cavalcades que, des de fa temps, han estat un focus de crítica dins del món faller, pel canvi de dates —s'hi celebren al mes d'octubre actualment— i per la poca gent que assisteix a vore la desfilada. La falla es completava amb la crítica al menú faller amb «dos o tres fartades a diari» i com algunes falleres majors resulten ser unes flatoses «més preocupades per la ostentació i per ser les estreles».

8. *Levante-EMV*, 16 de maig de 2008, edició la Costera, la Vall d'Albaida i la Canal de Navarrés.

Nit i dia en el món faller, Xavier Herrero, 2008.
ARXIU RAFA TORTOSA

Passa la bola, Ingeni i Gràcia, *2008.*
Arxiu Rafa Tortosa

Passa la bola va ser la proposta infantil per a la falla municipal de 2008, obra d'Ingeni i Gràcia, on es pretenia ajuntar l'esport i els xiquets. L'explicació ens deia que «per a jugar els xiquets, i fer amics de bon cor, cal que a tots els ensenyem a practicar un esport». El tenis o el golf eren esports presents a la falla, fins i tot es va voler dedicar una escena al motociclisme i va recordar la carrera urbana que s'hi celebra en cadascuna de les edicions de la Fira d'Agost.

Començava un nou exercici faller i la continuïtat de la falla municipal penjava d'un fil. La regidora Rosa M. Esteban mostrava una gran indefinició. No confirmava que el 2009 es plantaren falles a l'Albereda però admetia que la contractació dels artistes havia estat paralitzada[9]. La Regidoria de Fira i Festes no passava per grans moments, havia patit un desfasament econòmic per l'impagament de factures pertanyents a la Fira d'Agost de 2007, aspecte que va afectar directament les falles, les quals van patir una retallada en el seu pressupost i com ja havien vist, en març de 2008, la supressió de les revetles a l'Albereda les nits de falles.

S'arribava al mig any faller i la JLF assumia la impossibilitat de la plantà dels cadafals oficials[10]. I així fou, l'any 2009 no es plantaren falles municipals a Xàtiva. En l'oblit quedaven les paraules de Rosa M. Esteban de que «*ninguna Fallera Mayor de Xàtiva se quedaría sin falla*», aspecte que els cadafals fallers recordaven, com és el cas de la falla J. Ramon Jiménez, obra de J. Almiñana i C. Orts. Parafrasejant Juan Carlos I, dèiem que «Mentre siga regidora,/tindrem falla municipal./Calles la boca senyora,/que està tot molt mal!».

L'absència de les falles oficials no va ser cap drama, a pesar que més del 60% del col·lectiu faller es mostrava favorable[11]. De forma clara, el periodista Agustí Garzó descrivia esta absència:

«*La verdad es que a las fallas municipales no hay que llorarles demasiado porque, total, han estado sólo dos años entre nosotros; gozaban de un presupuesto muy modesto y, sobre todo, estaban lejos, muy lejos de ser un referente estético o monumental como cabría esperar de una iniciativa de carácter institucional. Y no por culpa de sus artistas (Xavier Herrero y el colectivo Ingeni i Gràcia), que bastante hicieron con amoldarse a semejantes partidas.*»[12]

2011

Era abril de 2010, començava un nou exercici faller i la Junta Executiva de la JLF reprenia el projecte de les falles oficials. En este cas, davant la impossibilitat de l'ajuntament d'assumir econòmicament la gestió d'estes falles, es prengué l'opció de l'autofinançament amb la realització

9. *Levante-EMV*, 16 de maig i 14 de juny de 2008, edició la Costera, la Vall d'Albaida i la Canal de Navarrés.

10. *Levante-EMV*, 8 d'octubre de 2008, edició la Costera, la Vall d'Albaida i la Canal de Navarrés.

11. Al llibre de la falla J. R. Jiménez de 2009 es va publicar un treball, signat per Juanma Carmona, que duu per títol "Contradiccions que cremen al col·lectiu faller", on es recull una enquesta realitzada a falleres i fallers sobre aspectes de les falles de Xàtiva. La conveniència d'haver-hi falla municipal és una de les preguntes que el 63% respon afirmativament, el 17% diu que no i un 20% es mostra indiferent. La mostra fou de 150 persones (8.5 % del col·lectiu faller).

12. *Levante-EMV*, 13 de març de 2009, edició la Costera, la Vall d'Albaida i la Canal de Navarrés.

Modes, ninot indultat de l'any 2001,
que va ser inclós i cremat a la falla oficial de 2011.
ARXIU RAFA TORTOSA

Anem de cassoles, Manuel J. Blanco Climent, 2011.
ARXIU RAFA TORTOSA

de loteries i rifes de la pròpia JLF, i que les comissions falleres actuaren com els principals venedors d'esta nova iniciativa. Foren destacades, i polèmiques, les paperetes de loteria per al sorteig de Nadal, on s'adjuntà una rifa amb gran part de farda. L'elevat preu i el fet que les comissions falleres ja tenien prou de vendre les seues pròpies participacions van fer que el *projecte estrela* d'ingressos de les falles oficials fóra un fracàs. Tot este afer es va vore plasmat en el monument de la falla Benlloch de 2011, obra de Manuel J. Blanco Climent. A l'escena *Igor inventa la papereta*, ens deia que «Una papereta de Nadal/aquest Igor s'ha inventat/amb ell se sufragaran/els monuments municipals. Si veus la papereta/una gran gran farda té/ poc es juga en loteria/i molt poc es ven. Però ha tingut efecte/la farda de la papereta,/diguem gràcies a ella/ tornem a tindre falleta».

A pesar d'estos entrebancs, continuava avant el projecte de la falla oficial, un nom que també fou motiu de controvèrsia ja que els membres de la Junta Executiva de la JLF defenien, en tot moment, que la falla era la de la Junta Local Fallera i no la de l'Ajuntament —al llibre oficial *Falles a Xàtiva 2011* es retola com a falla municipal—. Després de la cremà d'estes falles oficials, se suscità una altra polèmica en la darrera reunió de l'exercici, on la Junta Executiva es va negar a indicar l'import econòmic dels dos cadafals, al·legant que estes falles no formaven part del pressupost municipal i que havia estat una iniciativa de la pròpia Junta Executiva i per tant no tenien per què donar comptes a l'Assemblea de la JLF.

El lema de la falla oficial li ve com pa i mel a este tortuós camí recorregut. *Somniant que tinguem falla* va ser el lema de la falla obrada per Manuel J. Blanco Climent. Una fallera era el centre de la falla, la qual estava somniant. Juan Daniel Sanz, autor de la crítica, ens indicava que «esperem que no desperte del núvol en el qual està i l'any que ve torne a veure una falla ací plantà». També es feia crítica que era increïble la declaració de les falles com a Festa d'Interés Turístic Autonòmic «quan un veu el que hi ha plantat». Altres aspectes de les falles tenien cabuda al cadafal: la imatge penosa de la plaça de Calixt III després de realitzada l'Ofrena de Flors o el record que anys enrere sí que es plantaven grans monuments. Pep Gimeno *Botifarra* també era homenatjat per ser un gran referent de la música valenciana.

Una curiositat destacable d'esta falla és el bescanvi de ninots indultats que es va produir. Per una part, es va indultar el ninot que representava l'expresident de la JLF, Antonio Úbeda Ferri, que feia poc ens havia deixat. El ninot va ser donat a la família. I per una altra part, el ninot indultat de l'any 2001 va formar part del cadafal i va ser cremat el 19 de març. Esta composició, que duia per títol *Modes*, responia a un grup d'un home i d'una dona troglodites amb banda de fallera i monyos, signat per Manolo Blanco i Sancho —pare de l'autor de la falla oficial—, i que s'incloïa dins del cadafal *Bufonades* plantat a la plaça de Sant Francesc[13]. Les figures tractaven de

13. **Per a més informació, podeu consultar les pàgines 198** i 199 de la següent referència: TORTOSA GARCIA, R. (2011): *El Verí del Foc*, núm. 5. Monogràfic: Catalogació i Documentació dels Ninots Indultats a les falles de Xàtiva, AC Falla J. R. Jiménez, Xàtiva.

Somniant que tinguem falla, Manuel J. Blanco Climent, 2011.
ARXIU RAFA TORTOSA

fer crítica de la inexistència, aquell 2011, del Museu Faller: «Però van passant els anys,/i els ninots indultats/ es troben en ocasions/cada vegada més trencats. I a la fi, els salvats/ del foc purificador/acabem, moltes vegades/dins d'un contenidor».

La falla infantil, que duia per lema *Anem de cassoles*, també va ser obra de Manuel J. Blanco Climent i feia crítica sobre la *Festa de l'arròs al forn* que durant alguns anys es va celebrar a l'Albereda de Xàtiva. En clau infantil i educativa, es destacava el plat típic de la capital de la Costera, doncs «és plat extraordinari/arrelat a la ciutat/que tot el món menja agust/i més si és convidat».

2012

A pesar que la falla oficial havia resultat deficitària per a les arques de la Junta Local Fallera, els membres de la Junta Executiva decidiren continuar un any més amb l'empresa de realitzar els seus propis cadafals. L'artista faller encarregat de plantar les falles oficials de l'any 2012 va ser Alfredo Bernat Cano, qui va presentar la falla gran amb el títol d'*Hèrcules*, un cadafal ambientat en l'època grega i presentada a base de mitologies falleres. La crisi econòmica i les conseqüències que presentaven les comissions falleres era el primer tema a tractar, seguida de la mitologia fallera: *Fallera no trobem, què puguem fer?*, on el poeta José Manuel Gómez ens deia que «pareix que siga un miracle,/ el trobar fallera major hui en dia,/ convertint un nou espectacle,/en buscar i trobar l'elegida». Com no, l'assumpte dels premis tenia cabuda en una de les mitologies així com el de l'Ofrena de Flors, que duia per títol *Si arribes tard a l'ofrena, serà teu el problema*.

Respecte a la falla infantil, Alfredo presentava una temàtica fallera sota el títol *Jo vull ser...*, on esdevenien situacions pròpies de la festa en relació amb una xiqueta que és nomenada Fallera Major: elegir la tela per al vestit de valenciana, vore la banda de fallera... fins que arriba el dia de la presentació amb música, traques, xocolata i bunyols.

La darrera pàgina de la curta història de la falla oficial va recollir la cremà d'estes falles de l'any 2012. El vessant econòmic —arrossegament de deutes d'exercicis anteriors, retallades del pressupost municipal i dificultat d'aconseguir patrocinadors—, va ser el detonant perquè el 2013 ja no es plantaren estes falles oficials. Javier Garcia Paños, en aquell moment president de la JLF, justificava l'absència de falles oficials dient que «*son tiempos difíciles*», i explicava que volien «*evitar las fallas municipales para ayudar a las comisiones falleras*»[14]. Aquesta ajuda, segons les declaracions del president, consistia a contractar una assegurança col·lectiva per a totes les falles a més d'assumir la JLF la despesa de la gespa i l'arena utilitzada en la plantà dels cadafals fallers.

14. *Las Provincias*, 15 de juny de 2012, edició la Costera–la Ribera.

Hèrcules, Alfredo Bernat Cano, 2012.
Foto-estudio Federico

A tall de conclusió

Al cap i a la fi, la falla oficial de Xàtiva no ha estat un reclam carregat d'entusiasme per part del col·lectiu faller. És cert, que ha estat un desig durant molts anys, però la seua aparició a l'Albereda ha creat un efecte contrari a l'estimat. Pot ser que la ubicació, enmig de la gran vorera principal del Reial de la Fira no ajudara a la seua lluïdesa. També els seus pressupostos, en plena època de crisi, no han ajudat a conformar un mínim exigible, per part de la massa fallera, per a una falla municipal. A més a més, este curt pressupost destinat a les falles va condicionar l'elecció de propostes artístiques i estètiques que no presentaren cap novetat ni espectacularitat. Respecte del tema crític i satíric, els artistes fallers, junt als poetes, van apostar per elegir temàtiques falleres, amb una autocrítica dirigida al col·lectiu faller, i mantenint les formes en aspectes polítics. Les quatre falles infantils, respecte tant a la part artística com a la crítica, van mantindre un resultat discret sense cap sobresalt respecte al que estàvem habituats.

La tornada d'unes falles oficials als carrers de Xàtiva sembla resultar complicada. A més a més, si reduïm a l'absurd la seua existència, estes falles no complixen alguns cànons dels cadafals fallers, com que no la planten els veïns —encara que sí que la paguen—, i la crítica és excessivament moderada amb la conseqüència que la sàtira, en major mesura, deixa d'existir. A més a més, estes falles, en el cas d'existir, haurien d'aportar algun aspecte nou, bé siga per l'estètica, per la crítica o per la pretensió d'aportar valors educatius i culturals amb projectes interessants suportats per un pressupost econòmic raonable.

BIBLIOGRAFIA

Llibre Falles a Xàtiva (Junta Local Fallera), edicions 2007, 2008, 2011 i 2012.

Llibre Falla Benlloch–Alexandre VI de Xàtiva 2011.

Llibre Falla J. R. Jiménez de Xàtiva 2009.

Jo vull ser..., Alfredo Bernat Cano, 2012.
FOTO-ESTUDIO FEDERICO

AL VOLTANT DEL CONCURS DE LA FALLA MUNICIPAL

Anna Ruiz i Sospedra

Artista falla municipal infantil de València 2017

Se'm va preguntar si volia participar amb un article relacionat amb el concurs de falles municipals. Vaig accedir en aquell moment quan l'elecció del projecte presentat per Giovanni Nardin i per mi era recent. Però pràcticament el que puga escriure ací ho faig des del meu parer i la meua experiència, ja que m'he presentat durant tres anys consecutius al concurs.

La meua reflexió partix per tant de la meua experiència i només faré algun apunt tant del que m'ha semblat bé, com del que canviaria o del que proposaria.

El model utilitzat enguany m'ha semblat bastant encertat, parlant des de l'objectivitat que se'm vullga reconéixer; però, com dic, hi ha coses a millorar. Respecte de la convocatòria, el que puc dir és que la deixaria oberta a tot tipus d'artistes, valoraria la proposta i la seua viabilitat. Per aquells que no tinguen experiència en la construcció de falles, proposaria posar-los en contacte amb un taller que sí que la tinguera. Només es tractaria de saber difondre la convocatòria perquè tinguera més repercussió; és bo i més democràtic que es puguen presentar artistes forans o no, novells o reconeguts; serà la tasca del jurat saber triar el millor projecte i aquell que siga factible. No hem d'oblidar que el que fa particular la festa és el monument i la irrupció d'aquest en la vida quotidiana d'una ciutat en la recerca d'una convivència festiva. Per tant hem d'entendre la falla de l'Ajuntament com a proposta original i representativa d'una actitud de la ciutat; és a dir, quina imatge vol oferir, entenent per imatge tant la part estètica com la conceptual.

Per tant, es fa fonamental que el jurat estiga compost per membres de diversos àmbits, ja siguen educatius, culturals o creatius, i que hi haja la presència d'algun representat provinent de l'àmbit faller, siga artista agremiat o no. Es tracta que aquests últims, els artistes, puguen aportar, gràcies a la seua pròpia experiència en el terreny, un punt de vista que possiblement la resta del jurat no tinga present; d'ací la importància de la seua presència. Però sempre per damunt de les preferències estilístiques o de companyonia, ja que es tracta que el jurat sàpiga triar la proposta que millore o enriquisca la festa. Quasi podem dir que també s'examina el jurat, la qual cosa li donarà, amb el temps, prestigi al concurs si hi ha claredat en l'elecció tant del jurat com de les propostes, si hi ha seriositat i es té clar l'objectiu no només de promocionar la festa sinó de voler que la festa aporte alguna cosa més que uns dies d'oci, que siga representativa d'un moviment cultural ciutadà.

Per això cal allunyar el concurs de les especulacions polítiques. Ha d'haver transparència en el veredicte, i fer públics els motius de la selecció; però, una vegada elegit, s'ha de donar llibertat a l'artista a l'hora de treballar, ja que el compromís l'adquireix guanyant el concurs; i no hem de confondre la transparència, que sí que s'ha d'exigir en l'elecció del jurat, i el perquè del veredicte amb el fet de fer públic o no un esbós que servisca de "mapa" del que es veurà. Cal donar peu a la sorpresa,

si així ho desitja l'artista, o a qualsevol necessitat que es considere oportuna i conseqüent amb la proposta. També s'ha de respectar la manera de presentar el projecte elegit, ja siga en format vídeo, maqueta, dibuix, o com es crega oportú; no servix de res cenyir-se a unes suposades regles que limiten la possibilitat de crear. Els temps canvien, i la nostra capacitat d'enteniment també.

Proposaria, per facilitar la tasca del jurat, entregar-li, de les diferents propostes, la còpia digital que es demana en les bases uns dies previs perquè tinguera temps per recapacitar, i després posar-ho en comú amb la resta dels membres abans de l'entrevista personal amb l'artista. Aquesta proposta la recomane en qualsevol cas per evitar que l'espera siga tan llarga per als artistes i més àgil per al jurat, a més que es facilitaria aprofundir en el projecte.

El fet d'entregar prèviament el projecte i després defensar-lo sí que el considere encertat, ja que completa el procés de selecció de quelcom tan important com és la falla de l'Ajuntament. No considere que es puga decidir només a través d'una proposta, siga aquesta un esbós concret o un projecte obert. Cap de les dos maneres acaben de ser completes si no coneixes la intencionalitat, la motivació o inclús la possibilitat d'aclarir els dubtes que li puguen sorgir al jurat bé respecte d'allò que no ha quedat reflectit en el paper, ja que es poden abraçar aspectes molt diversos per la complexitat d'un projecte d'aquesta envergadura, be perquè realitzant algunes preguntes pot facilitar al jurat decidir-se entre un projecte o un altre.

Per altra banda, per poder gaudir cada any de propostes noves realitzades per diferents artistes, restringiria el fet de poder presentar-se a la mateixa categoria, gran o infantil, als artistes guanyadors en aquesta mateixa categoria almenys un any. D'aquesta manera, s'enriquirien les propostes originals, ja que es tractaria per part del jurat de triar més enllà d'una continuïtat d'estil i de tendència i de valorar les propostes per la seua originalitat i aportació. Tampoc no s'ha d'oblidar la possibilitat que es puga declarar desert el concurs en cas de considerar-ho necessari i tornar a convocar-lo.

Tanmateix, un tema fonamental que ha de canviar és el d'avançar la data del concurs. Cal pensar en els artistes que al cap i a la fi són els qui generen la imatge de la festa. S'ha d'entendre i de respectar com un treball amb totes les particularitats que té. També cal tenir en compte que només hi ha un període reduït a l'any per firmar i assegurar el treball i el període concret d'execució. Per això, per donar la possibilitat que es presente la gent que es dedica a aquest treball sense perdre altres possibles firmes en cas de no ser elegit, cal avançar el concurs; així aquells no seleccionats encara estan a temps de trobar una altra bona proposta. Al mateix temps, en avançar-lo s'evitaria que la burocràcia es menjara més de la meitat del temps del procés de producció, ja que pot eixir perjudicat el projecte. Si

no es reconsidera aquest punt, s'acabaria reduint la possibilitat que es puguen presentar artistes que els seus recursos econòmics depenen del pressupost assignat, tot quedant únicament a l'abast del concurs aquells tallers convertits en empreses, el que malauradament empobriria considerablement el concurs, ja que aquests són pocs, com ha acorregut en els últims anys. Si es vol que el concurs siga accessible a tots, aquest aspecte s'ha de millorar notablement. Sabem que el procés burocràtic sembla inamovible, per la qual cosa s'ha de convocar el concurs molt abans per poder iniciar els tràmits per poder percebre els diners en un període raonable per a la construcció de la falla, que té unes dades tan concretes.

Saber aprofitar la qualitat d'aquesta festa per donar una imatge d'una ciutat que recolza la creativitat, que dóna possibilitats als artistes, és una projecció positiva d'una ciutat activa i emprenedora. Però és deslegitimador utilitzar la creativitat com a bandera i no considerar-la amb respecte, fer ús d'ella a benefici de tots i recolzar-la amb iniciatives no ja de protecció sinó tenint només en compte que s'ha de remunerar com qualsevol treball. L'art, la creativitat, l'artesania, com qualsevol treball quan es fa ús d'ell, ha de ser pagat en conseqüència i no ser considerat gratuït o més barat. Està en mans de totes i tots tindre cura d'aquest aspecte, igual que és molt important tindre'l en compte a l'hora de parlar d'estima per les falles, ja siga des de l'Ajuntament o des de la més modesta comissió. El que potser li falta a aquesta festa és que, pel fet de ser això, una festa, aquells que més s'identifiquen amb ella, els fallers, o aquells organismes oficials que la representen, com la JCF, s'obliden de vegades que hi ha gent que viu d'ella i que també la fan possible, però que sobretot la fan original. Per això cal tindre present, a l'hora de convocar un nou concurs, aquests aspectes: saber valorar i elegir un projecte de falla original que aporte aspectes nous i facilitar el treball a qui la realitze.

ELEGIR FALLA MUNICIPAL DEL CAP I CASAL NO ÉS DEBADES.

Miguel Àngel Gascon i Rocha

Faller Falla Cronista Vicent Beguer i Esteve de Torrent

INTRODUCCIÓ I PREMISSES

Una de les primeres polèmiques de l'any faller actual, que tornarà quan es vegen plantades les falles, va ser el canvi en el procés d'elecció de les falles municipals del Cap i Casal. Com en la majoria de les controvèrsies, s'armà un bon canyaret, però, al remat, de forment ni un gra. Cada un es posicionà segons la seua ideologia, fonamentalment, encara que pràcticament ningú no aportà propostes per a buscar consens. Encara menys, ningú no plantejà quina és la metafísica que hi ha darrere d'esta qüestió. I este seria el punt essencial del tema. Perquè abans de raonar al voltant de quin ha de ser el procés d'elecció de les falles municipals, caldria plantejar-se quines falles municipals es vol plantar, ja que això podria determinar el procés d'elecció del taller que millor responga als objectius.

En este sentit, realment el debat hauria de ser precisament este, quin model de falles municipals volem; mentre que la determinació del procés esdevendria secundària, derivada d'esta primera decisió. Per a establir este debat hem de partir d'unes premisses: La primera és que com el seu nom indica, la falla és municipal, per tant es paga ab el pressupost públic. Esta qüestió determinaria, en principi, la seua dotació com a bé públic. La segona és una derivada de la primera, la falla municipal té una dotació econòmica dins del pressupost i, per tant, el projecte ha de justificar d'alguna manera el cost. Per últim, partirem d'una definició de falla bàsica, com a instalació efímera destinada al foc, per a no determinar en principi l'estil o el concepte d'allò qué és una falla; a l'hora, principalment, d'establir la seua tipologia, com vorem a continuació.

TIPOLOGIA DE LA FALLA MUNICIPAL

La falla municipal pot idear-se com un reclam per al turisme. Per tant es tractaria d'un cadafal preciosista per a buscar la reacció d'un públic impressionable. Una falla de grans dimensions. Una figura principal reconeixible referida a alguna obra d'art, escultura, edifici o referent mundial. I un contingut marcadament internacional també fàcilment reconeixible per un públic forani. Acompanyat, al mateix temps, de referències pròpies consumibles pels turistes a nivell cultural, festiu, patrimonial o simplement d'oci. Tindriem així la **Falla Turística**.

Per contra, també podria ser una falla per al consum propi. Plena de referències valencianes de tots els temps i actuals. Crítica política i social o de qualsevol àmbit o sense ella, simplement de bonicor valenciana. Estaria llavors plena de referents icònics valencians. O, fins i tot, una barreja de tot plegat, però sempre ab clau interna. Seria la **Falla Fallerovalenciana**.

Una possibilitat més seria la **Falla Oportunitat**. En este cas, parlaríem d'oferir la plaça de l'Ajuntament del Cap i Casal a artistes jóvens perquè tingueren una primera oportunitat de plantar la seua proposta estètica a una plaça important. Caldria donar total llibertat a la seua expressió encara que, naturalment, també

exigiruna determinadainfraestructura i capacitat de dur avant el projecte. No hem d'oblidar que es tracta de dotació d'un presupost públic.

Per una altra banda, també podria ser un premi a tota una trajectòria com a artista faller, una espècie d'òscar honorífic a tota una vida plantant falles. Al contrari que la falla feta per jóvens artistes, es tractaria d'una **Falla Trajectòria** per a artistes que porten una sèrie d'anys plantant i estan pròxims a la jubilació, comencen a plantejar-se-la o es plantegen retirar-se del mercat o seccions de major exigència. Tant en la Falla Oportunitat com en la Falla Trajectòria, caldria definir les bases del concurs públic del premi.

Sense agrupar per edats o trajectòries podria existir també la **Falla Artística** en el sentit d'oferir un projecte fonamentalment estètic. Esta falla podria ser atraient també per a turistes, però estaria enfocada principalment a sectors artístics i al seu voltant podria organitzar-se alguna mena de congrés que congregara artistes de tot arreu.

També podríem parlar de la **Falla Homenatge** dedicada a algun esdeveniment, personatge històric o temàtica concreta. Este cadafal, segons les seues característiques concretes de cada any, podria respondre a qualsevol de les anteriors i, fins i tot, a més d'una al mateix temps.

Per últim, encara que podríem establir diferents classificacions i tipologies, tindríem la **Falla Sense Etiquetes**, és a dir, una falla municipal sense apriorismes, que no responguera a cap temàtica o opció anterior, de referència i d'estètica lliure i oberta a qualsevol artista o conjunt d'artistes que tingueren la capacitat de respondre al repte de plantar una falla segons els requisits establits en el concurs o convocatòria pública i acoblant-se al presupost concret.

PROCÉS D'ELECCIÓ

Una vegada exposades les diferents tipologies de falla municipal caldria passar a establir quin seria el procés d'elecció més adient.

Elecció directa per l'equip de govern. En el temps de l'anomenada nova política no sona massa políticament correcte que la decisió al voltant del destí d'una partida important del pressupost públic i tan sensible a l'opinió pública general; però, en tot cas, és l'equip de govern el que administra el pressupost públic i el que ha de respondre davant l'oposició. I també és l'equip de govern el que determina els seus objectius generals per a la ciutat i la falla municipal, i, com a bé públic, hauria d'estar dins d'esta planificació general de la ciutat. En este sentit, seria un procés d'elecció de la falla municipal en el cas d'una falla del tipus turística o artística emmarcada dins d'eixa planificació global de ciutat de la qual parlem.

Elecció pel consistori. Este sistema ha estat funcionant els darrers anys fins el canvi de govern provocat per les últimes eleccions de 2015. Consistix en que els representants dels grups municipals trien el projecte que consideren més adient per a cada any. Potser podria considerar-se una derivada de l'anterior però fent partíceps a l'oposició de la decisió última.

Elecció per un comité d'experts. És el sistema que ha establit l'actual direcció de la JCF baix la premissa de despolititzar el procés d'elecció, encara que això depén en últim extrem de quin siga el procés d'elecció del comité d'experts, que pot estar, i està, exactament igual de politizat que l'anterior sistema. Però l'opció per este sistema d'elecció, en tot cas, també mediatitza el resultat final. En esta ocasió, depén dels gustos dels membres del comité. Este sistema provoca dos conseqüències fonamentals. La primera és que els gustos del comité poden ser divergents de la majoria del col·lectiu faller i si li sumem que els experts no formen part d'este món, es guanyaran les crítiques per la seua elecció (com ha passat enguany en el cas la falla municipal infantil, ab crítiques provocades tant pel projecte com pels artistes triats). La segona conseqüència és que la falla municipal no respondrà a un patró preconcebut i, potser ab seguretat, cada any seguirà una línia diferent sense solució de continuïtat ni paralel·lisme ab el projecte de ciutat si este existira. Caldria tindre perspectiva per a vore el seu funcionament però, sobre el paper, este comité, segons està format, seria tendent més a unes falles artístiques que d'altres tipologies.

Referèndum entre fallers. Este sistema d'elecció no s'ha explorat fins el moment, encara que respondria a la perfecció a la gastada frase de "Les falles seran el que vulguen els fallers". No trobe millor manera de saber què pensen els fallers que preguntant-los directament quina falla municipal volen d'entre els projectes presentats, i també seria una mostra de despolitització del procés d'elecció molt més clara que l'anterior del comité d'experts. Els inconvenients serien els de tota elecció: el cost de preparar-la i garantir-ne la fidelitat del resultat. I un cost social, l'aversió al risc d'un resultat democràtic. No es tractaria d'un sistema d'elecció especialmente destinat a cap tipus de falla expressat en els punts anteriors, si més no, no serviria per a tots.

Referèndum entre els veïns del Cap i Casal. Com he comentat adés en diversos punts, la falla municipal és un bé públic dotat pel pressupost de la ciutat, un pressupost que afecta tots els veïns. Primer perquè participen en els ingressos via imposició i segon perquè són els destinaris de les despeses municipals i la seua distribució per partides hauria d'interessar-los. Este sistema seria com l'anterior però amplificant els costos, per augmentar la població participant, encara que també incrementant la democràcia participativa. Com l'anterior, tampoc no seria un sistema especialmente designat per a cap tipologia de les ressenyades.

La qüestió de l'aversió al risc d'un resultat democràtic no està introduïda debades. El ninot indultat de cada any s'elegix per votació popular de tot aquell que compre la seua entrada i vote. Ni tan sols seguix la màxima democràtica d'una persona, un vot, sinó una entrada, un vot. El volum dels visitants disminuïx la capacitat d'influència d'alguna comissió interessada en l'elecció del seu ninot però ha fet que la tendència dels ninots indultats derive cap a un ninot preciosista sense molt

a vore ab la línea estètica de la falla a la qual pertany. Açò desperta crítiques des de diversos àmbits del món faller. De fet, està provocant una ambivalència estètica entre el Museu Faller, on es mostren els ninots indultats, i el Museu del Gremi, on es mostren els ninots que "indulta" el Gremi d'Artistes Fallers. Ni tan sols ab el canvi d'ubicació de l'exposició a la Ciutat de les Arts i les Ciències, ab un públic en teoria més heterogeni, eixa tendència ha variat.

La democràcia participativa no és simplement votar les decisions, però es fonamenta en la capacitat de decidir votant finalment. En aspectes tan sensibles com la falla municipal, existix un alt risc que la decisió final, si es fera via referèndum, no agradara a amplis sectors de la societat. Per això la qüestió de l'aversió al resultat democràtic i quina proporció de risc estan disposats a asumir tant els governants com el col·lectiu faller o veïnal és important en esta classe de sistema d'elecció.

Elecció per agremiats. Un dels arguments emprats en defensa del comité d'experts per a designar la falla municipal, com s'ha indicat, és despolititzar el procés perquè siguen professionals de l'àmbit artístic els qui facen la tria. Si bé en este comité participen artistes fallers, també ho fan artistes i professionals d'altres disciplines. L'elecció per part d'artistes agremiats seria la més adient en els casos de la Falla Trajectòria i la Falla Oportunitat, fins i tot per a l'Artística. I encara que menys participativa, trobe que, obviant les dèries personals presents en qualsevol col·lectiu, seria més objectiva.
Per últim, una opció asèptica encara que no lliure de polèmica, seria **elecció per sorteig**. En este cas, l'Ajuntament hauria de publicar un plec de condicions per a poder optar a plantar les falles municipals; com, per altra banda, caldria fer en totes les opcions anteriors. Una volta comprovat que els projectes presentats complixen les condicions, s'efectuaria un sorteig per a triar-ne les elegides. Com he comentat, és una opció asèptica però no lliure de crítiques en un món tan divers com és el de la festa. A Alacant, la Bellea del Foc Infantil s'ha elegit durant uns anys per este sistema i ara s'ha modificat pel del jurat. I principalment per desconfiança en el sorteig. Este sistema seria indicat també per a totes les classes de falla esmentades, encara que la seua principal virtut és despolititzar completament el procés. (Si ens refiem del sorteig, és clar)

CONCLUSIÓ

Quan a principi de l'exercici faller, els nous dirigents de la JCF decidiren el canvi de sistema per a l'elecció de la falla municipal, la decisió generà polèmica i discussions, com totes les decisions polítiques, i, especialment, al voltant de les falles. Però també com totes les polèmiques es va aigualir al poc de temps. Tornà quan es conegué la decisió del comité d'experts, especialment per l'elecció del projecte per a la falla infantil, però al poc de temps ha desaparegut del panorama opinador, encara que ausades que tornarà quan les primeres peces de la falla municipal infantil apareguen per la plaça. La qüestió és que les

polèmiques esporàdiques poden traure de polleguera uns quants però no aporten solucions ni tampoc servixen per a analitzar, en este cas, els sistemes d'elecció de la falla municipal des d'un argumentari concret, sinó des de posicions ideològiques fonamentalment. Així que, en primer lloc, caldria que els organismes competents, siga l'equip de govern, el ple de l'Ajuntament, la directiva de la JCF, l'Assemblea de Presidents de la JCF o interagrupacions, agrupacions o associacions que ho estimen oportú, aportaren este estudi crític del sistema d'elecció. I tots plegats decidiren quin sistema és el més adient segons les circumstàncies i l'època. En la meua opinió, a les característiques anteriors caldria afegir com a pas previ, i debatre també, quina tipologia de falla municipal es vol plantar per part de l'Ajuntament, els fallers i la ciutat en general.

No vaig a eludir la meua resposta en este cas. La meua opció seria que la ciutat de València, extrapolable a qualsevol municipi que tinguera falla municipal, optara per tindre un determinat model de ciutat, i, dins d'eixe model, s'incorporara la temàtica de la falla municipal, i, per tant, supeditar també el sistema d'elecció a esta tipologia de falla determinada. Per a abastar esta hipotètica situació caldria avançar en processos de decisió democràtica per part de la ciutadania i de fiscalització del pressupost municipal que a dia de hui encara estan en bolquerets al nostre país; com ho demostra el fet que les decisions polítiques generen molta polèmica però poc de debat, ni al carrer ni als hemicicles.

Per tant, el procés d'elecció de les falles municipals necessitaria menys polèmica i més racionalitat, que inclouria model de ciutat i de falla, mirada a llarg termini i un projecte definit, precisament allò més deficitari.

LA FALLA DE TOTES I TOTS

Rafa Rivera

La falla de totes i tots

L'oficialitat i els premis poden ser l'antídot de la creativitat i la fantasia. Pot ser així, encara que no sempre, i depén del jurat, de la manera de gestionar l'assumpte, i de una cosa que sempre hem dit bona voluntat i hui ja no té nom.

Hui la voluntat importa poc, només interessa l'èxit, les portades de paper couché, els llums de neó. Tampoc no importa massa la bondat, no creen, es valora més la velocitat, el preu, els objectius complits. Posem la meta per davant del recorregut i, ben sovint, creuem la cinta, ens aplaudixen, però no sabem on hem arribat.

Per això resulta dubtós que l'ajuntament haja de tindre una falla, un monument oficial. No sé si convé que l'administració pilote una proposta artística. Simplement tinc dubtes. És com l'etern debat sobre si la cultura ha de tindre subvencions que l'apadrinen.

Només se m'ocorre un argument. Que es faça a la plaça de tots una intervenció diferent, especial, eixa que altres comissions falleres són incapaces de fer perquè estan obsessionades amb els premis o amb els gustos particulars de cada un o, simplement, no els importa diferenciar-se i preferixen el concurs de paelles o el campionat de parxís.

Ací és on la corporació municipal pot fer una aposta de progrés, una proposta innovadora, que òbriga portes i finestres, que espolse la pols i pose al primer pla altres visions de la festa. Eixa és una raó de pes, una opció raonable que explique al món les diferents possibilitats d'un monument que està destinat al foc depurador, amb la seua ètica, amb la seua estètica i amb la seua tècnica. Perquè el foc no és sempre criminal i traïdorenc, no sempre devora boscos i paisatges. El foc també pot ser festiu, apassionants, hipnotitzador. Crear per al foc oferix mil possibilitats al col·lectiu d'artistes que imaginen, des del llistó de fusta fins a les cendres, tot un procés amb el destí escrit.

És en eixe punt on l'Ajuntament pot tindre la batuta del seu recorregut, el full de ruta d'un procés infinit; investigar, desenrotllar, materialitzar, inventar, apostar. No pot ser una falla més, en eixe moment perdria la seua raó d'existir. No pot haver-hi falles oficials si no és per a posar la festa en el disparador, per a revisar el mètode, per a fer pedagogia de l'esdeveniment, per a arriscar en nom de tots.

I no em referisc, clar, a fer la falla més alta, ni la més cara, ni la més voluminosa, no. Si l'objectiu només és sorprendre el visitant, reclamar l'atenció del turista, subratllar el fet precipitat del "pensat i fet", com si no existiren els passos intermedis, això seria relegar la plaça a un paper decoratiu i superficial que no li és propi. Seria una falla més, amb premi o sense ell.

Però precisament l'administració està en situació d'invertir en progrés, en investigació formal i conceptual, precisament ací, un país que és bressol de dissenyadors, de creadors, punta de llança d'eixa altra manera d'expressar i de sentir. És l'oportunitat de, coneixent la tradició i sabent

el seu origen, revisar el seu sentit i posar-lo al dia, en la forma i en el contingut.

Una cosa així com armar un rebombori, sacsejar el passat i ventilar els racons; que la brisa es porte l'ostracisme i la reiteració. És la festa, amb rigor però amb atreviment, perquè ningú no confonga el monument de hui amb el d'ahir.

La plaça, a la ciutat, és el lloc on es troben els camins i les mirades, els passos i les intencions, les gents i els vents, siguen del sud o del nord, d'orient o de ponent. És l'espai propi del mestissatge.

Ací és on es compartixen les diferències i podem disfrutar de l'aire lliure... bella frase. Per això és l'escenari perfecte per a la representació, per a la posada en escena, per a l'intercanvi, per al futur.

I eixa plaça emblemàtica, que alberga concentracions, mercats, exposicions, jocs, converses, carreres improvisades, colom i arbres, rialles i laments, eixa, precisament eixa, una vegada a l'any, dóna recer a un monument de fusta i de cartó, efímer, que arriba amb la primavera i té una particularitat, un cognom especial: està fora de concurs. I pot mirar-nos a la cara sense pors ni condicions, sense un altre objectiu que explicar, divertir, inventar.

Aprofitar eixe matís, eixe fet diferencial, és el desafiament dels responsables públics. Perquè en este cas tot és públic, els responsables, la plaça, el monument. Seria competència deslleial, diuen, seria ser jutge i part, diuen. I és veritat. Però no diuen que eixa és l'oportunitat del símbol, del fet col·lectiu, de l'avantguarda, del progrés. És el moment de la llibertat.

Per això és singular, per això ha d'estar "fora de concurs", fora de competicions i jurats. És una falla de tots i totes, ficada dins de la plaça col·lectiva.

Rafael Rivera

Octubre de 2016

FALLES DE LA PLAÇA DE L'AJUNTAMENT: QUALSEVOL COSA MENYS RUTINÀRIES

El repte de superar la por a obrir portes al futur de la festa

Joan Castelló

Periodista, membre de l'Associació d'Estudis Fallers (ADEF)

L'emplaçament i l'entorn han sigut sempre factors determinants a l'hora de concebre una falla. En el cas de la ciutat de València, no és el mateix una intersecció de carrers que una plaça, ni tampoc és el mateix escenari un entorn estret i íntim (com en els barris històrics) que un espai obert (com en l'Eixample o en les avingudes d'expansió de la ciutat).

Durant dècades, l'emplaçament històric de Na Jordana va configurar el tipus de falla que es plantava en eixa cruïlla en forma d'i grega. És més, una mateixa falla plantada en la plaça del Pilar o en la de la Mercé no causaria el mateix impacte visual que en la demarcació de L'Antiga de Campanar, per posar un exemple; a pesar que, tècnicament, foren un calc una de l'altra. L'espai públic condiciona la percepció final de l'obra exposada al criteri del públic.

El perfil de la comissió (determinat en gran part pels seus dirigents) és també determinant perquè en el seu emplaçament es planten falles amb una estètica concreta: més acadèmiques, més tradicionals, més innovadores o més avantguardistes, que de tot n'hi ha. (Òbric un parèntesi: sóc conscient que les etiquetes no sempre són del gust dels artistes, però caldrà convenir alguns ítems que ens ajuden a expressar les diferents tipologies de falles que veiem habitualment).

Les falles d'Alfredo Ruiz a Quart-Palomar en l'última dècada del segle XX difícilment s'hagueren pogut veure en un altre emplaçament. És més, quan eixa comissió presidida per Enrique Benedito va donar per tancat el cicle, cap altra es va atrevir a transitar per eixe camí de canvis formals i l'artista pràcticament va haver de retirar-se (a les casernes d'hivern) de la professió.

Les falles plantades en les dues últimes dècades en Mossèn Sorell-Corona, que han aconseguit atraure al món de la festa creadors i artistes d'altres disciplines, tampoc no haurien sigut una realitat sense la presència d'un grup de fallers (mescla de joventut, gosadia i heroïsme), encapçalats per Miguel Ángel Pérez, que en el seu moment van apostar decididament per bandejar la rutina que havia imperat fins llavors en l'elecció dels seus cadafals.

Les falles col·laboratives de Na Jordana, que van trencar motles i obrir nous camins en la secció Especial de la mà de Manolo Martín, Ortifus, Sigfrido Martín Begué, Chema Cobos, Víctor Valero, Micharmut, Ramón Pla i més recentment amb l'equip de Manolo García, són inconcebibles en altres emplaçaments d'Especial més tradicionals i conservadors. I és que, en este com en altres casos, el factor humà d'una comissió dinàmica que s'implica en el projecte és decisiu per a aconseguir el producte final que es pretén: una falla satírica, impregnada de la realitat sociopolítica i que cerca formes alternatives de comunicació i nous camins d'expressió artística.

No són els únics casos. Hi ha molts altres, però en general la majoria d'ells han sigut oportunistes, flor d'un dia o d'uns anys, ja que han tornat de seguida a la senda de la tradició

quan els ha passat la febra de la modernitat (o han recuperat poder adquisitiu). És el cas de la trilogia temàtica d'Agustín Villanueva en Convent de Jerusalem en la dècada dels noranta o les falles amb canvis formals i com a expressió d'art urbà en Nou Campanar, en este cas quan es van acabar els diners fàcils que aportava el mecenes salvador, que es va convertir també en el principal soterrador de la comissió.

Tots eixos condicionants es multipliquen per cent quan parlem de la falla de la plaça de l'Ajuntament de València. Cada faller, i també cada ciutadà, té en la seua ment un model diferent de prototip de falla per a este emplaçament excepcional, aparador de luxe de la festa.

Durant quasi quatre dècades (de 1942 a 1980), la falla va ser pagada per una comissió de notables de la ciutat (empresaris, banquers, notaris, periodistes, advocats... gent de professions liberals en general) que la cedien gustosament a la ciutat a canvi de poder alternar i fer negocis amb les autoritats franquistes de l'època.

En eixa etapa va haver-hi de tot: grans falles academicistes i de concepció clàssica i tradicional (les de Regino Mas protagonitzades per un personatge que es va convertir en l'arquetip de la plaça, el So Quelo; o les construïdes per Vicente Pallardó o Modest González); falles que s'apropaven a les avantguardes artístiques de cada moment (Octavio Vicent i la falla surrealista de Dalí, Ricardo Rubert amb el coet espacial que gravitava o l'invasor Cavall de Troia, i les composicions que imitaven el pop-art de José Barea –*El botito*- i els germans Fontelles –*Embussaments de trànsit*-), i també falles icòniques que apuntalaren una reiterada vocació de festa internacional (La torre Eiffel també de Barea), o que plantejaven temes universals per a la humanitat (com *La Llibertat*, *Els Atributs d'Atenea*, *La vanitat* i *El judici final*, totes elles de Vicente Luna), o propostes que esdevenien testimoni de la realitat políticosocial espanyola del moment (La torre de Babel o *La pol·lució*, també del mestre Luna).

La crisi econòmica de finals dels setanta i la reinstauració de la democràcia, després de quaranta anys de dictadura franquista, van propiciar que la falla de la fins llavors plaça del Cabdill es convertira en municipal: va passar a ser sufragada directament per l'Ajuntament amb els diners de tots els valencians.

Després d'una primera falla emblemàtica que representava l'inici d'una nova etapa (*Concord, concòrdia*), la llavors falla del País Valencià, impulsada per un govern municipal d'esquerres (socialistes i comunistes) que va propiciar un canvi de rumb, va entrar de ple en la modernitat amb Manolo Martín López com a artista de capçalera. Van ser anys en els quals personalitats rellevants del món de la Cultura (fins llavors molt allunyats, o encara directament contraris a les falles)

van començar a incorporar-se a la festa amb projectes multidisciplinaris en els quals tenien cabuda humoristes gràfics (Ortifus), modistes (Francis Montesinos) o escriptors de renom (Manuel Vicent). Eixa col·laboració d'enriquiment mutu va propiciar una concepció formal de la falla radicalment oposada als convencionalismes que havien imperat fins aleshores. Una dècada després, Na Jordana va aprofitar eixe forat en la fèrria cuirassa fallera per a aprofundir en nous camins, aportant el seu característic seny.

La contrareforma vindria a la fi dels huitanta, quan les crítiques polítiques de la dreta (PP i UV), en un primer moment canalitzades a través del CDS que tenia la clau de la governabilitat del consistori, van fer virar el rumb de les falles municipals, primer cap a plantejaments més tradicionals, que no sempre van estar acompanyats de l'èxit (*Benvolguts reis d'Occident*, de Miguel Santauelalia Núñez -1989-), i després desfent el camí ja fet, com una nova Penélope en l'Odissea de les falles: vam tornar a mirar-nos el melic amb falles icòniques i apologètiques, unes vegades amb contingut cultural (*Tirant lo Blanch* i *En la terreta de l'art*, de José Martínez Mollá -1990 i 1991-) i unes altres amb un contingut clarament polític i partidista (*València cap el 2000*, de Vicente Agulleiro -1999-).

Sense saber molt bé a on es volia arribar, les falles municipals dels primers anys del segle XXI van exhibir un producte de qualitat però amb uns paràmetres similars a les falles convencionals de la secció Especial (Pedro Santaeulalia Serrán, Pere Baenas i José Latorre-Gabriel Sanz, com artistes més representatius), unes propostes convencionals a les quals de tant en tant se'ls donava una pinzellada de modernitat però sense forçar el traç (Alejandro Santaeulialia Serrán –en col·laboracions vàries- i Ramón Espinosa). Eren temps en què molts projectes estaven dissenyats en una mateixa factoria.

El redescobriment de la vareta popularitzat per Manolo García va posar de nou el focus d'atenció (del públic i mediàtic) en les falles de la plaça de l'Ajuntament després d'uns anys de propostes més bé anodines. Entre aplaudiments i crítiques per haver posat en valor una tècnica ja antiga que el suro blanc no havia aconseguit arraconar del tot, els dos primers projectes van causar sensació per la seua novetat (els manaments de Déu en versió valenciana) i pel seu plantejament polític (el lleó del Congrés dels Diputats), en uns moments en els quals els ciutadans encara no havien anat a votar dues vegades en menys de sis mesos.

Amb el canvi de signe polític en el govern local, forjat amb un acord tripartit entre Compromís, PSPV-PSOE i València en Comú–Podem que va desfer 24 anys de govern Popular i va deixar una Rita Barberá sumida en escàndols de corrupció, la polèmica va sorgir no solament amb la forma d'elecció dels projectes municipals sinó que va prosseguir amb més

intensitat amb les propostes triades, en un intent tan pertinaç com inoperant per deslegitimar-les.

No solament es van canviar les bases del concurs municipal (més obertes a la participació d'artistes de tot tipus -dissenyadors i il·lustradors- i més receptives a una separació entre disseny i execució), sinó que també es va modificar la composició del jurat que havia de triar entre els projectes presentats. Ja no eren els polítics els qui tenien l'última paraula sinó especialistes triats pels diferents sectors de la festa els qui van decidir les falles municipals de 2017.

Per a la falla gran, va guanyar un projecte multidisciplinari presentat per Manolo García, que era la suma d'un disseny atrevit i d'una revisió crítica, amb eixe humor de doble sentit tan característic de les falles, de la València dels grans esdeveniments que, amb el temps, s'han transformat en grans fracassos i en niu de la corrupció. A més a més, recuperava l'espectacle de la plantà.

Eixos dos components (disseny atrevit i crítica) van actuar com un autèntic *còctel molotov* que va fer esclatar tots els ressorts de les ments més tradicionals i conservadores de la festa. S'estaven polititzant les falles, deien, com si els qui ara s'esquinçaven les vestidures (o els seus congèneres ideològics) no les hagueren polititzat molt abans i durant molt de temps, per exemple amb aquella Rita Barberá que cavalcava en els muscles d'un Gulliver que conduïa València per la senda dels grans esdeveniments. Una falla a major glòria de la llavors alcaldessa, però açò, deien els seus promotors, no era polititzar, era plasmar una realitat molt fallera.

És clar que la falla de la plaça de l'Ajuntament és un dels grans referents per a fallers i turistes. Per açò mateix no té sentit que siga una falla més de la secció Especial per molt que no competisca pels premis. Ha de ser més coses, ha de ser una proposta atractiva i diferent alhora. Feta per especialistes reconeguts però integradora: capaç d'acceptar propostes d'altres àrees de les arts plàstiques o del món de la il·lustració que puguen sorprendre (a més de deixar-nos bocabadats). Pot ser també, en un moment determinat, una falla d'autor, de reconeixement a la trajectòria d'un artista consagrat. Pot ser també una falla pluridisciplinària, en la qual intervinguen especialistes de dins i fora de les falles. Pot ser una falla transgressora com ho va ser la correguda de bous surrealista de Salvador Dalí de 1954... Pot ser moltes coses.

Sense perdre la perspectiva que és una falla municipal i sotmesa, per tant, a la llei de contractes públics (amb les obligacions que açò comporta, inclòs un procediment administratiu que a vegades és un trencaclosques i una fiança que no tots els artistes poden avançar), les propostes que es planten en la *Plaça* per antonomàsia han de ser

qualsevol cosa menys rutinàries (en el sentit de treball ben fet però sense un especial valor afegit).

Si les falles del segle XX van ser diferents a les del segle XIX (en concepció, execució i disseny), les falles del segle XXI no tenen per què ser iguals a les del segle XX. La societat avança i les falles també. És d'agrair que, després d'una etapa tradicionalista (i no necessàriament de les *Jons*), l'Ajuntament plantege ara noves propostes per a les falles municipals (les altres seguiran fent cadascuna el que millor els plaga). Amb la legitimitat que dóna una majoria que suma voluntats després d'unes eleccions amb participació de tota la ciutadania (inclosa la que és fallera), el consistori està en el seu dret de reformular les bases cercant nous horitzons més concordats amb la realitat del segle XXI. Els fallers i els ciutadans opinarem després si l'elecció de cada any mereix o no l'aplaudiment general. L'intent de canviar les coses, en una festa tan pegada a la tradició i a voltes tan immobilista, paga la pena.

Una consideració final. Si fem un repàs ràpid de les falles de la plaça que més perduren en la memòria col·lectiva de la festa són, precisament, les que van trencar motles: per la seua estètica, per la seua temàtica, per introduir canvis formals, per la seua innovació o per incorporar propostes multidisciplinàries. De les rutinàries, quasi ningú no se'n recorda.

PER QUÈ NO, SENYOR REGIDOR?

Manolo Sanchis

Coordinador general de la revista CENDRA

A la pregunta de què opine sobre la falla municipal, caldria contestar si fa falta o no la falla municipal. Done per fet que la majoria, que sempre és la que decidix en una democràcia, està d'acord que sí; ja que ha d'haver-hi un centre de la festa perquè el visitant el prenga com a referència, el faller la veja de reüll en l'entrega dels premis i els polítics es dediquen a criticar-se si el projecte s'ha adjudicat a amics o al més roín dels presentats.

La història ve de lluny; des dels inicis dels ajuntaments democràtics, l'orientació de la falla, per a evitar sorpreses, s'ha encarregat a amics o simpatitzants del govern en exercici.

No podem oblidar l'època dels anys 80, amb les obres de Manolo Martín i Miguel Santaeulalia, ambdós vinculats a moviments progressistes, o el problema que va tindre Miguel Santaeulalia quan el consistori va canviar de tendència política en 2000 i es va vore sense voler al mig d'una guerra de partits.

Després vingué Unió Valenciana amb Josep Martínez Mollá i Josep Pascual 'Pepet', amb diversos projectes excessivament valorats que només el pas del temps col·locarà al seu lloc. Junt amb els d'estos últims anys, en els quals un popurri d'artistes d'un cert renom l'han realitzada, perquè així el consistori no tinguera problemes amb la falla de la plaça municipal.

Es completa este últim període amb obres dedicades a la fusta, la tatxa i la grapa, les quals, si bé no han desagradat al visitant, estan lluny de reflectir l'esperit essencial del que el diccionari definix com a falles.

Cal recordar que ningú no està criticant les obres, sinó la seua finalitat, ja que es reduïxen els projectes, entre altres coses, a una bonica estètica perquè isquen bones fotos i apareguen en una o diverses postals al·lusives.

Però, què és el que l'espectador vol? Falles folklòriques, reproduccions d'edificis, disseny, coses grans, les d'autobombo, o només una falla. D'ací ve la importància de qui la tria. Hi ha hagut diverses formes d'elecció: la del dit, la induïda, o la triada per un comité d'experts.

A més, qui és un expert en falles? El sonat que se les veu, qui només veu les d'Especial, el qui se'n va a esquiar, o el qui més crida. La resposta és òbvia: l'expert, qui sap més que la mitjana i està convençut que mai no s'equivoca.

Esta última idea de jurat, no està malament, si no fóra perquè tot "especialista" sap que, en esta societat festiva en què ens coneixem tots, i des de fa molts anys, tots els favors es paguen més tard o més prompte.

Per això, el millor és fer cas al votant, que és qui paga la festa, tant si és faller com si no. Què millor que siga l'espectador qui decidisca i que per a això exercisca el seu dret a triar? Què millor que trie què vol qui representa la ciutat on viu?

La cosa és fàcil. En l'Exposició del Ninot, que s'exposen les idees i que es trie quina és la millor per votació popular. S'hi podria presentar qualsevol dissenyador tant nacional com internacional. Per què no Banksy, Botero o Valdés, o qualsevol altre, junt amb dissenyadors locals?

I, una vegada aprovada, la realitzaria un taller que tinga la capacitat per a dur a terme íntegrament el projecte, el que el dissenyador propose.

Problema solucionat. La democràcia seria la guanyadora, i la regidoria i l'ajuntament no serien responsables del projecte. Millor, impossible.

L'estil guanyador no estaria orientat per ningú. La crítica seria independent, que és el que la gent vol, i ens oblidaríem de discussions sobre què és una falla o què no, i, sobretot, soterraríem definitivament els oracles fallers, els qui només presumixen davant del grup d'opinió al qual pertanyen. De veritat, seria un descans i ens podríem dedicar a fer coses més importants.

*RAGE AGAINST THE MACHINE**

Juanjo Medina i Bonilla

Revista CENDRA

*. Nom que, traduït al valencià, significa ràbia contra el sistema, d'un grup musical nordamericà que combina el rap, el *funk* i el *heavy metal*, que va donar pas al que s'ha batejat com *alternativ metal*.

El sistema d'elecció de projectes per a les falles municipals de la ciutat de València de 2017 ha alçat molt de rebombori per les novetats introduïdes en el mateix, pel resultat i també per la falta de pulcritud que hi ha hagut en les nominacions de certs membres dels jurats, i que han provocat crítiques cap al sistema.
Les falles municipals de València, des de sempre, han tingut una particularitat: són considerades la falla de la ciutat. Encara que durant els seus primers quaranta anys d'activitat, aproximadament, eren promogudes per comissions, que encara que comptaven ab el beneplàcit de les autoritats municipals, eren autònomes. Eren els anys de les comissions del So Quelo o del Foc, i anys en què les falles s'oferien a artistes directament, atenent a la seua vàlua i als seus treballs en altres comissions.

Així plantaren falla a la plaça, entre altres, Regino Mas, Octavio Vicent -qui tingué la difícil tasca de plasmar en volum el projecte de Salvador Dalí-, Vicente Pallardó, Ricardo Rubert, els germans Fontelles, i, com no, Vicente Luna, a qui s'associa de manera inseparable ab els seus treballs a la plaça.

Esta adjudicació a dit de *la falla de tots* es va prolongar durant uns anys, inclús quan des de 1980 la falla depén directament de la JCF, i, per tant, és vertaderament municipal. Així trobem noves falles de Vicente Luna, les de Manolo Martín, ab la col·laboració de dibuixants, humoristes gràfics i altres personalitats d'avantguarda, que intentaren, promoguts pel regidor de festes del moment, Enrique Real, modernitzar les falles de la plaça, per a convertir-les en una icona i una mostra del treball que realitzaven els seus autors, i els col·laboradors que arribaven a les falles des d'altres disciplines. Però els canvis en el govern municipal tallen des de les arrels este intent d'innovació en la falla municipal, i es torna a entrar en una fase més clàssica pel que fa a la concepció dels cadafals.

Són els anys de les falles plantades per Miguel Santaeulalia, a mig camí entre una concepció clàssica i un intent de renovació estètica, les de Josep Martínez Mollá, que tornava al concepte de copiar un element conegut de la història de l'art. Les de Josep Pascual "Pepet", ab la seua característica manera de concebre el cadafal, per la qual va patir la censura i una modificació total del projecte de la falla que plantà en 1996[1]. També les falles de Vicente Agulleiro, ab més pena que glòria en els seus treballs. Les dos èpoques de Pedro Santaeulalia, ab falles blanetes i fàcils per a un públic adotzenat, o les del seu germà Alejandro ab èxit dispar, les plantades per grups d'artistes, com en 1997[2], i el retorn una vegada més a les falles icona, ab tocs d'innovació, i no parle de la vareta, sinó dels espectacles que acompanyaven les últimes falles de Manolo Garcia.

1. Per a conéixer els motius d'esta censura podeu llegir el meu article *Estructura i risc. Equilibris en un sacabutx*, publicat en el número 9 d'*El verí del foc. Fanzine de falles*, A. C. Falla Juan Ramón Jiménez, de Xàtiva, l'any 2015, pp. 100-115.
2. El projecte va estar coordinat pels germans Arturo i Ramón Ferrer, i col·laboraren ab una escena cadascú els artistes José Azpeitia, José Puche, Miguel Santeulalia, Vicente Lorenzo, Vicente Agulleiro i Alfredo Ruiz.

Quant a les falles infantils podem parlar dels mateixos tics. Falles atorgades directament a un artista, com les primeres plantades per Armando Serra, falles que patien les "indicacions" dels qui les oferien, com la plantada per Moisés Alarcón, a qui se li va recomanar reduir les dimensions de la falla plantada l'any 1997, i es va negar l'artista a eixa modificació. Projectes més o menys encertats, intents d'innovació com en les falles de Joan S. Blanch, i artistes ja vinculats a la plaça pel gran públic, com José Luis Ceballos i Paco Sanabria, que en els últims anys han fet seua la ubicació més visitada de la ciutat.

Estos anys han sigut els del concurs d'esbossos ab projectes que ja se sabien els guanyadors des d'un principi, per diferents raons. Bé perquè només se'n presentava un, bé perquè no hi havia valor d'altres artistes de competir ab l'artista "de moda", o bé perquè no hi havia ganes, per part dels polítics del moment, de trencar ab l'estigma dolç dels cadafals ab projectes desestimats per estar en una línia experimental crítica, tant en la falla gran com en la infantil.

També han sigut els anys en què estava clar que el sistema d'elecció dels projectes era la causa de tots els problemes. Ja que depenia directament del gust de polítics, rendits a les seues ideologies, i que feien valdre la seua majoria per imposar falles buides de contingut, sense l'esperit crític que sempre han tingut les falles de la plaça, inclús en els pitjors temps de postguerra i censura. De res valien els intents d'alguns grups polítics de cedir el seu vot a persones relacionades ab les falles, i ab criteri distint a l'imperant, ja que les votacions sempre donaven el mateix resultat, inclús quan estes persones triades per canviar el resultat, triaven ab el seu vot la falla continuadora i sense mordent. Segons l'actual regidor de Cultura Festiva de l'Ajuntament de València, Pere Fuset, l'antic mètode d'elegir les falles municipals era "una adjudicació directa encoberta", però el problema és que, potser, no hi havia molt on triar.

Així que, a les primeres de canvi, el nou govern municipal ha canviat el sistema, llevant-li, en principi, als polítics la potestat de triar les falles que vorem a la plaça en l'any 2017, i ha promogut junt al Gremi d'Artistes Fallers, un nou sistema que ha provocat reaccions exaltades, insults i baralles cibernètiques. De la mateixa manera que els partidaris s'abocaren a presentar com a bona una proposta que, a totes llums, té aspectes millorables.

Quin ha sigut este sistema d'elecció de projectes? Doncs bé, s'ha creat un *comité d'experts*[3], tant per a la falla infantil com per a la gran, presidit pel regidor de Cultura Festiva, ab veu però sense vot, acompanyant pel secretari general de la JCF, també ab veu però sense vot, i compost per cinc noms rellevants dins dels seus camps, i que havien de ser triats per entitats que sí que varen ser triades directament per

3. Este comité va estar conformat per Joan S. Blanch, Daniel Salvador, Marta Querol, Maria Zárraga i Rosa Yagüe, que valoraren els projectes presentats per a la falla gran, mentres que per triar el projecte infantil el jurat va estar compost per Sergio Alcañiz, Paula Pérez i de Lanuza, Sento Llobell, Mª del Carmen Bellver i Jaume Chornet Roig.

Pere Fuset. Sense donar cap opció als altres grups polítics municipals de tindre representació en el comité. En un intent de despolitització, no aconseguit des del meu punt de vista, ja que és un càrrec polític qui va triar a qui devia triar els membres del comitè, és a dir, continuava depenent en gran part del regidor. I tot açò ab la complaença del Gremi Artesà d'Artistes Fallers de València, que inclús va participar en l'elaboració de les bases per a triar els projectes.

Així, les entitats proposaren gent valorada, però pense que se podria haver cuidat més encara esta part del procés, ja que ab el temps, s'han conegut certes relacions personals entre alguns dels artistes que presentaven projectes i alguns dels membres dels jurats, i si es promou transparència i neteja en el nou sistema, possiblement estos jurats haurien d'haver renunciat, una vegada s'han conegut els artistes que han presentat la seua opció i ab els qui sembla que hi ha una certa relació, o bé, d'haver sigut desestimada la seua participació per part de qui promou la manera i forma de triar els projectes.

Ab esta nova manera de triar les falles de la ciutat, es volia valorar l'originalitat de la idea, la sàtira, la integració en l'espai públic, la participació de l'espectador i la utilització de materials el més respectuosos possible ab el medi ambient, i depenia exclusivament del criteri del jurat triar el projecte guanyador, sense haver de puntuar els projectes. A més, els artistes havien d'adjuntar una memòria explicativa del projecte ab dades de l'artista, materials a emprar per a la construcció de la falla, o de tipus tècnic, però que no era necessari acompanyar ab un esbós detallat de la falla a plantar.

Per a mi este és un dels grans errors, ja que en veritat, i encara que la falla gran triada va ser explicada per l'artista ab una maqueta, només va servir per a conéixer la manera de plantar-la, al tomb en este cas, però la llarga escena que inclourà la falla no estava definida en el moment de la presentació dels projectes. Tampoc no estava molt clar el projecte infantil, teòricament explicat pels seus artistes quan es va presentar. I és que alguna cosa fallà quan els artistes de les falles hagueren de fer comunicats i concedir entrevistes per explicar els seus plantejaments per a les falles de 2017, que només han servit per crear més debat i més polèmica. S'han de cuidar estos detalls, i, si s'organitza un acte de presentació de projectes, estos han d'estar clars: el públic, que potser no rodejarà la falla després, vol conéixer què tindrà a la plaça, i si bé sóc partidari de no tancar els projectes fins última hora, sí que pense que s'ha d'intentar, com a mínim, oferir una explicació més completa dels mateixos.

Quines podrien ser les solucions perquè estes pegues que ha demostrat tindre el nou plantejament per a triar les falles municipals se superen? La veritat és que no les sé, però sí que veig que seria bo, com ja he apuntat, que els membres dels jurats no tinguen cap relació ab els artistes que opten a plantar les falles. Evitaríem així suspicàcies que només embruten el sistema i els noms dels artistes. Potser una solució seria la de

buscar gent de fora de València, amb plantejaments no contaminats per les batalles habituals sobre estètica fallera, o per altres qüestions més intangibles com amistats, relacions professionals, etc. Crec que el Gremi d'Artistes Fallers hauria d'excloure's d'este procés, ja que poden estar implicats alguns dels seus membres, i, com el cas d'enguany, potser la no elecció d'algun d'ells per a plantar puga obrir més polèmiques.

També podria ser interessant que els altres partits polítics tingueren l'oportunitat d'aportar jurats, el que obriria les opcions, rebaixaria les crítiques al sistema, i donaria altres visions al mateix, sempre i quan es respectara la condició que el jurat triat per este o aquell partit no estiguera vinculat al mateix.

Per a quasi acabar, pacient lector, voldria fer un apunt que s'ha destacat a l'hora de "vendre" el nou sistema de tria de projectes: fer-lo més atractiu als artistes, per així elevar la competència, i, per tant, la qualitat dels projectes presentats. Jo crec que açò s'aconseguiria ab una major dotació econòmica de les falles municipals. En l'actualitat, els pressupostos estan ancorats en 170.000 € per a la falla gran i 25.000€ de dotació per a la falla infantil. Engruixar mínimament estes quantitats permetria que els artistes obtingueren més beneficis, i, per tant, alguns d'ells ab capacitat sobrada i contrastada per a la realització de les falles de la ciutat, no vorien certa pèrdua de temps i diners al presentar un projecte. I, segurament, obriria el concurs a professionals d'altres camps, inclús de fora de la ciutat, que podrien dissenyar les falles, però deixaríem promulgat en les bases que sempre les realitzarien artistes fallers perquè estos no perderen opcions de treball. Tot açò ajudaria a tornar-li a la falla de la plaça de l'Ajuntament eixa imatge d'icona que crec que sempre ha de tindre, i més ara que es pot aconseguir la declaració de Patrimoni Immaterial per part de la UNESCO, la qual cosa donarà repercussió internacional a les falles. Estos artistes no vinculats a les falles aportarien frescor d'idees, noves visions, formes i temàtiques, que farien ressorgir l'interés del públic per les falles municipals en si, i no només per pura ideologia política mal entesa, i que ha volgut enfosquir un sistema que no veig roí, en principi, però que hauria de polir-se per evitar eixes suspicàcies viscerals. La festa guanyaria, sens dubte.

QUART I MIG

Alberto Silla

Estudi que maten al diseñador i faller falla Cotxera de Torrent

Podria ser que un dia anara vosté a la carnisseria i la carn que demana totes les setmanes li l'estiguera preparant un complet desconegut. Imagine's, una persona que s'ha decidit eixe mateix matí a posar-se un davantal i agafar un ganivet amb la mà dreta.

-Què li pose hui? Tot bé, veritat?

Este ciutadà tan simpàtic i amb restes de sang en el davantal s'ha alçat eixe matí en mode destroyer, i li abellix dedicar-se a tallar i servir els menjars i sopars que a ell li abellisca a la clientela. El nostre amic, que no té ni idea d'esta nova ocupació, ha vist des de xicotet com ho feia el carnisser de tota la vida i no pareixia tan difícil: un tall per ací, açò a llesques, i una comanda de carn als de la cooperativa...

-Quin tipus de carn li pose?
- Doncs mire, no tinc ni idea...

La vedella que vosté tant desitjava per a sopar està **passada i mal filetejada**, i això per no parlar de l'**olor tan amarg** que té, ja que el nostre aventurer amic no ha sabut triar entre tot el gènere que tenia en la nevera: ha agafat **la ternera més bruta de totes.**

Òbviament, jo em pose en la pell del nostre fastiguejat lector i a mi tampoc no m'agradaria que açò em passara. Ambdós pensem que necessitem un carnisser endreçat que sàpia, almenys, què diables fer en una carnisseria. Algú qualificat per a això... i anem a bingo... algú qualificat per a tindre un ganivet dels cars en la mà (que mai no se sap). Si és així, per què hi ha gent que encara no entén per què fa falta un jurat qualificat per a valorar una obra? Com és que hi ha gent que no està d'acord **que existisca un jurat qualificador per a triar el projecte** que València plantarà enmig de la ciutat? Un projecte que naix per a ser la insígnia fallera de València i que tots els estrangers aniran a visitar i a preguntar-se per què li peguem foc. Un fet per al qual mai no he tingut resposta, però que m'encanta que succeïsca, mira!

Estic cansat de queixar-me quan per a un concurs de disseny de cartells, per exemple, es convoca com a jurat la Regina de les Festes (malament), tres representants de l'associació de torn (ho entenc, però està malament) o un vianant que passava en eixe moment per la porta (molt malament). Cap d'estos cinc particulars tenen per què saber què fa bo un cartell: la seua composició, si és llegible o no, o quina tècnica és la més adequada. **No tenen per què saber res d'art i ni se'ls espera.**

Podria comprar-me un cotxe amb el que valen algunes falles. Però no, els valencians som més de cremar els diners. **Literalment**. I con la que está cayendo, que dirien alguns. Ja que es tracta del festival d'art efímer més gran del món (xe, a espai!), anem a fer-ho el millor que podem. Si no volem que un pirat ens fastidie el nostre sopar, molt més interessats hauríem d'estar de saber si els nostres monuments principals són defendibles més enllà de la ciutat. I l'única forma possible d'assegurar-nos que **la**

nostra finestra al món -com són les falles municipals- siga un aparador digne de les festes, és determinant un jurat que tinga coneixements i potestat per a saber **quins projectes són els més encertats per a la ciutat de València.** Si volem una persona qualificada per a tallar carn, voldrem també un jurat qualificat per a donar exemple i, sobretot, per a triar bones idees per a plantar cada any.

I, ja posats, ja que volem arreglar el tema del jurat, podríem arreglar el tema dels concursos de disseny que estan mal promocionats. Però això millor per a un altre llibret, que ja em toca torn en la carnisseria.

FALLA MUNICIPAL A TORRENT, I AIXÒ ES PRECÍS?

Ferran Martínez

Faller

No crec que haja de dir a ningú la meua passió per la falla, la meua reivindicació d'esta com a eix central de la nostra festa, i el meu ferm compromís amb allò que ens dóna nom i ens diferencia de qualsevol altra celebració festiva o cultural.

Per això, molts se sorprenen quan afirme que no entenc una falla municipal a Torrent. I no es tracta d'un tema de gasto o retall, com podrien entendre alguns, o com així ho va entendre l'anterior govern de la nostra població per a la seua eliminació. Des d'eixe argument, sóc contundent: els retalls en la nostra festa sempre haurien d'aplicar-se al superflu, a allò que ha crescut al voltant del que hauria de ser l'eix de la festa i que, desgraciadament, per a la immensa majoria -i no per això ha de ser una veritat absoluta-, posseïx major importància que el verdader fi que ens fa fallers, la falla.

La meua posició, contrària a una falla municipal en Torrent, ve de l'origen, de la manera com va nàixer la mateixa, del sentit que van donar aquells que van decidir que per a les falles de 2001 Torrent fóra la primera població després del Cap i Casal que tinguera una falla municipal.

En la meua humil opinió, aquell concepte de falla municipal va nàixer com si es tractara d'un gegant amb els peus de fang, ja que el dit concepte no encaixava amb el que entenc que hauria de ser una falla municipal, i es va convertir, en aquell moment, en la falla de la Fallera Major de Torrent, i, per tant, en la falla de la Junta Local Fallera, com si d'una comissió més es tractara, en compte de ser la falla de tots els torrentins, i, si de pressupost parlem, en la "Nou Campanar" de Torrent; ja que, a pesar de la seua no participació en concurs, quasi triplicava el pressupost mitjà de les falles de la secció Especial de l'època.

El meu concepte de falla municipal va mes allà de ser la falla de major pressupost i que tinga el millor artista, a pesar que egoïstament admeta que, com a amant de la falla, les disfrutara.
Hauria de ser una falla principalment dirigida a tots els torrentins, independentment de si són o no fallers; una falla en què tots els col·lectius de la nostra ciutat es pogueren veure representats i ser partícips de la mateixa. Una falla que tots la senten com a pròpia. La feina no és fàcil, ho sé; però només així no haguera passat quasi desapercebuda la seua desaparició, només així potser no haguera sigut víctima dels retalls.

Per això, un servidor mai no va ser partidari de la falla municipal a Torrent, o, millor dit, del concepte de falla municipal a Torrent.

“

Recordant 2016!

”

FALLA
SANT ROC
500
KG

A

HOLLI
STER
new york
1975

PRESIDENT
INFANTIL
FALLA
PLAÇA
SANT ROC
TORRENT
ASSOCIACIÓ CULTURAL
FALLA SANT ROC

1947
EST.

Irene

TORRENT

FLORIST

GRANIER

TOLERANCIA

FALLA SANT ROC

GENERALITAT VALENCIANA
56é PREMI
GENERALITAT VALENCIANA
10é PREMI
GENERALITAT VALENCIANA
37é PREMI

ACP

Santander
Cuenta 1|2|3

BANDA - CHARANGA
FUSION FIESTERA

POLICE

FALLERA
11

CALL
SAN RAIMUN
DE PENAF
FALLA NICOLAU ANDREU
3r PREMI
XXXIV CONCURS
de All i Oli
FALLES 2016 TORRENT
FALLA NICOLAU ANDREU
3r PREMI
XXXIV CONCURS
de All i PEBRE
FALLES 2016 TORRENT

SALIDA
Andreu
96 151 83 80
Nestlé
Aquarel

FIGURES RELLEVANTS EN LA VIDA FESTIVA DE TORRENT 2016 REPRESENTADES PER FALLERS DE SANT ROC

Jose Serer i Sena

Capità bàndol Moro 2016

“

Contingut infantil

”

Ricardo Mora i Tarazona

President infantil 2017 falla plaça Sant Roc

Benvolguts amics i fallers:

Aquest any tinc l'honor de saludar-vos com a President Infantil de la nostra benvolguda falla. Esperava aquest moment, molt desitjat. Des que la meua germana va ser Fallera Major, somiava que algun dia aplegaria el fet de ser President!

Vull donar les gràcies als meus pares i a la meua germana, perquè sé que estaven desitjant que vera complit el meu desig. Estem passant un any inoblidable i ple d'emocions. Espere que, amb l'ajuda de tots vosaltres, puga aplegar a ser un bon President d'aquesta important comissió. Moltes gràcies per confiar en mi.

Un bes molt fort als meus companys de viatge: a la meua Fallera Major Infantil, Carla; la nostra Fallera Major, Teresa, i, com no, al nostre president, Rafa. Anem a gaudir molt d'aquestes falles, les nostres falles.

Una salutació a totes les falleres i a tos els fallers; en especial, a la meua comissió infantil!

Bones Falles de 2017
Ricardo Mora i Tarazona
President Infantil

Carla Ortega i García

Fallera major infantil 2017 falla plaça Sant Roc

Hola a totes les falleres i a tots els fallers de la falla Sant Roc:

Sóc Carla Ortega García. Estic molt contenta perquè heu confiat en mi per a representar la nostra falla per a l'exercici 2016-2017.

Els meus pares em van donar una sorpresa molt gran amb la qual jo somiava any rere any, des que vaig començar a parlar. Quantes vegades els deia "Papà, mamà, quan seré jo Fallera Major?" Doncs per fi m'ha arribat el moment, i espere fer-ho com es mereix.

Vull disfrutar el màxim amb la meua comissió, la meua família, els meus amics i, sobretot: el meu President Infantil, Ricardo; la meua Fallera Major, Teresa, i el meu president major, Rafa. Espere passar-m'ho súper bé i que estos records es queden en el meu cor per a sempre.

Sé que este any va a passar molt ràpid i, per això, vull aprofitar cada moment del meu regnat i disfrutar de cada segon. I no em vull despedir sense abans donar les gràcies als meus pares per este regal tan gran que m'han fet.

Un bes molt gran.
Carla

Cens faller major infantil

Emma Abenguzar i Palazón
Cort d'Honor
Sara Aguado i Silla
Cort d'Honor
Pau Alabajos i Martinez
Vocal
Carlos Alabarta i Serrano
Vocal
María Alabarta i Serrano
Cort d'Honor
Paula Algaba i Ormeño
Cort d'Honor
Héctor Álvarez i Mora
Festejos
Joan Amate i Casaban
Vocal
Nelo Amate i Casaban
Vocal
Nuria Anchel i García
Fallera major infantil 2016
Valeria Astorga i Gallardo
Cort d'Honor
Álvaro Barbera i López
Vocal
Miguel Barbera i López
Vocal
Ana Barbera i Palop
Cort d'Honor
Santiago Barbera i Palop
Vocal
Marcos Beso i Cañavate
Vocal
Pablo Bonell i Mora
Vocal
Pablo Bono i Alonso
Vocal
Cintia Cabrera i Fernández
Cort d'Honor
Jessica Cabrera i Fernández
Cort d'Honor
Carlos Casasús i Camacho
Vocal
Alejandro Castellanos i Rodríguez
Vocal
Paula Castellanos i Rodríguez
Cort d'Honor
María Cervera i Cabanes
Cort d'Honor
Vicent Cervera i Cabanes
Vocal
Lucia Chaparro i Morales
Cort d'Honor
Andrea Concha i Royo
Vicesecretària
María Coronado i Furió
Cort d'Honor
Pablo Coronado i Furió
Vocal
Lucia Coy i Villafranca
Cort d'Honor
Aarón Cuesta i Muela
Vocal
Zaira Cuesta i Muela
Cort d'Honor
Alma Cuevas i Garrigues
Cort d'Honor
Erika Descalzo i Salón
Cort d'Honor
Marcos Descalzo i Salón
Vocal
Mario Escudero i Ortiz
Vocal
Celia Esquivel i Ochoa
Comptable
Laura Expósito i Juan
Vicecomptable
Marcos Expósito i Juan
Vocal
Miguel Expósito i Juan
Vocal
Carolina Faus i Ramírez
Cort d'Honor
Joan Faus i Ramírez
Vocal
Daniel Fernández i Simarro
Vocal
Isabel Fernández i Simarro
Cort d'Honor
Mya Fides i López
Cort d'Honor
Carmen Furió i Gómez
Cultura
Marta Furió i Gómez
Cort d'Honor
Elena García i González
Cort d'Honor
Alejandro Washington García i Sánchez
Vocal

Sergio Washington García i Sánchez
Vicepresidència
Claudia García i Torres
Cort d'Honor
Marta García-Moreno i Bañuls
Cort d'Honor
Andrea Garrido i Cortes
Cort d'Honor
Javier Garrido i Cortes
Vocal
Adrian Giménez i González
Vocal
Gabriel Giménez i González
Vocal
Ruth Gimeno i Ballester
Cort d'Honor
Nerea González i Navarro
Cort d'Honor
Rocio González i Navarro
Cort d'Honor
Yanira González i Torres
Secretaría
Carmen Guimera i Palop
Cort d'Honor
Isabel Guimera i Palop
Cort d'Honor
Micaela Herraiz i Amador
Cort d'Honor
Álvaro Llopis i Piles
Vocal
Blanca Llopis i Piles
Cort d'Honor
Héctor López i Gomes
Vocal
María López i Gomes
Cort d'Honor
Clara Martínez i Baldoví
Cort d'Honor
Ferràn Martínez i Baldoví
Vocal
Gerard Martinez i Mil
Infantils
Lucia Martínez i Mil
Cort d'Honor
Jose Mora i Royo
Vocal
Mª Amparo Mora i Royo
Cort d'Honor
Alicia Mora i Tarazona
Cort d'Honor
Ricardo Mora i Tarazona
President infantil
Carla Ortega i García
Fallera major infantil 2017
Alicia Orti i Vega
Cort d'Honor
Irene Peris i Esquivel
Cort d'Honor
Mar Piles i Blasco
Cort d'Honor
Beltrán Ramírez i Amador
Vocal
Lola Ramírez i Amador
Cort d'Honor
Daniel Ramírez i Ribelles
Festejos
Javier Royo i Orti
Esports
Adriana Ruiz i Ramírez
Cort d'Honor
Alejandro Ruiz i Ramírez
Vocal
Triana Ruiz i Sánchez
Cort d'Honor
Julio Sahuquillo i Guillot
Vocal
Xelo Sahuquillo i Guillot
Cort d'Honor
Adrian Sánchez i Gascó
Vocal
Víctor Sánchez i Gascó
Vocal
Hugo Sánchez i Silla
Vocal
Javier Segovia i Jumillas
Vocal
Ximo Segovia i Jumillas
Play-backs
Daniela Sereix i Sánchez
Cort d'Honor
Julio Silla i Miguel
Vocal
Iker Simarro i Herreros
Vocal
Iván Simarro i Valdeolmillos
Vocal
Nicolai Simarro i Valdeolmillos
Vocal
Marc Teller i Soler
Vocal
Sandra Torres i Alarcón
Cort d'Honor
Alejandro Tovar i Royo
Vocal
Javier Tovar i Royo
Vocal
Romeo Triguero i Orti
Vocal
Valeria Vélez i Cerdán
Cort d'Honor
Héctor Vendrell i Juan
Vocal

Entrevista a Carla Ortega i García

Fallera major infantil de la falla 2017

Al caliu de la nostra Falla, va nàixer un primer d'agost Carla Ortega García, la nostra Fallera Major Infantil, xiqueta discreta. Este any el veu com un somni perseguit que s'ha fet real. Il·lusionada amb totes les seues vivències, Carla ens contesta algunes preguntes, que ens ajuden a saber un poquet més sobre ella i les seues preferències:

P-Un color?
R-En són dos, el morat i el rosa

P-Una cançó?
R-*Reggaeton* lent

P-Un menjar?
R-La paella

P-Una pel·li?
R-Romeo i Julieta

P-Una olor?
R-La de la pólvora

P-Una data del calendari?
R- El 14 de gener de 2017, la meua Presentació

P-Una part de la indumentària valenciana?
R-La mantellina

P-Un acte faller?
R-L'Ofrena

P-Ara que les Falles són Patrimoni Immaterial de la Humanitat, qué creus que hem de continuar fent els fallers perquè este reconeixement no es perda?
R-Treballar ara més encara si cap

P-Un símbol que destacaries de ser Fallera Major Infantil?
R-La meua banda

P-Un referent en el món de les Falles?
R-Els meus pares, perque ells m'han ensenyat des de ben menuda el significat de les Falles

P-Monuments clàssics o moderns?
R-Moderns

ROMA

Entrevista a Ricardo Mora i Tarazona

President infantil de la falla 2017

Ricardo, el nostre President Infantil, és un xiquet molt actiu, simpàtic i vivaç. Amic dels seus amics, ha crescut en la nostra comissió, participant activament en les activitats i els actes fallers. Hem volgut saber un poc més sobre ell, els seus gustos i opinions sobre les Falles:

P-Un color?
R-El blau

P-Una cançó?
R-Qualsevol *Reaggeton* lent

P-Un menjar?
R-La paella

P-Una pel·li?
R-*The karate kid*

P-Una olor?
R-La del xocolate

P-Una data en el calendari?
R-El 26 d'abril, el meu aniversari

P-Una part de la indumentària valenciana?
R-La jaqueta del trage de torrentí

P-Un acte faller
R-La Presentació

P-Monuments clàssics o moderns?
R-Moderns

P-Un referent en el món de les Falles
R-Rafa, el meu president

P-Ara que les Falles són Patrimoni Immaterial de la Humanitat, què creus que els fallers hem de continuar fent perquè este reconeixement no es perda?
R-Continuar lluitant perquè no es perden les tradicions, i "aclamar" més fort LES FALLES!

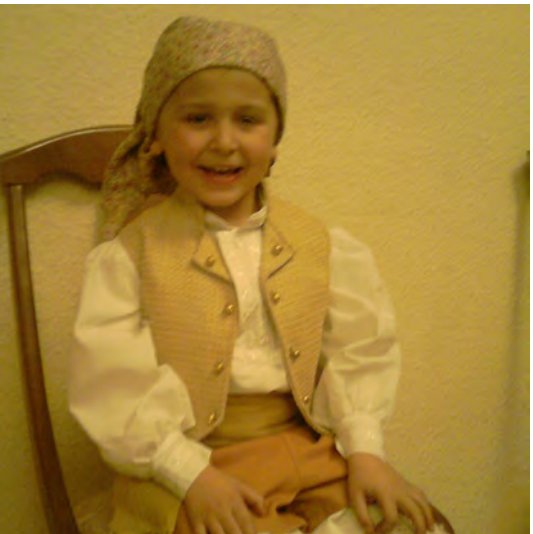

Equinocci, un món de colors

Artista: Manolo Martínez Reig

Disseny: Sergio Alcañiz

Falla infantil 2017

EQUINOCCI

un món de colors

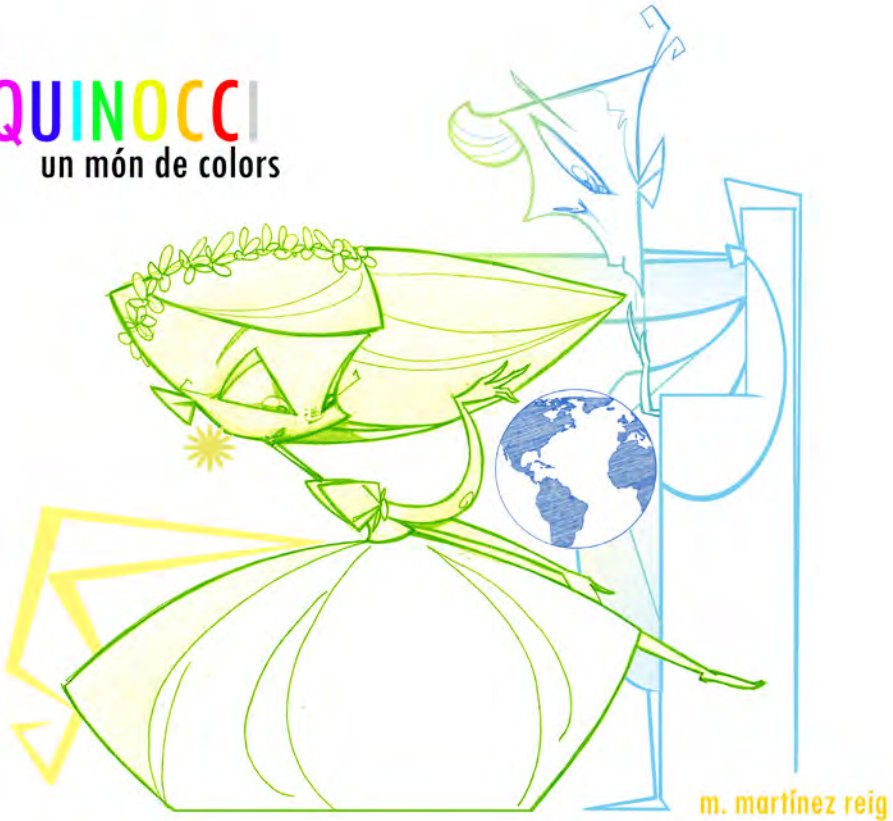

m. martínez reig

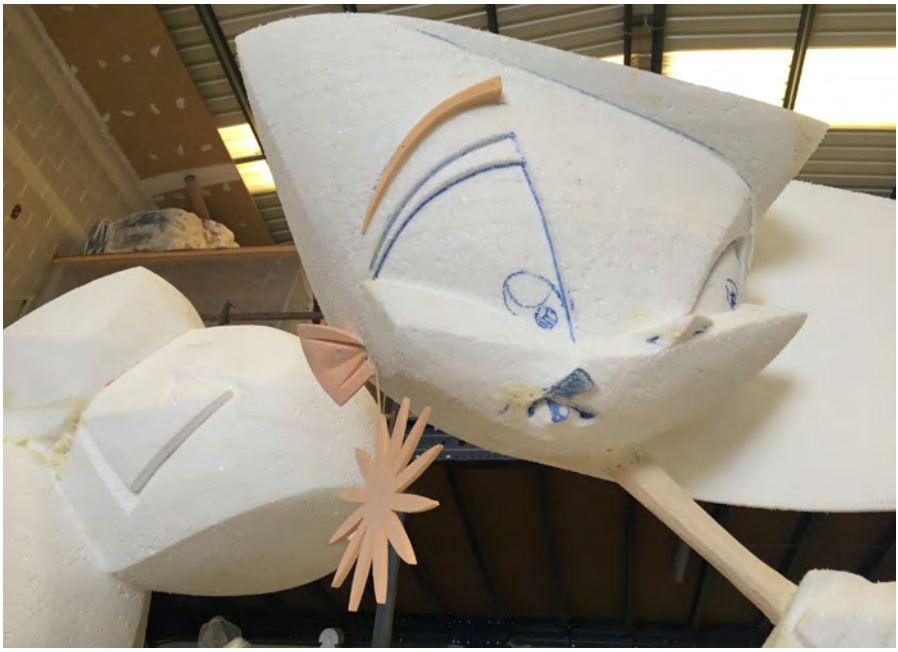

Ens trobem sobre el 20 de març, data en què ocorre un esdeveniment astrològic curiós, quan l'eix de la terra es col·loca de manera que els seus dos pols (nord i sud) estan a la mateixa distància del sol.

L'hivern i els colors freds i apagats queden arrere, donant pas a la primavera, una època en què tot florix, plena de positivisme i plena de llum. Encara que tan sols hagen passat uns mesos des del principi de l'any, el nostre cos i la nostra ment necessiten ser purificats; per això, hem de renovar les nostres energies. Així se celebra en totes les cultures del món.

Amb l'arribada de la primavera, els animals abandonen la hivernació i les flors perden la seua vergonya i comencen a esclatar; al seu torn, el sol comença a il·luminar de la mateixa manera tot l'hemisferi.

Els rituals d'este dia estan relacionats amb el foc ritual pagà i la deessa Ostara de la mitologia germànica; la qual portava la llum, la fertilitat i la renovació.

Així, a València, des de fa centenars d'anys, purifiquem el pitjor i renovem il·lusions per mitjà del ritual del foc. La nit del 19 de març, cremem les falles, i el símbol de l'au fènix inunda els carrers de tota la Comunitat Valenciana, cremant i renovant el treball i l'esforç realitzat durant tot l'any, i convertint-se en noves il·lusions per a un nou any.

Súper capità faller!

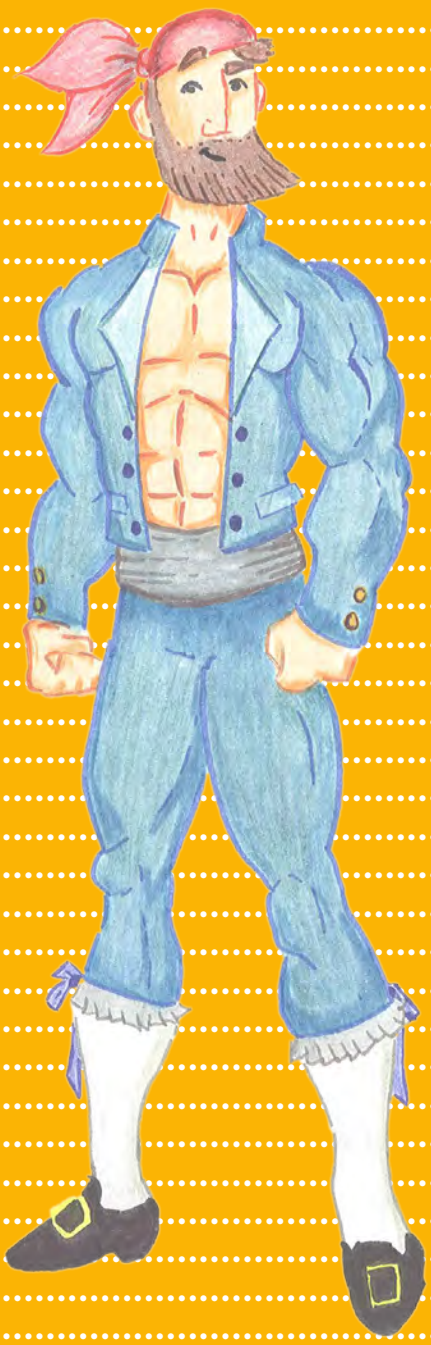

Placeta de Sant Roc, febrer de 2016...

Hola Carla! Véns hui a l'assaig de la falla?

No puc! Els deures no em deixen temps lliure per a res!

-Dins del casal...
- Xics, tenim mal açò de l'assaig de hui, ens falta Carla!
-Pobra, eixa mestra seua sempre la té embolicada amb tant de deure!

No puc seguir renunciant al que mes m'agrada, he de posar una solució! Parlaré amb la mestra!

Carla, els deures són imprescindibles, eres una bona alumna, i no has de perdre el temps amb activitats que no van a cap lloc!

Doncs vaja! M'he quedat igual! Amb deures i sense falla!

Hola Teresa! Com va això de ser FM? Segur que fenomenal. Et deixe que he d'anar a seguir fent deures!

Carla! Tinc la solució per a tu i els teus deures! Capità Fallerrrrrrrrr!

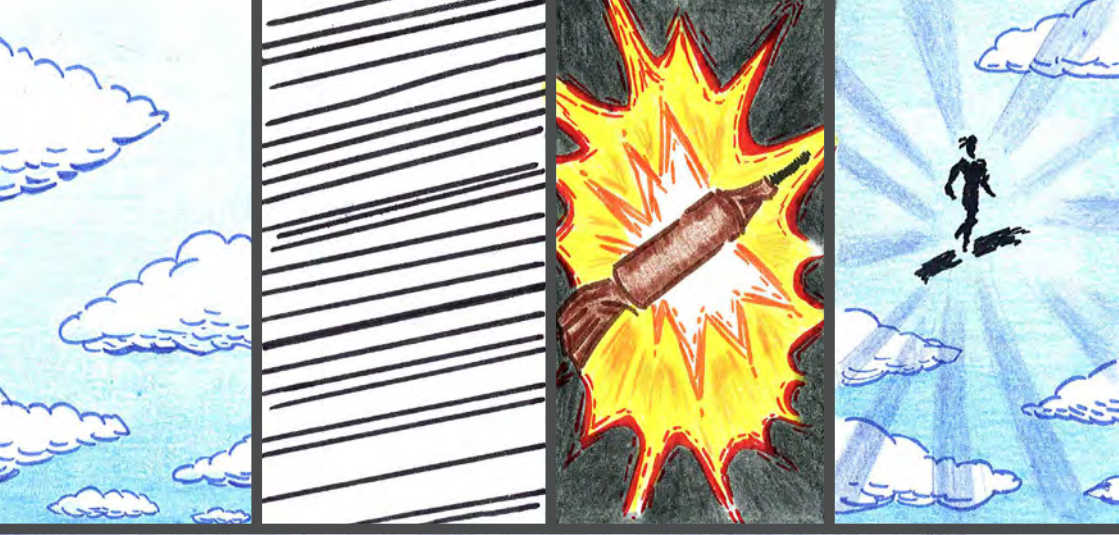

Capità Faller al servici de tots els fallers i falleres amb problemes!

ESCOLA

Senyora mestra, vinga vosté amb mi, li vaig a ensenyar unes cosetes

Les Falles són història, on l'arquitectura l'estudiem d'una altra manera

Les Falles són costums, cultura... que ens ensenyen de generació en generació

Les Falles són ART en majúscules, que ens fa desenrotllar-nos com a grans artistes

Les Falles són oficis que esclaten d'alegria cada vegada que aplega el mes de març

Com veu, senyora mestra, invertir el temps en Falles no és gens perjudicial!

DE TRACA!

Nico Peiró

Ens hem hagut d'esperar fins el dimecres 30 de novembre de 2016 per declarar a les falles com patrimoni immaterial de la humanitat...si algun faller mort alçara el cap, possiblement estiga descollonat-se en la seua tomba.

Els valencians no necessitem que algú de fora vinga a dir-nos que esta festa és la "pera", això, ja ho sabem. Però bé, no està mal, algú es preocupa per nosaltres.

A Torrent esta moda també arriba i algú vol fer les festes d'interès turístic... serà molt interessant vore als turistes per les nostres falles (si els deixen entrar)...però les falles duren tot l'any!; no se si això ho han tingut amb compte.

Començarem el recorregut turístic per caps de setmana temàtics, perquè si en alguna cosa es caracteritzen les falles torrentines és per fer festes que no tenen res a vore amb les falles:

Les festes de Sant Fermí, la fira d'Abril, festes eivissenques, halloween, "quinto y tapa", cap d'any, concursos culinaris (llevant del concurs de paelles i algun de bunyols, la resta de faller té el que jo de frare (que és ben poc).

Després s'ha de vore en quin idioma es fa la guia, els fallers diran que en castellà perquè el valencià molts pocs el parlen i uns pocs menys l'entenen, així que la llengua de l'imperi prevaldrà sobre la festa valenciana.

Doncs be, llevat d'esta morralla, allò realment important serà a partir de l'ú de març on es desplega amb tot el seu ventall de colors la passió per les falles. De fet, els dies de març abans de la plantà són els més llargs de l'any, es fan eterns. Però, per fi, arriba la nit de la plantà i tot comença a brillar.

Pólvora, música, castells de focs artificials, "mascletaes"... festa, bunyols amb xocolate, esmorzarets,etc., més festa.

Trasllat i ofrena a la Mare de Déu... ahí sí que hi ha sentiment, ahí sí que un turista pot sentir un amor incondicional cap a una mare (això sí, que només visitem un dia a l'any) i pot vore la indumentària regional que no té cap de desperdici . Jo tinc una especial predilecció per una peça de roba que té "enxissat", no és altra que; "el blusó faller".

Hui en dia hi ha de mil maneres, estampats, amb poteta de gall, a quadres, a flors, etc.,jo sòc un sentimental, me pot el "blusó" negre a taules igual que el portava el meu avi i el meu besavi.

Però amb esta tendència de indumentarista crec que s'ha de revisar i aprofitant que març amb les "mascletaes" la gent estrena ulleres de sol i comença a ensenyar "xixa" per posar-se moreneta, interessaria que patentaren el "blusó" faller per a les dones amb escot, paraula d'honor; solucionaria molts problemes d'armari per a eixes falleretes que tenen mil blusons i no els agrada cap per anar a la mascletà i en generaria altres problemes de miradetes al canalet. En definitiva, picaresca i ironia fallera, que és el que més fa falta en estos dies que es parla més de protocol, pressupost, monument, etc.

Així, doncs, estaria bé que premiaren en les falles al faller més ben vestit per a la faena, amb "blusó" negre, faixa roja i pantalons ratllats, sense oblidar-se les "suecanes", o almenys les espardenyes de careta.

Però, que quede ben clar, com me va dir un "superfaller" de Sant Roc:

- Per no portar "blusó" no sóc menys faller!

Ens queda la Cremà que és com confessar-se, quan acabes de fer-ho es perdona tot, tot s'oblida, i de nou comença un altre any ple d'il·lusió.

Així que, si com a fallers volem que esta festa siga d'"interès" fem-la nosaltres molt interessant, on la nostra cultura i tradició quede patent i no latent com està hui en les falles.

Fallers brillants

Falles 2016

Un altre any dediquem un raconet del nostre llibret a fer un xicotet reconeixement a aquells fallers i falleres que durant el passat exercici varen obtindre el màxim emblema que es pot rebre al món faller, les insígnies d'or amb fulles de llorer i brillants. Al 2016, a **Míchel Ánchel Andreu** li varen atorgar el distintiu que li faltava, el Bunyol d'Or amb Fulles de Llorer i Brillants, però a aquest volgut faller, ja li vàrem dedicar una part de l'article de Fallers Brillants al passat llibret, donat que ja havia rebut el Bunyol d'Or amb Fulles de Llorer i Brillants atorgat per la JCF.

A l'acte que va tindre lloc al saló d'actes de l'Ajuntament de Torrent, i presidit, com no, per la màxima autoritat de les Falles torrentines en aquell moment, Noelia Peinado i Arce, com a Fallera Major de la nostra ciutat, **José Ortí i Fenoll** va rebre la Torre d'Or amb Fulles de Llorer i Brillants. Per a tots nosaltres, es més conegut com a Pepe "el Forner", que ha estat anys esperant les seues recompenses i, per fi, una d'elles ja pot lluir-la amb orgull. Pepe és un home discret, que principalment ha tingut un paper important durant alguns anys en la delegació de loteria. Pare de dos fills, als quals, en el seu moment, va voler fer Presidents Infantils de la nostra comissió; hui en dia, Pepe ja es iaio d'una menuda que des de ben xicoteta ha volgut participar en totes les activitats de la Falla, baix l'atenta mirada del seu volgut iaio Pepe.

A **Elvira Ánchel Andreu**, també li van imposar la Torre d'Or amb Fulles de Llorer i Brillants, màxim símbol de les Falles de Torrent. Elvira és una dona que aplegà a Sant Roc amb una vida fallera ja consolidada en la Falla de la Plaça, i, si per alguna cosa pot destacar és pel seu increïble paper com a mare de Fallera Major; sempre discreta, però disposta, orgullosa de vore com la seua filla, a més de ser en els seus anys Fallera Major i Infantil de Sant Roc, era elegida primer com a Fallera Major Infantil de Torrent i, al cap dels anys, com a Fallera Major de la nostra ciutat. No ha d'haver més satisfacció per a una mare que vore la seua filla com a gran exponent

de la festa. En la seua família, hi ha un gran historial faller a Sant Roc, i Elvira sempre ha volgut ser testimoni de cada moment dels "seus" en la nostra comissió.

Ana Mª Silla Daries va rebre la Torre d'Or amb Fulles de Llorer i Brillants i el Bunyol d'Or amb Fulles de Llorer i Brillants. Ana és fallera de Sant Roc des de ben menuda; veïna de Vora Sèquia, forma part d'una família sempre vinculada a la nostra Falla, on hi han hagut algunes màximes representants de la nostra comissió, i varen experimentar l'orgull de tindre la primera Fallera Major Infantil de Torrent que hi va haver en Sant Roc, la seua cosina Patrícia. Si alguna cosa recordem del regnat d'Ana l'any 1989, junt a Begoña, és la forta pluja que tinguérem aquelles Falles. va ser el primer any que es posava parador al casal, i les cosines Daries varen vore els seus monuments ben arremullats. Ana sempre ha tingut un paper molt discret en la Falla, però cap any falta a la cita, i es posa la seua indumentària valenciana per a assistir als principals actes de la Setmana Fallera.

Inmaculada Royo Jiménez va rebre tant la Torre com el Bunyol d'Or amb Fulles de Llorer i Brillants. I qui no sap qui és Inma en Sant Roc? Fallera de les de sempre, de menuda no faltava a ninguna de les activitats que la Falla li oferira, i, ja de major, les seues col·laboracions han sigut, sobretot, des del seu paper com a mare d'una xiqueta que va nàixer al caliu de la placeta. Inma va ser Fallera Major en el 25 aniversari de Sant Roc, i el seu monument va rebre el Primer premi de la secció Especial. Filla i neboda de fundadors, Inma ha crescut junt a cada monument. Hui seguix activa, i espectant que aplegue eixe 50 aniversari que ja tenim a les portes.

Per últim, **Mª Eva Gómez Pedrós** també va ser distingida amb la Torre i el Bunyol d'Or amb Fulles de Llorer i Brillants. Eva, amb solament 7 anys, va ser Fallera Major Infantil l'any 1974. Junt als seus pares i les seues germanes, va créixer en la nostra comissió, fins que en un moment les circumstàncies feren que junt a altres famílies fundaren la veïna Falla Santa Llúcia, on va ser Fallera Major, i va formar part de la Cort d'Honor de la Fallera Major de Torrent. Va viure molt intensament el regnat de la seua germana com a Fallera Major de Torrent en 1987, i, poc després, ella i la seua família tornaren a Sant Roc. La seua filla i el seu fill han sigut representants infantils en la nostra falla, i, junt a la seua germana menuda, hui per hui, forma part del gran grup de teatre que tenim en la nostra comissió, que en els últims anys ha obtingut tants premis. Coincidix amb este any que li varen ser atorgades les dos insígnies, quan Eva va guanyar el premi com a millor actriu de teatre en la modalitat d'obra curta.

A tots, fallers i falleres, els fem aplegar les nostres felicitacions, i, a vostés, els emplacem fins a un altre raconet que el llibret del próxim any ens oferisca per tal de parlar de "fallers i falleres brillants."

Programa d'actes i festejos

falles 2017

El passat 26 de novembre de 2016, va tindre lloc el sopar de la Proclamació de les nostres Falleres Majors de 2017 al restaurant El Pino del Vedat de Torrent.

El 14 de gener de 2017, al Saló Parroquial, Carla Ortega García va ser exaltada com a Fallera Major Infantil de 2017 en l'acte de la Presentació.

De la mateixa manera, el 28 de gener, al mateix Saló Parroquial, va tindre lloc la Presentació de Teresa Moróder Andreu, com a Fallera Major de la nostra comissió per a les Falles de 2017.

Dissabte 18 de febrer, fira infantil a la placeta, si el clima no ho impedix.

Les Falles de 2017 tindran com a coet d'eixida l'acte de la Crida, que tindrà lloc el dissabte 25 de febrer en la nostra monumental Torre.

Diumenge 26 de febrer, amb el recorregut de costum, els nostres menuts participaran amb molta il·lusió en la Cavalcada del Ninot Infantil. Per la vesprada, berenar infantil oferit per Carla, la nostra Fallera Major Infantil de 2017.

Dijous 2 de març, presentació del nostre llirebt al casal a les 20.00h

El mes de març començarà amb la inauguració de l'Exposició del Ninot organitzada per la JLF de Torrent.

Dissabte 4 de març, per la vesprada-nit, la sàtira, la crítica, l'humor, l'actualitat i el color es faran presents per l'avinguda de Torrent, en la Cavalcada del Ninot Major.

I com ja és tradicional, el dia següent, 5 de març, pel matí, tindrà lloc la XL edició del Concurs del Cant de l'Estoreta a la nostra placeta, organitzat per la nostra falla amb la col·laboració de l'Ajuntament de Torrent. Per la vesprada, berenar infantil oferit per Ricardo, President Infantil de 2017.

Eixe mateix dia, per la vesprada-nit, Gala Literària i entrega dels premis dels llibrets, organitzada per la JLF de Torrent.

Dissabte 11 de març, Replegà pel barri.

A la nit de Monòleg, amb Óscar Tramoyeres, qui si no passa res ja estarà a la carpa muntada per a la Semana Fallera.

I el diumenge 12 de març, acompanyats per la xaranga de músics, farem la visita a la Residència de Santa Elena.

15 de març, a les 20:00 h, *Plantà* Infantil; després, sopar infantil. Sobre les 21:30 h, sopar de la Plantà, i, acte seguit, *Plantà* oficial del nostre monument de 2017 per part de la nostra Fallera Major i del nostre President.

El 16 de març, dijous, primera *Despertà* i primer desdejuni al casal. A les 10 del matí, es lliuraran els premis del Concurs d'Ornat de Carrers organitzat per la nostra comissió. Per la vesprada, Trasllat de la Mare de Déu dels Desemparats. Per la nit, sopar i discomòbil.

Divendres 17 de març, *despertà* pel barri i desdejuni. Al llarg del matí, les falleres hauran de passar pels rams de flors per a l'Ofrena, pel casal. Per la vesprada, concentració al casal, per replegar les nostres Falleres Majors, per tal d'assistir a l'Ofrena a la Mare de Déu dels Desemparats. Per la nit, sopar i ball!

18 de març, dissabte, tercera *despertà* i *xocolatà* per a desdejunar. Cap al migdia, Concurs de Paelles; recordeu que, dies abans, hi haurà al tauler d'anuncis un llistat per tal d'apuntar-s'hi. Per la vesprada, a la carpa, Taller Infantil; i, per la nit, últim sopar amb posterior discomòbil.

Diumenge 19 de març, dia gran! Última *despertà* i últim desdejuni de les Falles de 2017. Cap a mitat del matí, missa en honor a Sant Josep, a la capella del col·legi de lesTrinitàries. A les 15:00 h, *mascletà*. Sobre les 21:00 h, *Cremà* del nostre monument infantil, de mans de Carla i Ricardo; i, a partir de les 00:00 h, amb un horari encara per determinar, *Cremà* del nostre monument major per part dels nostres representants.

*Els horaris s'aniran confirmant als taulers d'anuncis i mitjançant l'aplicació TRACA. Si no t'hi has donat encara d'alta, fes-ho!

*Les dates d'alguns actes queden sotmeses a modificacions d'última hora per imprevistos que es notificaran pels mitjans anteriorment nomenats.

Els premis del 2016

Primer premi de Monument Infantil de la secció Segona

Primer premi de Monument Major de la secció Primera

Premi a la Laboriositat Fallera

Primer premi del Concurs de Pentinats de Valenciana

Primer premi a la Crítica en la Cavalcada del Ninot Major

Primer premi dels Jocs Florals Infantils en categoria A

Primer premi de Declamació en categoria B

Primer premi al Millor Cant de l'Estoreta

Primer premi a la Millor Actriu de Teatre Major en la modalitat Obra Curta

Primer premi d'Aparadors Fallers

Primer premi a la Millor Interpretació Masculina del Concurs de *Playback* Major

Primer premi a la Millor Crítica mediambiental FACBUR en la Cavalcada Infantil

Primer premi al Millor Ninot Infantil de la secció Segona

Segon premi de Declamació a la Mare de Déu en categoria A

Segon premi de Comparsa en la Cavalcada Major

Segon premi de Teatre Major en la modalitat Obra Curta

Segon premi de Presentació Infantil

Segon premi del Concurs de Paiasos

Tercer premi de Llibret

Tercer premi de Carrossa Confeccionada Major

Tercer premi de *Playback* Major

Tercer premi a la Millor Crítica Ciutadana FAC

Tercer premi de Declamació en categoria D

Tercer premi del Concurs d'All i Pebre

Tercer premi del Concurs d'All i Oli

Tercer premi de *Playback* Tradicional Infantil

44é premi de Llibret de la Generalitat

5é premi de la Cavalcada Infantil

Himne Falla Sant Roc

Tenim en Torrent
la falla de molt voler
es la falla de Sant Roc
a la que tots admirem
Quan lo cante a “la falla”
es per que li tinc voler
es la Falla de Sant Roc
la de major moviment.

Tornada
Es la falla de Sant Roc
la que sempre dona el cor
una de les bones falles
que l’admira qualsevol
Son les teues falleretes
molt sinceres i lleals
lis cantaré mentres vixca
i les voldré sempre igual

Final
Es la falla de Sant Roc
la que sempre dona el cor...

Himne a Torrent

José Ortí Soriano, música.
Jesús Huguet Pascual, lletra.

Conjugats passat i esperança,
el ràfol, el Mas, el Vedat,
reviscolen l´esforç d´una terra
ragada amb sudor i llanura de mans.
Units férem de la pedra verd,
gents i ambicions conjugàrem.
Sobre el barranc escrivírem la història
que de Cabrera a la Torre reeix,
i bastírem els anhels d´un poble
que futur sens límit a l´home ofereix.
Units férem de la pedra verd,
gents i ambicions conjugàrem.
Davallarem al pretérit i traurem
dels avantpassats els espers cercats,
que Torrent els ofrena en imatge
de conquesta tenaç per vigor constant.
Units ferém de la pedra verd,
gents i ambicions conjugàrem.
Tota l´Horta, mà a mà, forma anell
que dansa envoltant l´essència del poble,
i esclata fulgent en un crit vibrant:
Honor als seus homens

VIXCA TORRENT!

VIXCA TORRENT!!

Himne Comunitat Valenciana

Per ofrenar noves glòries a Espanya
tots a una veu, germans, vingau.
Ja en el taller i en el camp remoregen
càntics d'amor, himnes de pau!
Pas a la Regió
que avança en marxa triomfal!
Per a tu la vega envia
la riquesa que atresora
i és la veu de l'aigua càntics d'alegria
acordats al ritme de guitarra mora.
Paladins de l'art t'ofrenen
ses victòries gegantines;
i als teus peus, sultana, tons jardins estenen
un tapís de murta i de roses fines.
Brinden fruites daurades
els paradisos de les riberes;
pengen les arracades
baix les arcades de les palmeres.
Sona la veu amada
i en potentíssim, vibrant ressò,
notes de nostra albada
canten les glòries de la Regió.
Valencians en peu alcem-se.
Que nostra veu
la llum salude
d'un sol novell.
Per a ofrenar noves glòries a Espanya
tots a una veu, germans, vingau.
Ja en el taller i en el camp remoregen
càntics d'amor, himnes de pau!
Flamege en l'aire
nostra Senyera!
Glòria a la Pàtria!
Visca València!
VISCA! VISCA!! VISCA!!!

Aquestes falles ***la millor paella*** *es fa amb* ***el millor pollastre***

pollos planes
"Porque te gusta cuidarte"

Torrent
C/ ***San Fermín****, 15*
tlf: ***96 156 64 80***

C/ ***Azorín****, 50*
tlf: ***96 156 54 66***

C/ ***Sagra****, 13*
tlf: ***96 156 09 65***

C/ ***Comercial Las Américas****, 13,*
(al costat del pàrquing). tlf: ***96 156 08 85***

CASA EL CHESÚS
BAR RESTAURANT
FENT LES COSES BÉ DES DE FA MÉS DE 150 ANYS
C/ GÓMEZ FERRER, 104 · TORRENT
TEL 96 157 14 52
WWW.CASAELCHESUS.ES
BÚSCA'NS EN FACEBOOK

Pintures
Aullana
Gómez Ferrer, 68 Baix.
Tel. 961 551 651. 46900 Torrent

Tallers Simarro

Mecànica i electricitat de l'automòbil

C/ Sant Ramon, 2
46900 Torrent (València)

Tel. 96 155 36 60

salpaflex, s.l.

CONDUCTES FLEXIBLES I ACCESSORIS PER A L'AIRE CONDICIONAT I VENTILACIÓ

C/ San Martín, 33; P.I. El Bovalar; 46970 Alaquas, Valencia
Tel: 961 511 070
e-mail: info@salpaflex.com web: www.salpaflex.com

'94
CERTIFICADO ISO 9002
Nº REC 264/2002

TELF: 637736892
MAIL: innova.gas@live.com

innova.Gas

Solucions en altura

Instalador autoritzat categoria A - Instalacions de gas domèstic i industrial - Fontaneria - Calefacció - Energia solar tèrmica i treballs verticals

CARNISSERIA
PEINADO

Atenció Personalitzada i Elaboració Casolana

EN VACANCES OBERT, NO TANQUEM A L'AGOST

EN C/ AZORIN MÀQUINA ESPENDEDORA DE CARN 24 HORES

Estem en
TORRENT:
Carrer PADRE FEIJOO, 2
Carrer AZORIN, 50
Carrer MORALETS, 3
XIVA:
Mercat Municipal de Xiva, Lloc 6 i 7
www.carniceriapeinado.es

Cafetería Quevedo

Especialitat en tapes,
entrepans i sopars.

Fray Antonio Panes, 5
46900 Torrent
622139936

helvetia

JOSE ANTONIO PÉREZ MARTÍNEZ

AGENT D'ASSEGURANCES

AGENT FINANCER

TORRENT - VALENCIA
666 30 54 14

FORN - PASTISSERIA I DINARS

PARUITO

C/. Músico José Orti Soriano, 8
Tel. 96 156 39 72
TORRENT

SANEAMIENTOS Y SUMINISTROS
LA ERMITA
MANETES
EXPOSICIÓ DE SANEJAMENTS I MAGÀTZEM

Grifèria, rajoles i paviments
mobles de bany, miralls, mampares...

Articles de fontaneria, calefacció, regs,
gas i tot tipus de materials per a instal.lacions.

C / Músic Mariano Puig Yago, 12 - baix
TEL.: (96) 157.08.52
46900 TORRENT (VALENCIA)

Solucions per a millorar la teua qualitat de vida

Ajudes bany, llits i mobiliari, ortopèdia infantil, grues, podologia, cadires de rodes, cadires elèctriques, ajudes a la marxa, bipedestadors, material antiescares, material clínic, mobiliari geriàtric, ortopèdia XXL, scooters

Fra Luis Amigó 2. 46900 Torrent
961 561 381 / www.ortopediatorrent.com

Síguenos en las redes sociales
art floral
adrimar
www.adrimarfloristeria.com
c/Ejército Español,9
46900 Torrent (VLC)
961 552 013
630 282 742
c/Padre Méndez,111
46900 Torrent (VLC)
961 561 915
www.adrimarfloristeria.com
info@adrimarfloristeria.com

ALDIESPORT
Articulos para fallas
FALLERA MAJOR DE PALPORTA 2011
Yessica Domingo i Martinez
trofeos, bandas y pergaminos
banderas y estandartes
cubrebalcones,pañuelos y polares
Maestro Sanchis almiñano,8
Telf.96 155 65 11
46900 TORRENT
(Valencia)

Estrella Damm
Padel Indoor
Vedat
@padelvedat
facebook.com/padelindoorvedat
Cno/ de la Decantada, 15
Pol. Ind. Más del jutge
46909 Torrent - Valencia
www.padelvedat.com
info@padelvedat.com
Att. Cliente
663 757 768

centro capilar
Especialista en
casos de oncología
Prótesis capilares a medida

C/ Padre Feijoo, 10 bajo - Torrent - Tel. 96 129 29 13
www.centrocapilarac.com

Llevamos la exquisitez a sus ocasiones especiales: congresos, lunch, jornadas,
bodas, comuniones, bautizos, ...
El Pino
Vedat
Salones
Avda. San Lorenzo nº 98 46901 - Vedat de Torrent - 96 155 29 00 - 607 27 59 29 - www.pinovedat.com
facebook.com/saloneselpino.restaurante
@saloneselpino

MORTE
gestoría administrativa
administrador de fincas
T 96 157 29 88
F 96 155 01 88
Goméz Ferrer 19
Torrent. Valencia
PARKING
CLIENTES

Centrale d'Achats
ALGEVAL S.L.
Export - Import
Pl. de la Libertad, 16-1º-1ª
46900 TORRENT
(Valencia) Spain
00 34 658 910 310
00 34 961 580 556
jorge.tarazona@hotmail.es

base:
Deportes Bacete

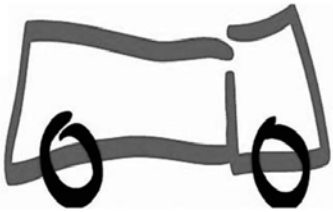

TRANSPORTES EXPOSITO

Transport nacional i internacional
Serveis integrats i solucions personalitzades
Gestió i transport de paqueteria i mercaderies.

www.transportesexposito.es
T. 609 26 93 44

LOGOS CONSULTORÍA Y FORMACIÓN

Implantación LOPD
Formación a su medida
Seguridad alimentaria
Consultoría RRHH
Consultoría estratégica
Consultoría comercial

96 091 22 44
www.logosconsultoriayformacion.es

INNOVACION EN PREVENCIÓN Y SALUD

IPS

ESPECIALISTAS EN:
SEGURIDAD EN EL TRABAJO
HIGIENE INDUSTRIAL
ERGONOMÍA Y PSICOSOCIOLOGÍA APLICADA
MEDICINA DEL TRABAJO

96 366 85 78
www.ips-prevencion.es

caixa rural
torrent
Año tras año, comprometidos contigo.
Comprometidos con lo nuestro.
Fallas 2017

Les Falles, Patrimoni Immaterial de la Humanitat (UNESCO)

Disseny: Iban Ramón

#FallesUNESCO
#SomPatrimoni

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA
REGIDORIA DE CULTURA FESTIVA

FESTES de VALÈNCIA

TORRENT
ASSOCIACIO CULTURAL
FALLA SANT ROC